

ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกซ์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง

STUDENT'S SATISFACTION ON DHAMMA DISSEMINATION
AT PAMOK WITTAYAPHUM SCHOOL, ANGTHONG PROVINCE

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสสุกาโร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**STUDENT'S SATISFACTION ON DHAMMA DISSEMINATION
AT PAMOK WITTAYAPHUM SCHOOL, ANGTHONG PROVINCE**

Phrakhrūsophonthammawijārn

A thesis Submitted in Partial Fulfillment of

The Requirement for The Degree of

Master of Arts

(Buddhist Management)

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E.2011

(Copyright By Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

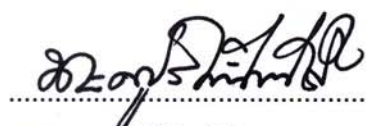
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

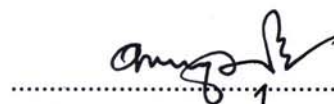
ประธานกรรมการ

(พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.)

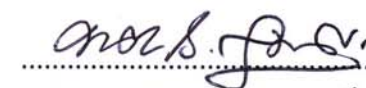
กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สุภกิจ โสทัต)

กรรมการ

(พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร.)

กรรมการ

(อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิจฐ์ ศรีทอง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ

อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา

กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิจฐ์ ศรีทอง

กรรมการ

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลิมาภิวัตน์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง
- ชื่อผู้วิจัย** : พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระครูปริมาณรักรักษ์, รศ.ดร. น.ธ.เอก,พ.ม. B.A.,M.A.,Ph.D.
 - : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, น.ธ.เอก,ป.ธ.๑-๒,พธ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๑),ศศ.ม.
 - : ผศ.ดร.โกนิฐฐ์ ศรีทอง, ป.ธ.๗,พธ.บ.,M.A.,Ph.D.
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลิมาภิวัตน์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลิมาภิวัตน์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลิมาภิวัตน์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง โดยจำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้นและเพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลิมาภิวัตน์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียนปาลิมาภิวัตน์วิทยาคม กำหนดโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน ๑๕๙ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .๙๒๐ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน คือ สถิติทดสอบค่าที (t-test) สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : ANOVA) และทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลิมาภิวัตน์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอน และด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลพบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนักเรียนที่มีอายุและระดับชั้นแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน

๓. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง

๑) ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ปัญหา ได้แก่ บรรยายภาคในการสอนไม่ดีและเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนาไม่มีความชัดเจน ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียนและเพิ่มเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวิชามากขึ้นด้วย

๒) ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม ปัญหา ได้แก่ จอภาพเล็กไป สื่อเก่ามาก อุปกรณ์การสอนเก่า ไม่มีกิจกรรมให้ทำเลย ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรเปลี่ยนจอภาพให้ใหญ่ขึ้น ควรหาสื่อและอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ และจัดกลุ่มให้ทำกิจกรรมมากขึ้น

๓) ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม ปัญหา ได้แก่ พระสอนศีลธรรมบรรยายคำพูดตรงเกินไป ไม่ค่อยระมัดระวังคำพูด ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมควรบรรยายธรรมให้สุภาพเรียบร้อยและเหมาะสมกับเด็ก มีความสำรวมกาย วาจา ใจมากขึ้นและควรสอนให้มีความสนุกสนานมากขึ้น

Thesis Title : Students' Satisfaction on Dhamma Dissemination of Morality Teaching Monks at Pamokwittayaphum School, Angthong Province

Researcher : Phrakhr̥̄sophonthammavijārn

Degree : Master of Arts Buddhist Manangement

Thesis Supervisory Committee

: Assoc.Prof.Dr.Phrakhrupurimanurak, B.A., M.A., Ph.D.

: Phrakhrusangharak Kiettisak Kittipaño, B.A. (1st Class),
M.A. (Soc.Dev.)

: Asst.Prof.Dr.Konit Srithong, B.A., M.A., Ph.D.

Date of Graduation : February 8, 2012

Abstract

The main objectives of this research were: i) to study the level of students' satisfaction on Dhamma Dissemination of Morality Teaching Monks at Pamokwittayaphum School, Angthong Province, ii) to compare students' satisfaction on Dhamma Dissemination of Morality Teaching Monks at Pamokwittayaphum School, Angthong Province, classified by personal factors, and iii) to study the problems and suggestions for improving Dhamma Dissemination of Morality Teaching Monks at Pamokwittayaphum School, Angthong Province. The survey research was carried out in this study. The sample consisted of 159 students studying at Pamokwittayaphum School, Angthong Province. Tool used in data collection was questionnaire with reliability value equal to 0.920. The statistics used for data analysis were the frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and analysis ANOVA (One way analysis of variance), and for comparison of the paired mean differences, Least Significant Difference (LSD) technique was employed.

The findings of this research were concluded as follows:

1. The overall students' satisfaction on Dhamma Dissemination of Morality Teaching Monks at Pamokwittayaphum School, Angthong Province was ranked at the high level. When having considered in each aspect, it was found at the high level in all

aspects, namely, contents, technique of used teaching media and personalities of morality teachers.

2. To compare the students' satisfaction on Dhamma Dissemination of Morality Teaching Monks at Pamokwittayaphum School, Angthong Province, classified by personal factors, it was found that sex of respondents was noted significant difference at 0.05 level, whereas age and level of education was found no significant differences.

3. The results of the analysis of the problems and suggestions for improving Dhamma Dissemination of Morality Teaching Monks at Pamokwittayaphum School, Angthong Province revealed that:

1) For the contents of Buddhism subject: **Problems and obstacles** were found that there was no good atmosphere in teaching and the contents were not clear to all concerned. **Suggestions:** There should prepare places convenient to learning and contents consistent with the subject must be added.

2) For techniques of used teaching media of Morality teaching Monks **Problems and obstacles** were noted that there were too small projector's monitor, no new media was used and no activities were carried out in the class. **Suggestions:** The large projector's monitor, new media and teaching materials should be provided and group activities should be carried out in the class.

3) For the personalities of Morality teaching Monks: **Problems and obstacles** were found that Morality teaching Monks spoke too straightly and were not gentle. **Suggestions:** Morality teaching Monks should speak politely, be gentle to students and more activities should created for the sake of happiness in learning.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อันประกอบด้วย พระครูปริมาณุรักษ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐฐ์ ศรีทอง ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขงานด้วยดีตลอดมา

กราบขอบพระคุณและขอบคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ อันประกอบไปด้วย พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร. กรรมากร พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ กรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐฐ์ ศรีทอง กรรมการ

กราบขอบพระคุณพระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.คณบดี คณะสังคมศาสตร์ ประธานการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สุภกิจ โสทัต กรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์

กราบขอบพระคุณและขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ ผดุง วรรณทอง ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ช่วยแนะนำแก้ไขให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เจ้าคณะภาค ๒ อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาแก่พระนิสิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ขอขอบคุณ นายโชคชัย สิริภาพ ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม ที่ได้มีความอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยเข้าเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง และขอเจริญพรขอบคุณเด็กนักเรียนมัธยมปลายในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม

ขอบคุณเพื่อน ๆ นิสิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธทุกรูป ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจอย่างดีเสมอมา

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พระอาจารย์ทุกรูป/คน คณาจารย์คณะสังคมศาสตร์และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ และประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาตลอด คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่บิดามารดา รวมทั้งบูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัยชิ้นนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนเป็นผลสำเร็จด้วยดียิ่ง

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อังสุกาโร)

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญตาราง	(๘)
สารบัญแผนภูมิ	(๑๐)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๑)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๒๐
๒.๓ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๔๑
๒.๔ การสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง	๔๔
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๕
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๑
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๓
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๘๗
๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๗
๔.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง	๘๘
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๙๓
๔.๔ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง	๙๖
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๖
บรรณานุกรม	๑๐๘
ภาคผนวก	๑๑๗
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๑๘
รายนามอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๒๔
ภาคผนวก ข ผลหาความดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๒๕
ภาคผนวก ค ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)	๑๒๙
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๓๑
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๓๓
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๐

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑	จำนวน ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ๘๗
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักเรียน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม ๘๘
๔.๓	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ๘๘
๔.๔	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม ๘๐
๔.๕	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม ๘๑
๔.๖	การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามเพศ ๘๓
๔.๗	การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามอายุ ๘๔
๔.๘	การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามระดับชั้น ๘๕
๔.๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความพึงพอใจต่อการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามระดับชั้น ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ๘๖

สารบัญญัตราง (ต่อ)

- ๔.๑๐ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ด้านเนื้อหาสาระของวิชา
พระพุทธศาสนา ๙๖
- ๔.๑๑ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อ
การสอนของพระสอนศีลธรรม ๙๗
- ๔.๑๒ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ด้านบุคลิกภาพของพระสอน
ศีลธรรม ๙๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ ความต้องการของคนเราตามลำดับขั้นของ Maslow	๑๓
๒.๒ ตราสัญลักษณ์ประจำโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ	๖๒
๒.๓ กรอบแนวคิดการวิจัย	๘๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก โดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลป็นณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริป็นณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุดตตรนิกาย	ติกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุดตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุดตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ข.ธ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ข.สุ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ข.เถร.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ข.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ข.จุพ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททนิกาย	จุพนิทเทส	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ข.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๗/๓๗. หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๗ หน้าที่ ๓๗ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเผยแพร่พระพุทธศาสนา ได้ปรากฏขึ้นภายหลังจากที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นศาสดาเอกของโลกแล้ว เสด็จไปแสดงธรรมโปรดแก่วิวคฤหัสถ์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน และยสกุลบุตรพร้อมสหาย ๔๕ คนจนได้บรรลุธรรมเช่นเดียวกัน เป็นอันว่าได้มีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลกแล้ว ๖๑ องค์ รวมทั้งพระองค์ ซึ่งเป็นการเกิดขึ้นแห่งพระธรรมทูตหรือทูตทางธรรมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระองค์เห็นสมควรที่จะส่งพระสาวกเหล่านั้นไปประกาศพระพุทธศาสนาให้แพร่หลายในชมพูทวีป นับเป็นจุดเริ่มต้นของการเผยแพร่ ซึ่งการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยนั้น พระสงฆ์นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ซึ่งทำกันหลายรูปแบบ เช่น การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจ และการแสดงธรรม เป็นต้น ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาจึงกลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน ทำให้ชาวบ้านต่างยอมรับนับถือและยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเต็มใจ^๑

แต่ในปัจจุบันสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วจึงทำให้เกิดภาวะวิกฤตและปัญหามากมาย เช่น ปัญหาวิกฤตวัฒนธรรม และวิกฤตทางสังคมทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้^๒ ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙ ระบุปัญหาสังคมที่มีความเด่นชัด คือ ปัญหาความเสื่อมถอยของเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ค่านิยม ความเป็นไทย และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งกระทบต่อคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่อันดีและมีความสุขของประชาชน เพราะหลายสิบปีที่ผ่านมา เราปล่อยให้กระบวนการศึกษาของชาติเป็นไปตามบุญตามกรรม จนสร้างความสั่นคลอนให้กับสถาบันต่างๆ ของชาติในทุกๆ ด้าน แต่ถ้ามองกันให้ลึกซึ้งถึงที่มาแห่งปัญหาอันที่จริงมักเกิดมาจากคน คนคือวิกฤตของสังคม ซึ่งจะต้องเริ่มต้นด้วยการปฏิรูปการศึกษาด้านคนเสียใหม่ คือ ให้มีคุณภาพ มีภูมิปัญญา และคุณธรรมในตัวเอง^๓

^๑ปราณี เกื้อทอง, “บทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีวัดในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

^๒เรื่องเดียวกัน,

^๓สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๗.

ซึ่งการศึกษาไทยนั้นไม่ว่าจะประเมินโดยหน่วยงานใด นอกจากจะไม่น่าพอใจแล้ว เป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษาไทยไม่ได้สอนให้คนรู้จักคิด วิเคราะห์ ริเริ่มสร้างสรรค์ และปฏิบัติจริง อีกทั้งหย่อนยานเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม การศึกษาไทยจึงอยู่ในภาวะวิกฤตทางคุณภาพอย่างหนัก ถึงแม้ว่าการเรียนการสอนในอดีตที่กระทรวงธรรมการได้กำหนดให้มีวิชาจริยศึกษาเป็นครั้งแรก ในหลักสูตรทุกชั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เพื่อกล่อมเกลานิสัยใจคอกุลบุตร กุลธิดาในสมัยนั้น จึงถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการปรับปรุงหลักสูตร วิชาจริยศึกษาขยายเป็นวิชาหน้าที่พลเมือง และศีลธรรม ถึงแม้ในเวลาต่อมาจะเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา และจริยธรรมขึ้นอีก แต่ปัญหาเยาวชนด้านศีลธรรมก็ยังมีมากขึ้น^๔ หากปัญหาดังที่กล่าวข้างต้นยังมีอยู่ต่อไปพระพุทธศาสนาก็คงมีอายุอยู่คู่ประเทศไทยได้อีกเพียงไม่นาน ฉะนั้น เราจึงควรทราบถึงปัญหาในการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป สำหรับประเด็นที่สำคัญ คือ

๑. การเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนายังไม่มีประสิทธิภาพพอ เนื่องจากพระภิกษุ สามเณร หรือ ผู้นำทางศาสนา ยังขาดความรู้ และทักษะที่เพียงพอในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ขาดสื่อการสอนที่น่าสนใจ ภาษาที่ใช้ไม่เป็นที่เข้าใจสำหรับประชาชน อีกทั้งยังขาดแคลนพระภิกษุ สามเณรผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งทางด้านปริมาณ และคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตชนบท

๒. ปัญหาและอุปสรรคด้านพระสงฆ์ และสถาบันพระสงฆ์ในฐานะที่ผู้เผยแผ่ธรรมะ เช่น การขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความสามารถในการเผยแผ่ธรรมะอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท

๓. ปัญหาและอุปสรรคด้านวิธีการ หรือ กลวิธีการเผยแผ่ธรรมะ เช่น ไม่มีการกำหนดหัวข้อธรรมะที่เหมาะสมกับผู้ฟัง หรือ ไม่มีการศึกษาหัวข้อธรรมะอย่างถ่องแท้ก่อนนำไปเผยแผ่ นอกจากนี้ พระสงฆ์ไม่ได้มีการฝึก การผลิต และการใช้สื่อทัศนูปกรณ์มาก่อนรวมทั้งสื่อต่างๆ ส่วนใหญ่จึงมุ่งใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก ทำให้การเผยแผ่ธรรมะกระทำได้ในเขตจำกัด

๔. พระภิกษุ สามเณรจำนวนไม่น้อยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากเกินไป มีการเรียไรทำบุญสร้างวัดถุกมากเกินความจำเป็น ทำให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไม่เกิดประโยชน์ต่อการเผยแผ่พุทธธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการพัฒนาจิตใจ ทำให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาจิตใจลดน้อยลงมาก^๕

^๔กรมวิชาการ, คู่มือการจัดการเรียนรู้อุ้มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๗-๘.

^๕คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจิต สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, มิติใหม่ของการพัฒนาจิต, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประเทืองวิทยา, ๒๕๒๘), หน้า ๖๕-๖๖.

หากย้อนไปในอดีต คนไทยแทบทุกคนได้ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ฟังปาอาตัยกันในลักษณะของน้ำผึ้งเรือ เสือฟังป่า มีการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติมากกว่าที่จะให้ธรรมชาติปรับเข้าหาการดำเนินชีวิตคน เพราะเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย เพราะหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่จะให้ผู้ปฏิบัติปฏิบัติมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ความเจริญ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมรอบข้าง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตราที่ ๗๓ ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า รัฐต้องสนับสนุนการนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต^๖ และมาตรา ๘๑ รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมเพื่อให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ดังนั้นพระราชบัญญัติการศึกษา ๒๕๕๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตราที่ ๖ จึงได้ระบุให้ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^๗

ดังนั้น พระสอนศีลธรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้เข้าไปอย่างทั่วถึงในโรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้อง โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ^๘ หมวด ๔ การจัดการศึกษา มาตรา ๒๓ การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ข้อ (๓) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา มาตรา ๒๙ ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา โดยเฉพาะการเรียนรู้ศาสนา จึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์จะต้องเข้าไปร่วมจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในระดับชั้นเรียนต่าง ๆ เพื่อจะได้เกิดผลสัมฤทธิ์แก่เยาวชน

จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการที่ พระสอนศีลธรรมที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ครบถ้วน สมบูรณ์จะต้องมีปัจจัยหลายด้านเป็นส่วนประกอบ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเนื้อหาสาระที่ใช้สอน การใช้เทคนิคในการใช้สื่อ รวมถึงบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรมเอง เพราะบางรูปที่เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนนั้น ยังห่มผ้า (แต่งกาย) ไม่เหมาะสมเท่าที่ควร ไม่เป็นแบบแผนที่น่าจะปฏิบัติ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนใน

^๖ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๕๒), หน้า ๑๗.

^๗ สมคิด บางโม, สรุปสาระสำคัญ และตัวบท พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔.

^๘ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๗๔ ก วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๒.

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม โดยงานวิจัยนี้กำหนดไว้ในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม เพื่อนำผลการศึกษาในเรื่องนี้ เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจ และบุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง ยิ่งกว่านั้นจะได้ทราบถึงความต้องการของนักเรียนในด้านต่างๆ ที่กำหนดเป็นตัววิจัย เพื่อจะได้เป็นข้อมูลสำหรับพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรม และทำให้การเผยแพร่บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นประโยชน์ต่อพระศาสนา การศึกษา และประเทศชาติบ้านเมืองต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยจำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้น

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา และสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ใน ๓ ด้าน คือ

๑. ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา
๒. ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม
๓. ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา และสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้ประชากรเพียงกลุ่มเดียว คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ – ๖ โรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม

- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๔๓ คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๕๘ คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๕๘ คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

โรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม ตำบลป่าโมก อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งตัวแปรในการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

๑. ตัวแปรต้น ได้แก่

- เพศ คือ เพศชาย และเพศหญิง
- อายุ คือ อายุของนักเรียนแต่ละคนผู้ตอบแบบสอบถาม
- ระดับชั้น คือ ระดับการศึกษาของนักเรียนแต่ละคนผู้ตอบแบบสอบถาม

๒. ตัวแปรตาม ได้แก่

ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม
ใน ๓ ด้าน คือ

- ๑) ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา
- ๒) ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม
- ๓) ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตั้งแต่เดือนมกราคม – เดือนกันยายน ๒๕๕๔ รวมเป็นระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยจำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้นแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา และข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัศึกษามีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

๑.๕.๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาแตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาแตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ความพึงพอใจ หมายถึง ความคิด หรือ ความรู้สึกที่พอใจ หรือ ไม่พอใจ ต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยอาศัยการคิด และการตัดสินใจส่วนบุคคล

๑.๖.๒ นักเรียน หมายถึง ผู้ที่เรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ – ๖ โรงเรียน ปาโมกข์วิทยาภูมิ ตำบลป่าโมก อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง

๑.๖.๓ การเผยแพร่พระพุทธศาสนา หมายถึง การสอนศีลธรรมในโรงเรียนตาม สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

๑.๖.๔ พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย

ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ใน ๓ ด้าน คือ

- ๑) ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา
- ๒) ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม
- ๓) ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงผลเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีเพศ อายุ และระดับชั้น ต่างกัน

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาในการ เผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิดต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารรายงาน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัย เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกรอบ และแนวคิด ทิศทางการศึกษา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
- ๒.๓ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- ๒.๔ การสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
 - ๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
 - ๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- ๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

๒.๑.๑ ความหมายของคำว่า “ความพึงพอใจ”

ความพึงพอใจ ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Satisfaction” ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ความพึงพอใจ” ไว้มากมายหลายท่าน ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ กล่าวไว้ว่า “พึง” เป็นคำช่วยกริยาอื่น หมายความว่า “ควร” พึงใจ หมายความว่า พอใจ ชอบใจ และคำว่า “พอ” หมายความว่า เท่าที่ต้องการ เต็มความต้องการ เมื่อนำคำสองคำมาผสมกัน “พึงพอใจ” จะหมายถึง ชอบใจ ถูกใจ ตามที่ต้องการ^๑

จิตตินันท์ เตชะคุปต์ ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจตรงกับภาษาอังกฤษ Satisfaction หมายถึง ระดับความรู้สึกในทางบวกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง^๒

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๓๙๓.

^๒จิตตินันท์ เตชะคุปต์, เจตคติและความพึงพอใจในการบริการ, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙), หน้า ๓๒.

ทรงศรี สนิททรัพย์ ให้ความหมายไว้ว่า การให้ความหมายของความพึงพอใจมีความหลากหลายมาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าการพิจารณาความพึงพอใจในประเด็นหลักใดหรือตามแนวทฤษฎีด้านใด ซึ่งความพึงพอใจจะมีความหมาย ๓ นัย คือ

๑. **ความพึงพอใจ** หมายถึง สถานการณ์ที่ผลการปฏิบัติจริงได้เป็นไปตามที่บุคคลได้คาดหวังไว้ ซึ่งอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theories)

๒. **ความพึงพอใจ** หมายถึง ระดับของความสำเร็จที่เป็นไปตามความต้องการ ซึ่งอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความต้องการ (Need Theories)

๓. **ความพึงพอใจ** หมายถึง การทำงาน หรือ การกระทำได้เป็นไปตาม หรือ ตอบสนองความต้องการ ซึ่งอยู่ในกลุ่มทฤษฎีคุณค่า (Value Theories)^๓

กิติมา ปรีดีติติก ได้ให้ความหมายความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้ชอบหรือพอใจที่มีต่อองค์ประกอบหรือสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ ของงานและเขาได้รับการตอบสนองความต้องการของเขาได้^๔

ศักดิ์ชัย สุรกิจบวร ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สภาวะแวดล้อมทางจิตที่เกี่ยวข้งกับความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และสภาวะความพร้อมทางจิตใจนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร หรือท่าทางของบุคคลที่มีต่อวัตถุ สิ่งของ หรือ สถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทำนองที่พึงพอใจเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย^๕

สันติสุข ไชยมงคล ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นระดับความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นอะไรก็ได้หลายอย่าง เป็นต้นว่า สิ่งของ บุคคล บทความ องค์การ ความคิด ฯลฯ ความรู้สึกเหล่านี้ผู้รู้สามารถบอกความแตกต่างได้ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย^๖

ชรีณี เดชจินดา ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้ง ความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคล

^๓ ทรงศรี สนิททรัพย์, การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของความพึงพอใจในคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๓), หน้า ๘๘.

^๔ กิติมา ปรีดีติติก, ทฤษฎีบริหารองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๔), หน้า ๓๒๑-๓๒๒.

^๕ ศักดิ์ชัย สุรกิจบวร, ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม, (สกลนคร : สถาบันราชภัฏ สกลนคร, ๒๕๓๕), หน้า ๓๒๐.

^๖ สันติสุข ไชยมงคล, การวัดทัศนคติและบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔๕.

ได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง^๗

๒.๑.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ชาญชัย ราชโคตร ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารของหน่วยงานรัฐ (Satisfactory) คือความรู้สึกของประชาชนที่ประเมินจากสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ

๑. การให้บริการอย่างเสมอภาค (Equitable Service)
๒. การให้บริการอย่างทันเวลา (Timely Service)
๓. การให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service)
๔. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service)
๕. การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progressive Service)^๘

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ตัวอย่างเช่น โอกาสของความก้าวหน้า เงิน ความท้าทาย การมีส่วนร่วมในการวางแผน ความยกย่อง และสถานภาพ ความรับผิดชอบ และอำนาจ ความมั่นคง ความเป็นอิสระ โอกาสของความเจริญเติบโตส่วนบุคคลและสภาพแวดล้อมของการทำงานที่ดี^๙

โซลิแมน (Soliman) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความพึงพอใจ ไว้ดังนี้

๑. ตัวแปรปัจจัยภายใน หรือปัจจัยจูงใจ ทั้งหมดรวมกันทำให้เกิดความพึงพอใจในงานมากกว่าความไม่พอใจในงานและตัวแปรปัจจัยภายนอก ปัจจัยค้ำจุน ทั้งหมดรวมกันทำให้เกิดความไม่พอใจมากกว่าความพอใจในงาน
๒. ตัวแปรปัจจัยภายในทั้งหมดรวมกันทำให้เกิดความพอใจในงานมากกว่าตัวแปรปัจจัยภายนอกรวมกัน และตัวแปรภายนอกทั้งหมดรวมกัน ทำให้เกิดความพอใจในงานมากกว่าตัวแปรปัจจัยภายนอกทั้งหมดรวมกัน
๓. ตัวแปรปัจจัยภายในแต่ละตัวทำให้เกิดความพอใจในงานมากกว่าความไม่พอใจในงาน และในทางตรงข้ามตัวแปรปัจจัยภายนอก แต่ละตัวทำให้เกิดความพอใจในงานมากกว่าความพอใจ

^๗ชรีณี เดชจินดา, “ความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาสังคมศาสตร์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๖), หน้า ๕๖.

^๘ชาญชัย ราชโคตร, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการของสำนักทะเบียนอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

^๙สมยศ นาวิการ, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า, ๒๕๔๐), หน้า ๓๙๔.

๔. ตัวแปรปัจจัยภายในทุกตัวรวมกัน ทำให้เกิดความพอใจในงานมากกว่าตัวแปรปัจจัยภายนอกบางตัว และในทางตรงข้าม ตัวแปรปัจจัยภายนอกทุกตัวรวมกันย่อมทำให้เกิดความไม่พอใจมากกว่าตัวแปรปัจจัยภายในบางตัว^{๑๐}

เดวิส (Davis) มีความเห็นว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับความพึงพอใจของมนุษย์ คือ ความพยายามที่จะขจัดความตึงเครียด หรือความกระวนกระวาย หรือ ภาวะไม่ได้ดูดยภาคในร่างกาย เมื่อมนุษย์สามารถขจัดสิ่งต่างๆ ดังกล่าวได้แล้ว มนุษย์ย่อมได้รับความพึงพอใจในสิ่งที่ตนต้องการ^{๑๑}

ทิฟฟิน และแมคคอร์มิก (Tiffin and McCormick) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นแรงจูงใจของมนุษย์ที่ตั้งอยู่บนความต้องการพื้นฐาน (Basic need) มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับผลสัมฤทธิ์ และแรงจูงใจ (Incentive) และความพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ต้องการ^{๑๒}

เชลลี่ (Shally) ได้ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ สรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกทางบวก และความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวก เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วจะทำให้มีความสุข ความสุขนี้เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับ ความสุขสามารถทำให้เกิดความสุขทางบวกเพิ่มขึ้นได้อีก ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่ซับซ้อน และความสุขนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกทางบวกอื่นๆ ความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวก และความรู้สึกมีความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสามนี้ เรียกว่า ระบบความพึงพอใจ โดยความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อระบบความพึงพอใจมีความรู้สึกทางบวกมากกว่าทางลบ^{๑๓}

^{๑๐}ดิเรก ปลั่งดี, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองนครปฐม”, ภาคนิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒน บริหารศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๕.

^{๑๑}Davis, **Management in the Public Service**, อังไฉ, สมพร อิทธิเดช, “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชน”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑.

^{๑๒}Lovelock, **C.H. Services Marketing**. (Englewood Cliffs. H.J. : prentice-Hall International, 1984), p. 150., อังไฉ, สุธาดา สนธิเวช, “ความพึงพอใจของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการโรงพยาบาลสงฆ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^{๑๓}Shally, **Responding to social Change**. (Pnnsylvania : Hutchison and Press, 1975), p. 252., อังไฉ, , หน้า 7.

เมนเดลซอห์น (Mendelsohn) กล่าวว่า ความคาดหวัง หมายถึง การมีส่วนร่วมทางอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เฉพาะอย่าง ซึ่งจะมีผลเกิดขึ้นตามมาที่แน่นอน

ในส่วนของคำว่า “ความพึงพอใจ” (Gratifications) นั้นได้มีการให้คำจำกัดความไว้หลายอย่าง ดังนี้

Longman Dictionary of Contemporary English อธิบายไว้ว่า หมายถึง ภาวะที่มีความพอใจหรือภาวะที่ได้รับการตอบสนองความพอใจ^{๑๔}

สำหรับคำว่า “ความพึงพอใจ” (Gratifications) นั้น แม็คคอมบส์ (McCombs) และ เบคเกอร์ (Becker) พยายามอธิบายไว้ว่าคนเราควรมีเหตุผลในการเลือกใช้สื่อหรือเปิดรับสื่อมวลชนแตกต่างกันไป และเหตุผลนั้นทำให้คนเลือกที่จะใช้สื่อมวลชนต่างประเภทกัน คำว่าเหตุผลนี้หมายถึงอะไรบางอย่างที่สื่อมวลชนนั้นๆ สามารถตอบสนองและสร้างความพอใจให้แก่บุคคลนั้นได้^{๑๕}

แมคคอมบ์ และ เบคเกอร์ กล่าวว่า คนเราเหตุผลในการเลือกใช้สื่อ หรือเปิดรับสื่อมวลชน แตกต่างกันไป และเหตุผลนั้นทำให้คนเลือกที่จะใช้สื่อมวลชนต่างประเภทกันซึ่งคำว่า “เหตุผล” นี้ หมายถึงอะไรบางอย่างที่สื่อมวลชนนั้นๆ สามารถตอบสนองและสร้างความพอใจให้แก่บุคคลนั้นได้ ซึ่งก็เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลและนี่คือ สิ่งที่เรียกว่า “ความพึงพอใจ”

โดยสรุปจากนักวิชาการ ที่อธิบายเกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจ อาจกล่าวได้ว่า ทั้ง ๒ อย่าง เป็นความรู้สึกนึกคิดภายในของบุคคล ซึ่งสะท้อนออกมาเป็นสิ่งที่วัดหรือ สังเกตได้จากความต้องการหรือเหตุผลในการใช้สื่อของบุคคลต่าง ๆ นั้นเอง^{๑๖}

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

นักวิชาการได้พัฒนาทฤษฎีที่อธิบายองค์ประกอบของความพึงพอใจและอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับปัจจัยอื่นๆไว้หลายทฤษฎี **โคร์แมน (Korman, A.K., 1977** อ้างอิงในสมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง, 2542: 161-162) ได้จำแนกทฤษฎีความพึงพอใจในงานออกเป็น ๒ กลุ่มคือ

๑. ทฤษฎีการสนองความต้องการ กลุ่มนี้ถือว่าความพึงพอใจ ในงานเกิดจากความต้องการส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อผลที่ได้รับจากงานกับการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายส่วนบุคคล

^{๑๔} H. Mendelsohn, อ้างใน บุขราคม เอี่ยมอำไพ, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

^{๑๕} McCombs, Maxwell E. and Lee B. Becker, อ้างใน พระปลัดสุบิน วชิรบุญโฆ (สิงห์ทอง), “กรณีศึกษาพฤติกรรมของผู้ฟังรายการธรรมะจากสถานีวิทยุกองพลทหารม้าที่ ๒ : รายการเสียงธรรมจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๔๓.

^{๑๖} Maxwell E. McCombs and Lee B. Becker, **Using Mass Communication Theory** (New Jersey : PrinceHall, Inc., 1979), p. 50-52.

๒. ทฤษฎีการอ้างอิงกลุ่ม ความพึงพอใจในงานมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณลักษณะของงานตามความปรารถนาของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกให้กลุ่มเป็นแนวทางในการประเมินผลการทำงาน

ส่วนมัมฟอร์ด (Manford, E., 1972 อ้างถึงใน สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง, 2542:162) ได้จำแนกความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจงานจากผลการวิจัยออกเป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้

๑. กลุ่มความต้องการทางด้านจิตวิทยา กลุ่มนี้ได้แก่ Maslow, A.H. ,Herzberg. F และ Likert R. โดยมองความพึงพอใจงานเกิดจากความต้องการของบุคคลที่ต้องการความสำเร็จของงานและความต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่น

๒. กลุ่มภาวะผู้นำมองความพึงพอใจงานจากรูปแบบและการปฏิบัติของผู้นำที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา กลุ่มนี้ได้แก่ Blake R.R., Mouton J.S. และ Fiedler R.R.

๓. กลุ่มความพยายามต่อรางวัล เป็นกลุ่มที่มองความพึงพอใจจากรายได้เงินเดือน และผลตอบแทนอื่น ๆ กลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มบริหารธุรกิจของมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ (Manchester Business School)

๔. กลุ่มอุดมการณ์ทางการจัดการมองความพึงพอใจจากพฤติกรรมการบริหารงานขององค์กร ได้แก่ Crozier M. และ Couder G.M.

๕. กลุ่มเนื้อหาของงานและการออกแบบงาน ความพึงพอใจงานเกิดจากเนื้อหาของตัวงาน กลุ่มแนวคิดนี้มาจากสถาบันทวิสโตค (Tavistock Institute) มหาวิทยาลัยลอนดอน Longman Dictionary of Contemporary English อธิบายไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึง ภาวะที่มีความพอใจ หรือภาวะที่ได้รับการตอบสนองของความพอใจ

๑)ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์

ความพึงพอใจเกิดจากการที่บุคคลบรรลุผลตามความต้องการของตนเอง ความต้องการ (Need) ให้บรรลุเป้าหมาย พฤติกรรมที่แสดงออกมาก็จะมีความสุข สังเกตได้จากสายตา คำพูด และการแสดงออก^{๑๗} ดังนั้น จึงต้องกล่าวถึงทฤษฎีความต้องการซึ่งมาสโลว์ได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

มาสโลว์ (Maslow) ได้จัดลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์ที่เรียกว่า Hierarchy of Needs ตามทฤษฎีนี้ มาสโลว์ ได้กล่าวไว้ว่า ความต้องการของคนเรานั้นสามารถจะเรียงลำดับชั้นตอนได้ตามความสำคัญ และขั้นตอนของความต้องการเหล่านี้ สามารถยืดหยุ่นได้เมื่อความต้องการเบื้องต้นได้รับการตอบสนองแล้ว คนเราก็จะให้ความสนใจกับความต้องการในลำดับชั้นที่สูงขึ้นต่อไป โดยมาสโลว์เริ่มต้นจากความต้องการขั้นมูลฐาน ได้แก่ ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) เรื่อยไปจนถึงความตระหนักรู้ในตนเอง

^{๑๗} หลุยส์ จำปาเทศ, จิตวิทยาการจูงใจ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสามัคคีสถานส์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๒.

(Self-Actualization) ไปจนถึงความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ (Desire to Know and Understand) และขั้นสูงสุด คือ ความต้องการทางด้านสุนทรียะ (Aesthetic Needs)

แผนภาพที่ ๒.๑ ความต้องการของคนเราตามลำดับขั้นของ Maslow^{๑๔}

มาสโลว์ได้อธิบายไว้ว่า

ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นของชีวิตคนเราทุกคน เช่น ต้องการอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ถ้าคนเราขาดสิ่งเหล่านี้แล้วก็จะรู้สึกทรมานทรมาย หรือ เอาชีวิตไม่รอด จำเป็นต้องพยายามดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ว่าจะโดยวิธีใดก็ตาม

ความต้องการความปลอดภัย (Safely Needs) เป็นความต้องการของคนเราที่จะพยายามหลีกเลี่ยงภัยอันตรายทั้งปวง ความเจ็บปวดทรมาน ความผิดหวังต่างๆ ดังนั้น องค์กรทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งของภาครัฐบาล หรือ เอกชน จึงได้จัดตั้งงานสวัสดิการต่างๆ ขึ้น เพื่อให้พนักงานมีความมั่นใจว่าในยามที่ตนเอง หรือ ครอบครัวเจ็บป่วย ก็ยังมีผู้คอยให้

^{๑๔}พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ, ผศ., พฤติกรรมกลุ่ม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๘.

ความช่วยเหลือในเรื่องการรักษาพยาบาล มีการประกันชีวิต มีการประกันสุขภาพ ประกันอุบัติเหตุในขณะที่ทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้คนเราทำงานด้วยความสบายใจขึ้น

ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Love and Belonging Needs)

เป็นความปรารถนาของคนเราที่ต้องการจะมีความผูกพันกับบุคคลอื่น ปรารถนาที่จะได้รับความรัก ความเอาใจใส่ เอื้ออาทรจากผู้อื่น สำหรับบุคคลที่รู้สึกตนว่าขาดความรักมาตั้งแต่เด็กนั้น เมื่อโตขึ้นก็อาจกลายเป็นคนที่รักตนเอง สำหรับพฤติกรรมของคนพวกนี้ที่แสดงออกจึงค่อนข้างจะไม่สมดุล บางครั้งอาจเห็นแก่ตัวมากเกินไป แต่บางครั้งก็อาจพยายามเอาใจผู้อื่นมากเกินไป เพื่อให้ผู้อื่นมารักเรา ซึ่งเป็นการสนองความต้องการของตนตามที่ตนเองรู้สึกว่าขาดแคลน บางครั้งก็อาจแสดงความก้าวร้าวออกมา หรือ เห็นผู้อื่นเป็นศัตรูไปหมด และพยายามจะแสดงออกเพื่อเป็นการเรียกร้องความสนใจ ดังนั้น คนเราจึงควรหัดที่จะเป็นฝ่ายให้ความรักแก่ผู้อื่นบ้าง และในเวลาเดียวกันก็ยอมตนเป็นที่รักของผู้อื่นไปด้วย หรือ รู้จักรับความรักที่ผู้อื่นมอบให้ด้วยไม่ตรีจิตมิตรภาพ

ความต้องการที่จะได้รับการยกย่อง (Esteem Needs) เป็นความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับ และยกย่องว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความเก่งกล้าสามารถ มีคุณค่า เป็นคนสำคัญ หรือต้องการที่จะแสดงออกว่าเหนือกว่าผู้อื่นเสมอ ถ้าบุคคลใดมีความต้องการดังกล่าวสูงเกินไป บุคคลนั้นก็มักจะเป็นคนที่ชอบพูดจาโอ้อวด ยกย่องตนเอง ดังที่คนทั่วไปเรียกว่า “ขี้โม้” หรือ “ขี้เป่ง” สำหรับคนที่มีความมั่นคงในตนเอง เชื่อว่าตนเองมีคุณค่า และมีความสามารถ พฤติกรรมของคนพวกนี้จะเป็นไปตามธรรมชาติ กล่าวคือ มีความสุภาพ นุ่มนวล บางครั้งก็มีการถ่อมตนบ้าง ไม่มีการคุยโว หรือ พูดจาโอ้อวดต่างๆ

ความตระหนักแท้ในตนเอง (Self-Actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของคนเรา เป็นขั้นความต้องการของคนที่ตนเองปรารถนาจะเป็นอันหมายถึง ความต้องการที่จะพยายามสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ตนเอง และสังคมอย่างพร้อมมูล และเต็มความสามารถ หรือ ทำงานตามที่ใจตนชอบ หรือ ประกอบอาชีพตามที่ตนเองรัก บุคคลที่ขึ้นมาถึงระดับนี้จะเป็นผู้ที่มีความเอิบอิ่มในตนเอง และเป็นผู้ที่มีความสุข ความสบายใจมากที่สุด

ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ (Desire to Know and to Understand) เป็นความต้องการที่จะศึกษาหาความรู้เพื่อเข้าใจสิ่งต่างๆ ของชีวิต ซึ่งเป็นความพึงพอใจของตนตลอดจนความปรารถนาที่จะแสวงหาสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่ชีวิต

ความต้องการด้านสุนทรีย์ (Aesthetic Needs) เป็นความต้องการของมนุษย์ทางด้านความรู้สึกซาบซึ้งในงานเกี่ยวกับศิลปะ ความงาม ซึ่งถือเป็นสิ่งจรรโลงใจของคนเรา

ความต้องการทั้ง ๗ ขั้นนี้ มาสโลว์ ได้จำแนกออกเป็น ๒ กลุ่ม

กลุ่มแรก เรียกว่า “Lower Deficiency Needs หรือ D Needs” ได้แก่ ความต้องการขั้นที่ ๑ ถึง ๔ คือ ความต้องการทางกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ และความต้องการที่จะได้รับการยกย่อง

กลุ่มที่ ๒ เรียกว่า “Higher Needs หรือ B Needs” ได้แก่ ความต้องการในขั้นที่ ๕ ถึง ๗ คือ ความตระหนักแท้ในตนเอง ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ และความต้องการทางด้านสุนทรียะ

ความต้องการของมนุษย์ทั้ง ๒ กลุ่ม คือ D Needs และ B Needs มาสโลว์อธิบายไว้ว่า D Needs นั้นเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มนุษย์จะขาดไม่ได้ ถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มนุษย์จะต้องดิ้นรนหามาตอบสนองให้ได้ และเมื่อ D Needs ได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะแสวงหา B Needs ต่อไป ซึ่งในขั้นนี้ถือว่าเป็นแรงจูงใจที่จะกระตุ้นความต้องการของมนุษย์ให้ไต่หา โดยมีได้มาจากความขาดแคลน^{๑๙}

๒) ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg)

เฮร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg) ศาสตราจารย์ และหัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น (Western Reserve University) ประเทศสหรัฐอเมริกา และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจูงใจในการทำงาน (The Motivation to Work)” ในปี ค.ศ. ๑๙๕๙ ทฤษฎีสองปัจจัย (Herzberg's Two Factor Theory) หรือ บางทีเรียกว่า ทฤษฎีจูงใจค่าจุน (The Motivation Hygiene Theory)

เฮร์ซเบิร์ก และคณะได้สรุปว่า มีปัจจัย ๒ ประการที่สัมพันธ์กับความชอบหรือไม่ชอบงานของแต่ละบุคคล ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเรียกว่า ปัจจัยจูงใจ (Motivated Factor) และปัจจัยค่าจุน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene Factor)

ปัจจัยการจูงใจ (Motivated Factor) มีลักษณะสัมพันธ์โดยตรงกับเรื่องของงาน ถ้ามีปัจจัยพวกนี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพอใจในการทำงาน และเป็นสิ่งจูงใจบุคคลให้มีความตั้งใจในการทำงาน ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่

๑. ความสำเร็จในการทำงานของบุคคล (Achievement)
๒. การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition)
๓. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (Work Itself)
๔. ความรับผิดชอบ (Responsibility)
๕. ความก้าวหน้า (Advancement)

ปัจจัยค่าจุน หรือ ปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene Factor) เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของการทำงาน ปัจจัยเหล่านี้จะทำหน้าที่ค่าจุนไม่ให้คุณเกิดความท้อถอย ไม่อยากทำงาน และป้องกันมิให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน แม้ว่าปัจจัยเหล่านี้จะมีอยู่หรือ

^{๑๙}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗-๑๒๐.

พยายามที่จะตอบสนองปัจจัยค่าจูงใจให้มากเพียงไรก็ตาม ก็เป็นเพียงแต่การทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นเท่านั้น ไม่สามารถเป็นสิ่งจูงใจของผู้ปฏิบัติงาน หรือ นำไปสู่ความพึงพอใจในงานได้ ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่

๑. นโยบาย และการบริหารงานขององค์กร (Policy and Administration)
๒. การนิเทศงาน (Supervision)
๓. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (Relationship with Supervisors)
๔. สภาพการทำงาน (Work Condition)
๕. เงินเดือน และผลประโยชน์เกี่ยวกับ (Salary and Benefits)
๖. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (Relationship with Peers)
๗. ชีวิตส่วนตัว (Personal Life)
๘. ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา (Relationship with Sub-ordinates)
๙. สถานภาพของตำแหน่งงาน (Status)
๑๐. ความมั่นคงในงาน (Security)

เฮิร์ซเบิร์ก ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจกับปัจจัยค่าจูงใจ หรือ ปัจจัยสุขภาพอนามัยว่าไม่ใช่ปัจจัยที่ตรงกันข้าม แต่เป็นปัจจัยที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ เฮิร์ซเบิร์ก ยังเสนอว่าปัจจัยค่าจูงใจ ไม่ใช่ตัวกำหนดความพึงพอใจในการทำงาน เป็นเพียงช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน แต่องค์ประกอบของปัจจัยค่าจูงใจมีความ

เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจเป็นลักษณะเฉพาะองค์กร กลุ่มองค์ประกอบ และปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานมีความแตกต่างกัน^{๒๐}

๓) “แม็คคอม และ เบคเกอร์”^{๒๑} ได้อธิบายความพึงพอใจไว้ว่า คนเรามีเหตุผลในการเลือกใช้สื่อหรือเปิดรับสื่อมวลชนแตกต่างกันไป และเหตุผลนั้นทำให้คนเลือกที่จะใช้สื่อมวลชนต่างประเภทกัน คำว่า เหตุผลนั้น หมายถึง อะไรบางอย่างที่สื่อมวลชนนั้น ๆ สามารถตอบสนองและสร้างความพอใจให้แก่บุคคลนั้นได้ ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลและนี่คือสิ่งที่เรียกว่า ความพึงพอใจ การวิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจที่น่าสนใจของเวนเนอร์ ซึ่งเกี่ยวกับความพึงพอใจในการบริโภคข่าวสาร (News Gratifications) ได้รวบรวมผลงาน

^{๒๐} Herzberg, F., B. and Syndermam, G.E., **The Motivation to Work**, (New York : John Wiley & Sons, 1959), p. 24., อ้างใน, พระมงคล จิตมุนโกล (สังฆราช), “ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๐-๔๑.

^{๒๑} สานิต ยมาภัย, ระวีวรรณ, ประกอบผล, แปลโดย, **แบบจำลองการสื่อสาร: สำหรับการสื่อสารมวลชน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

เกี่ยวกับการวิจัย และสร้างออกมาเป็นแผนที่แสดงถึงความพึงพอใจในการบริโภคสื่อข่าว (Media News Gratification Map) เวบนเนอร์ ได้แบ่งกลุ่มความพึงพอใจไว้ดังนี้

๑. การใช้ข่าวสารเพื่อประโยชน์เป็นข้อมูลเพื่อการอ้างอิง และเพื่อเป็นแรงเสริมย้ำในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม (Orientation Gratifications) รูปแบบของความ ต้องการที่แสดงออกมา ได้แก่ การติดตามข่าวสาร (Surveillance) การได้มาซึ่งข่าวสารข้อมูล เพื่อช่วยให้เกิดการตัดสินใจ (Decisional Utility)

๒. การใช้ข่าวสารเพื่อเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลเกี่ยวกับสังคม (Social Gratifications) ซึ่งรับรู้จากข่าวสารเข้ากับเครือข่ายส่วนบุคคลของปัจเจกชน เช่น การนำข้อมูล ไปใช้ในการสนทนากับผู้อื่นเพื่อการชักจูงใจ เป็นต้น

๓. การใช้ประโยชน์ข่าวสารเพื่อดำรงเอกลักษณ์ของบุคคล (Para-Social Gratifications) หรือการอ้างอิงผ่านตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสื่อหรือปรากฏในเนื้อหาสื่อ เช่น การยึดถือผู้อ่านข่าวที่เราชื่นชมเป็นแบบอย่างในทางพฤติกรรม

๔. การใช้ข่าวสารเพื่อประโยชน์ในการลด หรือผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์หรือเพื่อปกป้องตนเอง (Para-Orientation Gratifications) เช่น เป็นการใช้เวลา ให้หมดไปเพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน เพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่พึงพอใจอย่างอื่น

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบความพึงพอใจ เบคเกอร์ ได้แยกออกเป็น ๓ องค์ประกอบด้วยกัน คือ^{๒๒}

๑. การติดตามข่าวสารและการแนะนำพฤติกรรม (Surveillancy Guidance) ซึ่งสะท้อนให้เห็นขอบเขตที่ปัจเจกชนใช้สื่อมวลชน เพื่อจะได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ต่อการตัดสินใจ และเพื่อให้รู้เท่าทันเหตุการณ์

๒. การใช้ประโยชน์ทางการติดต่อสื่อสาร ความตื่นเต้นและเสริมย้ำความเชื่อ (Communicatory Unity/Excitement/Reinforcement) ซึ่งครอบคลุมถึงการหลบหนีจากงานประจำ การพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวสารกับผู้อื่น และการซึมซับข่าวเข้าสู่ ชีวิตประจำวัน

๓. การหลีกเลี่ยงไม่ใช้สื่อ (Media Avoidance) สะท้อนให้เห็นแนวโน้มที่คนไม่ใช้ สื่อและได้รับข่าวสารจากสื่อ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังสามารถสรุปถึงการวัดตัวแปรการคาดหวังผลตอบแทนความพึงพอใจ จากเปิดร้านรับสื่อของแคชท์และเวบนเนอร์ ไว้ดังนี้

๑. ความต้องการหรือความคาดหวังที่จะติดตามข่าวสาร

^{๒๒}ยุภา สุภากุล, ทฤษฎีการสื่อสาร, (เชียงใหม่ :โรงพิมพ์คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่),

๒. ความต้องการหรือความคาดหวัง ในเรื่องความเพลิดเพลินในแง่ของการลดความตึงเครียดหรือเพื่อการผ่อนคลายทางอารมณ์

๓. ความต้องการ หรือ ความคาดหวังที่จะได้รับการสนับสนุนทางความคิดหรือเสริมย้ำความเชื่อ

๔. ความต้องการหรือความคาดหวังที่จะได้รับข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการแนะนำพฤติกรรมและเพื่อช่วยการตัดสินใจ

๕. ความต้องการหรือความคาดหวังที่ได้มาซึ่งข้อมูล เพื่อใช้ในการพบปะติดต่อกับผู้อื่น โรเซนเกรน ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของคำว่าประโยชน์ (Uses) กับความพึงพอใจ (Gratification) ในแง่ที่ว่า ประโยชน์สามารถนำไปสู่ความพึงพอใจได้และความพึงพอใจก็อาจได้รับจากประโยชน์ก็เป็นได้^{๒๓}

แคทซ์ และคณะ (Eilhu Katz, Michael Gurevitch, and Hadassah Hass) ได้ศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์สื่อมวลชนเพื่อสิ่งสำคัญ (On the use of the Mass Media for important Things) ได้สรุปว่า การใช้ประโยชน์สื่อมวลชนและเหตุผลในการใช้ (Use and Gratifications Theory) นั้นเป็นแบบจำลองซึ่งมาจากความคิดที่ต้องการศึกษา ทำไมประชาชนจึงใช้สื่อมวลชนและประชาชนใช้สื่อมวลชนอย่างไร (why and how people use the mass media) ซึ่งแตกต่างไปจากเดิมที่เคยเน้นนักศึกษาถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อผู้รับสาร (Media-effects studies)^{๒๔}

แบบจำลองนี้แสดงให้เห็นว่า การเลือกบริโภคสื่อมวลชนนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการหรือแรงจูงใจของผู้รับสารเอง บุคคลแต่ละคนมีความต้องการ มีความตั้งใจเลือกใช้สื่อมวลชนตามความพึงพอใจของตนเองด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน

จากการสัมภาษณ์และทำแบบสอบถามของนักวิจัย ได้พบเหตุการณ์จูงใจในการใช้สื่อมวลชนของประชาชน ได้แก่ เพื่อทดแทนการได้รับการศึกษาน้อย เพราะสถานะในสังคมต่ำ เพื่อเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและสื่อมวลชนสามารถจัดสนองความต้องการคือ

๑) ต้องการปลีกตัว (Diversion) คือ ปลีกไปจากปัญหาที่จำเจ หนีไปจากปัญหาที่เป็นอุปสรรคหาความเพลิดเพลิน ปลดปล่อยอารมณ์

๒) ต้องการสร้างความสัมพันธ์ของตน (Personal relationships) ได้แก่ ต้องการมีเพื่อน ต้องการใช้ประโยชน์ในการเข้าสังคม

๓) ต้องการมีชื่อเสียง (Personal identity) ได้แก่ การเป็นคนมีชื่อเสียงถูกอ้างอิง ต้องการหาสิ่งกระตุ้นความมีคุณค่าของตน

^{๒๓} สวินิต ยมาภัย, ระวีวรรณ ประกอบผล, แบบจำลองการสื่อสาร : สำหรับศึกษาการสื่อสารมวลชน, หน้า ๑๒๗-๑๓๐.

^{๒๔} ยุพา สุภากุล, ทฤษฎีการสื่อสาร, หน้า ๕๕.

๔) ต้องการติดตามเข้าใจสิ่งแวดล้อมเพื่อคงอยู่ (Surveillance) ได้แก่ ต้องการข่าวสารเพื่อติดตามความเป็นไปในโลกที่มีความสลับซับซ้อน เช่น ชมข่าวโทรทัศน์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ

ฟลูมเลอร์ และแคทซ์ ได้กล่าวเห็นว่า เหตุผลในการใช้สื่อมวลชนนั้น คือความต้องการ ดังนั้น เมื่อไรที่สังคมมีเหตุการณ์ที่เกิดความตึงเครียดและขัดแย้งกัน สถานการณ์ในสังคมมีคำถามเกี่ยวกับค่านิยม เมื่อนั้นสื่อมวลชนจะช่วยสนองความต้องการให้ได้ และสื่อมวลชนจะถูกใช้เพื่อเป็นการกระตุ้น (Reinforcement)

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และเหตุผลในการใช้สื่อมวลชน จึงเป็นกระบวนการที่ใช้วิเคราะห์แรงจูงใจของมนุษย์ และเป็นที่น่าสนใจศึกษาของนักทฤษฎีองค์การ นักจิตวิทยา และนักการศึกษา ซึ่งแรงจูงใจนี้มีผลต่อปัญญา อารมณ์ และพฤติกรรมการปฏิบัติ เมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นแล้วคนเราจะตอบสนอง ทั้งภายในตนเองและต่อบุคคลอื่นอย่างไรบ้าง

ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเรื่องประโยชน์ว่า ^{๒๕} คนที่มีความมั่นใจในชีวิตของตนจนไม่หวาดหวั่นพรันพรึงแม้ต่อความตาย ก็เพราะได้ดำเนินชีวิตของตนอยู่อย่างดีที่สุด และได้ใช้ชีวิตนั้นให้เกิดคุณประโยชน์ค้ำค้ำกับการที่ได้เกิดมาแล้วชาติหนึ่ง เรียกได้ว่าเป็นอยู่อย่างผู้มีชัยประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต คนเช่นนั้นคือผู้ที่ได้เข้าถึงจุดหมายแห่งการมีชีวิตและดำเนินชีวิตของตนตามหลักการต่อไปนี้

ก. นำชีวิตสู่จุดหมาย คือ ดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิต ที่เรียกว่า อตตะ หรือ อรรถ ๓ คือ

๑. ทิฏฐธัมมิกัตถะ จุดหมายขั้นตาเห็น หรือประโยชน์ปัจจุบันที่สำคัญคือ

- ก) มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค งามสง่า อายุยืนยาว
- ข) มีเงินมีงาน มีทรัพย์จากอาชีพสุจริต
- ค) มีสถานภาพดี ทรงยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นที่ยอมรับในสังคม
- ง) มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าถือ

ทั้งหมดนี้ จึงให้เกิดมีโดยธรรม และใช้หรือปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขโดยชอบทั้งแก่ตนและผู้อื่น

๒. สัมปรายิกัตถะ จุดหมายขั้นเลยตาเห็น หรือประโยชน์เบื้องหน้า ที่เป็นคุณค่าของชีวิต ซึ่งให้เกิดความสุขล้าลึกภายใน โดยเฉพาะ

- ก) ความอบอุ่น ซาบซึ้ง สุขใจ ด้วยศรัทธามีหลักใจ
- ข) ความภูมิใจ ในชีวิตสะอาด ที่ได้ประพฤติแต่การดีงามสุจริต
- ค) ความอึดใจ ในชีวิตมีคุณค่าที่ได้เสียสละบำเพ็ญประโยชน์
- ง) ความแก้แค้นมั่นใจ ว่าได้ทำกรรมดี มีหลักประกันวิถีสุภาพใหม่

^{๒๕} ชู. จุฬ. (ไทย) ๓๐/๗๕๕/๓๕๕.

จ) ความโปร่งโล่งมั่นใจ ว่าได้ทำกรรมดี มีหลักประกันวิถีสุภาพใหม่

๓. ประมัตถะ จุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิต อันทำให้จิตใจเป็นอิสระ

ก) ไม่หวั่นไหวหรือถูกครอบงำด้วยความผันผวนปรวนแปรต่าง ๆ

ข) ไม่ผิดหวังโศกเศร้าบีบคั้นจิตเพราะความยึดติดถือมั่นในสิ่งใด

ค) ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เลิกบานใจตลอดเวลา

ง) เป็นอยู่และทำการด้วยปัญญาซึ่งมองที่เหตุปัจจัย

อรรถ ๓ นี้ จัดแบ่งใหม่เป็น ๓ ด้านดังนี้

๑. อัตตัตถะ จุดหมายเพื่อตนหรือประโยชน์ตน คือประโยชน์ ๓ ชั้นข้างต้นซึ่งพึงทำให้เกิดขึ้นแต่ตนเองหรือพัฒนาชีวิตของตนให้ลู่ถึง

๒. ปรัตถะ จุดหมายเพื่อผู้อื่น หรือประโยชน์ผู้อื่น คือ ประโยชน์ ๓ ชั้นข้างต้น ซึ่งพึงช่วยเหลือให้ผู้อื่น หรือเพื่อนมนุษย์ได้บรรลุลี้ก ด้วยการศึกษาสนับสนุนให้เขาพัฒนาชีวิตของเขาเองขึ้นไปจนถึงตามลำดับ

๓. อุภยัตถะ จุดหมายร่วมกัน หรือประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ประโยชน์สุขและความดีงามร่วมกันของชุมชนหรือสังคม รวมทั้งภาวะและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งทางวัตถุ เช่น ป่าแม่น้ำ ถนนหนทาง และทางนามธรรม เช่น ศิลธรรม วัฒนธรรม ซึ่งพึงช่วยกันสร้างสรรค์บำรุงรักษา เพื่อเกื้อหนุนให้ทั้งตนและผู้อื่นก้าวไปสู่จุดหมาย ๓ ชั้นข้างต้น อย่างน้อยไม่ให้เกิดแสงประโยชน์ตนส่งผลกระทบเสียหายต่อประโยชน์สุขของส่วนรวมดังตัวอย่างพระภิกษุเมื่อปฏิบัติตามพระวินัย ย่อมช่วยรักษาสามัคคีแห่งสงฆ์อันเป็นบรรยากาศที่เกื้อหนุนให้ภิกษุที่อยู่ร่วมกันทุกรูปอยู่ผาสุก และเจริญอกงามในการปฏิบัติ จนอาจบรรลุลี้กปรมัตถ์ คือประโยชน์สูงสุด

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๒.๑ ความหมายของการเผยแผ่

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายว่า การเผยแผ่ศาสนาหมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาท และประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาส และสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุ และโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือ วีดิทัศน์ ภารกิจนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัด หรือ ภิกษุสงฆ์ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรม หรือ ต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือ มุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลัก

พระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆ ของภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัด และนอกวัด ชื่อว่า ภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^{๒๖}

บรรพต วีระสัย และคณะ ได้ให้ความหมายว่า เผยแผ่ หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วย และแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเอง หรือ ศาสนาของตน^{๒๗}

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายว่า เผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายออก, ขยายออกไป เช่น เผยแผ่ศาสนา^{๒๘}

พระเทพโสภณ ได้ให้ความหมายการเผยแผ่ คือ การหยิบธรรมะซึ่งมีมากมายหลายหัวข้อไปขยาย เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๒๙}

พระธรรมโกศาจารย์ ได้ให้ความหมายการเผยแผ่เชิงรุก หมายถึง การใช้สงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ เป็นตัวนำคนเข้าหาธรรม^{๓๐}

พระมหาธรรมวราธิบดี อริยธมฺโม ได้ให้ความหมายว่า การเผยแผ่ หมายถึง การเปิดเผยสิ่งที่ถูกปกปิดอยู่ให้คนได้รู้ ได้เห็น เป็นการเปิดเผยสิ่งที่ตึงามที่คนยังไม่รู้ ไม่เห็น ให้ได้รู้เห็นทั่วกัน และคำนี้มักใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น แม่เมตตา แม่ความสุข ช่วยเหลือเพื่อน^{๓๑}

วิทย์ วิศทเวทย์ ได้ให้ความหมายว่า การเผยแผ่พระศาสนา คือ การทำให้ผู้อื่นรู้ และเข้าใจหลักคำสอนของศาสนาให้ถูกต้องให้รู้จักประวัติ ความเป็นมาของศาสนา ให้เห็นการประกอบพิธีกรรมต่างๆของศาสนา^{๓๒}

^{๒๖}กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^{๒๗}บรรพต วีระสัย และคณะ, พระสงฆ์กับสังคมไทยในมิติต่าง ๆ, (กรุงเทพมหานคร : องค์การยุวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖.

^{๒๘}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔๒.

^{๒๙}พระเทพโสภณ, พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๐.

^{๓๐}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเผยแผ่เชิงรุก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^{๓๑}พระมหาธรรมวราธิบดี อริยธมฺโม, เอกสารประกอบการสอนรายวิชาหลักการเผยแผ่ และวาทศิลป์, (นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช, ๒๕๔๘), หน้า ๕. (อัดสำเนา).

^{๓๒}วิทย์ วิศทเวทย์, พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๑๔.

คำว่า การให้ สิ่งของที่ให้ ตรงกับภาษาอังกฤษ ว่า alms : money, clothes and food that are given to poor people. หรือ Dāna ; to give, to deal out, giving, dealing out, alms giving^{๓๓}

๒.๒.๒ องค์ประกอบ วัตถุประสงค์ และพุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า องค์ประกอบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ประกอบด้วย ๔ ส. คือ

๑. **สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง)** คือ พุทให้คนฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเหมือนเห็นกับตาตัวเอง
๒. **สมาทปนา (จงใจ)** ปลุกใจให้อยากรับธรรมไปปฏิบัติ คือ ทำให้ผู้ฟังเกิดความศรัทธา

๓. **สมุตเตชนา (แก้วักล้า)** ต้องพุดให้กำลังใจนำไปปฏิบัติได้จริง

๔. **สัมปหังสนา (ร่าเริง)** คือ พุดให้เขาไม่เครียด มีความสุข มีความปีติในธรรม สำหรับวัตถุประสงค์ มีดังนี้

๑. ช่วยสอนให้เขารู้จักหักใจ ละเลิก สลัดตัดทิ้ง หลีกหนีไปให้ไกลจากสิ่งเลวทรามให้ได้

๒. ช่วยสอนให้เขารู้จัก และเลือกทำแต่สิ่งดี ๆ รักดี ลงมือทำสิ่งที่ดี ปิดช่องทางที่จะไปทำชั่วให้ได้

๓. ช่วยสอนให้เขามีกำลังใจได้สติ มีความเบิกบาน แจ่มใส บริสุทธิ์ให้ได้ นอกจากนี้ ยังกล่าวถึง พุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. ใช้ความอดทนเป็นวิธีรุกเงียบ
๒. มีเป้าหมายการทำงานชัดเจน
๓. ระวังอย่าทำตัวให้เสียความนิยม
๔. อย่าสร้างศัตรู จะทำให้อยู่ลำบาก
๕. สร้างความนิยมให้มากขึ้น
๖. เพิ่มพลังใจ รักษาจิตใจให้มั่นคง^{๓๔}

๒.๒.๓ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

จากที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสรู้หนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นศาสดาเอกของโลกแล้ว เสด็จไปแสดงธรรมโปรดแก่ ปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน และยสกุลบุตรพร้อมสหาย ๔๕ คน จนได้บรรลุนิพพานเช่นเดียวกัน เป็นอันว่าได้มีพระอรหันต์

^{๓๓} A. S. Hornby , Dictionary of Current English, p.318.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๘-๑๗๑.

เกิดขึ้นในโลกแล้ว ๖๑ องค์ รวมทั้งพระองค์ ในวันที่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ พระพุทธองค์ทรงส่งสาวกทั้ง ๖๐ รูป ออกไปประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนายังถิ่นต่างๆ ด้วยพระพุทธดำรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อนุตตรวิมุตติธรรมที่ตถาคตบรรลุแล้ว พวกเธอก็ได้บรรลุแล้ว บ่วงทั้งหลายทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ตถาคต และเธอทั้งหลายก็พ้นแล้ว พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปตามคามนิคมชนบทต่างๆ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย จงอย่าไปทางเดียวกันถึงสองรูป จงแสดงธรรมให้ไพเราะ ในเบื้องต้น ท่ามกลาง และในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ให้เป็นไปพร้อมทั้งอรรถ และพยัญชนะ ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยสิ้นเชิง แม้เราเองก็จะไปสู่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม”^{๓๔}

หลังจากเสร็จพุทธกิจที่ถ้ำสุกรขาตาในการแสดงธรรมในกับทิมชนะ ซึ่งพระสารีบุตรได้ถวายงานพัดให้กับพระพุทธเจ้า และพระสารีบุตรได้บรรลุอรหัตต์นั้น ตรงกับวันเพ็ญเดือนมาฆะ หรือ เดือน ๓ เวลาบ่าย พระอรหันตสาวกของพระองค์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป ได้มาประชุมพร้อมกัน ณ ที่ประทับของพระพุทธเจ้า มีเหตุมหัศจรรย์เกิดขึ้นเป็นองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. เป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓
๒. พระสงฆ์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย
๓. พระสงฆ์ทั้งหมดเป็นพระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา ๖
๔. พระสงฆ์ทั้งหมดได้รับการอุปสมบทโดยตรงจากรพระพุทธเจ้า

วันสำคัญดังกล่าวมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วันจาตุรงคสันนิบาต โอกาสนี้ พระพุทธเจ้าได้แสดงโอวาทปาติโมกข์ ในที่ประชุมสงฆ์เหล่านั้น

โอวาทปาติโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์ เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานต่อไป มีการกำหนดให้หนีพวาน หรือ ความหลุดพ้นจากทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม

แนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลักธรรม แบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ วิธีการ ๖ ซึ่งขยายความได้ดังนี้

หลักการ ๓

๑. การไม่ทำบาปทั้งปวง ได้แก่ การงดเว้น การลด ละ เลิก ทำบาปทั้งปวง ซึ่งได้แก่ อกุศลกรรมบถ ทางแห่งความชั่ว มี ๑๐ ประการ อันเป็นความชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

ความชั่วทางกาย ได้แก่ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และการประพฤติดีในกาม

^{๓๔} พระครูกล้วยานสิทธิวัฒน์ (สมาน กล้วยานธมฺโม), พิมพ์ครั้งที่ ๘, พุทธประวัติตามแนวปฐมสมโพธิ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๗.

ความชั่วทางวาจา ได้แก่ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพื่อเจ้อ

ความชั่วทางใจ ได้แก่ การอยากได้สมบัติของผู้อื่น การผูกพยาบาท และความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง ซึ่งได้แก่ กุศลกรรมบถ เป็นแบบของการทำฝ่ายดี ๑๐ อย่าง ดันเป็นความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ

การทำความดีทางกาย ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น มีแต่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้มาเป็นของตน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการไม่ประพฤติดิฉินในกาม

การทำความดีทางวาจา ได้แก่ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพื่อเจ้อ พูดแต่คำจริง พูดคำอ่อนหวาน พูดคำให้เกิดความสามัคคี และพูดถูกกาลเทศะ

การทำความดีทางใจ ได้แก่ การไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น มีแต่คิดเสียสละ การไม่ผูกอาฆาตพยาบาท มีแต่คิดเมตตา และปรารถนาดี และมีความเห็น ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๓. การทำจิตให้ผ่องใส ได้แก่ การทำจิตของตนให้ผ่องใสปราศจากนิวรณ์ ซึ่งเป็นเครื่องขัดขวางจิตไม่ให้เข้าถึงความสงบมี ๕ ประการ ได้แก่

- ๑) ความพอใจในกาม (กามฉันทะ)
- ๒) ความอาฆาตพยาบาท (พยาบาท)
- ๓) ความหดหู่ท้อแท้ ง่วงเหงาหาวนอน (ถีนมิทธะ)
- ๔) ความฟุ้งซ่าน รำคาญ (อุทธัจจะกุกกุจจะ) และ
- ๕) ความลังเลสงสัย (วิจิจฉนา) เช่น สงสัยในการทำความดี ความชั่ว

ดีผลจริงหรือไม่

วิธีการทำจิตให้ผ่องใส ที่แท้จริงเกิดขึ้นจากการละบาปทั้งปวงด้วยการถือศีล และบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะ และวิปัสสนา จนได้บรรลุอรหัตผล อันเป็นความผ่องใสที่แท้จริง

อุดมการณ์ ๔

๑. ความอดทน ได้แก่ ความอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งทางกาย วาจา ใจ
๒. ความไม่เบียดเบียน ได้แก่ การงดเว้นจากการทำร้าย รบกวน หรือ เบียดเบียนผู้อื่น

๓. ความสงบ ได้แก่ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งกาย ทางวาจา และใจ
 ๔. นิพพาน ได้แก่ การดับทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา
 เกิดขึ้นได้จากการดำเนินชีวิต ตามมรรคมีองค์ ๘

วิธีการ ๖

๑. **ไม่ว่าร้าย** ได้แก่ ไม่กล่าวให้ร้าย หรือ กล่าวโจมตีใคร
 ๒. **ไม่ทำร้าย** ได้แก่ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
 ๓. **สํารวมในปาติโมกข์** ได้แก่ ความเคารพพระเบ็ญยวินัย กฎ กติกา
 กฎหมาย รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม
 ๔. **รู้จักประมาณ** ได้แก่ รู้จักความพอดีในการบริโภคอาหาร หรือ การใช้สิ่งต่างๆ
 ๕. **อยู่ในสถานที่ที่สงบ** ได้แก่ อยู่ในสถานที่สงบ มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม
 ๖. **ฝึกหัดจิตใจให้สงบ** ได้แก่ ฝึกหัดชำระจิต ให้สงบมีสุขภาพ คุณภาพ
 และประสิทธิภาพที่ดี^{๓๖}

การที่พระองค์ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับ
 พระภิกษุผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะพระองค์ทรงวางแนวทางที่จะประพฤติปฏิบัติในฐานะ
 ที่เป็นพระภิกษุผู้เผยแผ่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชาวโลก ซึ่งมีการสืบทอดต่อกันมาจนถึง
 ปัจจุบัน ซึ่งในการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธองค์นั้น ก็มีวิธีการสอนมากมายหลายแบบ
 ซึ่งจะได้แสดงวิธีการสอนแบบต่างๆ ของพระพุทธเจ้า ที่น่าสังเกต หรือ พบบ่อย คงจะได้แก่
 วิธีต่อไปนี้

๑. **แบบสากัจฉา หรือ สนทนา** วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่า
 วิธีอื่นๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้า หรือ ทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา
 ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม

ในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่สนทนาเข้าสู่ความ
 เข้าใจธรรม และความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด

แม้ในหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมให้สาวก
 สนทนาธรรมกัน อย่างในมงคลสูตรว่า “กาลเน ชมมสากัจฉา เอตมมฺงฺคฺมฺตุตฺตมํ – การสนทนา
 ธรรมตามกาล เป็นมงคลสุดม” ดังนี้^{๓๗}

บางทีเพียงตรัสเป็นนัยๆ คู่สนทนาจึงอาจสรุปได้เอง ขอยกตัวอย่างสักเรื่อง ภิกษุ
 หนุ่มลูกชายเศรษฐีชื่อ โสณะ บำเพ็ญเพียรขะมักเขม้นในป่าสี่วัน เติมน้ำจนจมน้ำแตกทั้ง

^{๓๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “วันมาฆบูชา”, พุทธจักร, ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๔๗) : ๑๘-๒๒.

^{๓๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๕๔.

สองข้างก็ไม่บรรลุมรรคผลที่ต้องการ วันหนึ่งเธอหนึ่งครุ่นคิดอยู่ผู้เดียวว่า ในบรรดาผู้ที่ตั้งหน้าทำความเพียร เราก็นับเป็นผู้หนึ่ง ทำไมพากเพียรจนขนาดนี้แล้วจึงไม่บรรลุมรรคผลอะไร เราเองก็บุตรของตระกูลมั่งคั่ง โภคทรัพย์ก็มากมาย อย่างกระนั้นเลย เราลาสิกขาไปทำบุญทำทาน รักษาศีล ตามวิสัยของอุบาสกผู้ครองเรือนจะดีกว่า

พระพุทธเจ้าทรงทราบความคิดของภิกษุหนุ่ม จึงเสด็จมาเทศนาสั่งสอนเธอ พระองค์ทรงเลือกแบบสนทนา ดังต่อไปนี้

- พระพุทธเจ้า : โสณะ เธอเกิดความคิดเช่นนั้น (ตั้งข้างต้น) จริงหรือ
 โสณะ : ถูกแล้ว พระเจ้าข้า
 พระพุทธเจ้า : เธอคิดอย่างไร เวลาสายพิณเธอตึงเกินไป เสียงพิณของเธอไพเราะกระนั้นหรือ
 โสณะ : หามิได้ พระเจ้าข้า
 พระพุทธเจ้า : เวลาสายพิณเธอหย่อนเกินไป เสียงพิณของเธอไพเราะกระนั้นหรือ
 โสณะ : หามิได้ พระเจ้าข้า
 พระพุทธเจ้า : แต่คราวใดสายพิณเธอไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป ตั้งอยู่ในระดับพอดี เสียงพิณของเธอไพเราะเหมาะจะใช้การใช่หรือไม่
 โสณะ : ถูกแล้ว พระเจ้าข้า
 พระพุทธเจ้า : ฉะนั้นเหมือนกัน โสณะ ความเพียรที่ระดมมากเกินไปย่อมเป็นไปเพื่อความฟุ้งซ่าน ความเพียรที่หย่อนเกินไป ย่อมเป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน เพราะฉะนั้น เธอพึงกำหนดความเพียรให้พอดีๆ พอเหมาะ พึงเข้าใจความพอดีแห่งอินทรีย์ (สภาพที่เป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน เช่น ปัญญา เป็นใหญ่ในการใช้เหตุผล วิริยะเป็นใหญ่ในการระดมพลัง)

วิธีสนทนานี้ พระพุทธองค์ทรงส่งเสริมให้พระสาวกใช้กัน ดังทรงยกย่องว่า “การสนทนาธรรมตามเป็นอุดมมงคล” และปรากฏว่ามี “อุปัฏฐากศาลา” (หอฉัน ที่ใช้เป็นโรงธรรมด้วย ทำนองศาลาอเนกประสงค์) สำหรับให้พระภิกษุสงฆ์มานั่งสนทนาธรรมกันทุก

บาย เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้ในบางเรื่องบางประเด็น พระพุทธองค์ก็เสด็จมา ทรงอธิบายให้พวกเธอหายข้องใจ^{๓๘}

๒. **แบบบรรยาย** วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชน หรือ พระสงฆ์จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้ที่มีพื้นความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภท และระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้างๆ ได้

ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ ที่พบในคัมภีร์บอกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุม นั้น แต่ละคนรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเอง โดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า^{๓๙}

ดังเมื่อทรงแสดงแก้อัญจวัคคีย์ ครั้งแรกก็ทรงใช้วิธีบรรยาย ทรงอธิบายถึงความล้มเหลวของแนวทางปฏิบัติ ๒ แนวทางคือ การทรมานกาย กับ การหมกมุ่นอยู่ในกามคุณ เสร็จแล้วทรงชี้ทางสายกลาง แล้วทรงแสดงอริยสัจ ๔ ประการ โดยละเอียดพิสดาร

ถ้าถามว่า ทำไม แสดงธรรมครั้งแรก พระองค์ก็ทรงใช้แบบบรรยาย คำตอบก็คือ อัญจวัคคีย์มิใช่ “คนใหม่” หากเป็นศิษย์เก่าที่เคยรับรู้ว่ พระพุทธองค์ทรงแสวงหาทางตรัสรู้ พระพุทธองค์จึงทรงทดลองปฏิบัติด้วยพระองค์เอง โดยมีอัญจวัคคีย์คอยเฝ้าดูแล ด้วยหวังว่เมื่อพระองค์ตรัสรู้แล้วก็จะทรงเผื่อแผ่ความรู้ันั้นให้พวกตนด้วย

ครั้งพระองค์ทรงค้นพบแนวทางใหม่ ที่ไม่ต้องอดอาหารหากแต่ต้องกินอาหารให้ร่างกายแข็งแรง เพื่อเกื้อกูลให้สุขภาพสมบูรณ์ จะได้นำไปสู่การตรัสรู้ง่ายเข้า อัญจวัคคีย์ก็ผิตหวังจึงหนีไปอยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน หลังจากพระองค์ตรัสรู้แล้วจึงเสด็จไปชี้แจงให้พวกเธอหายเข้าใจผิตว่ การทรมานตนมิใช่แนวทางบรรลุ ทางสายกลางต่างหากนำไปสู่การรู้แจ้ง

เมื่อมีโอกาสทำความเข้าใจกับอดีตศิษย์ทั้ง ๕ ของพระองค์ พระองค์จึงทรงเลือกวิธีการบรรยาย เพราะจะต้องใช้เหตุใช้ผลชี้แจงยืดยาวให้พวกเธอเห็นดีเห็นชอบด้วย เพราะเหตุนี้ ธรรมจักกัปปวัตตนสูตรจึงเป็นแบบบรรยายล้วน^{๔๐}

๓. **แบบตอบปัญหา** ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้ที่นับถือลัทธิศาสนาอื่นบ้าง ก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอน

^{๓๘} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, **พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : หจก.อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๙๐-๙๑.

^{๓๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, หน้า ๕๔.

^{๔๐} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, **พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก**, หน้า ๙๒-๙๓.

ทางฝ่ายพระพุทธศาสนา หรือ เทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อชมปราบให้จน หรือ ให้ได้รับความอับอาย^{๔๐}

พระพุทธองค์ตรัสรู้ว่าการตอบปัญหาใดๆ ต้องดูลักษณะของปัญหา และเลือกวิธีตอบให้ถูกต้องเหมาะสมด้วย พระองค์จึงทรงจำแนกประเภทของปัญหาไว้ ๔ ประการ คือ

๑) **ปัญหาบางอย่างต้องตอบตรงไปตรงมา** ตอบตายตัว ไม่มีเงื่อนไข (เอกังสพยากรณ์ปัญหา) บางเรื่องมีคำตอบตายตัวแน่นอนแล้ว ใครๆ ก็รู้ต้องตอบตามนั้น จุดตั้งถามว่า หนึ่งบวกหนึ่งเป็นเท่าไร? คำตอบคือเป็นสอง คำตอบนี้ตายตัว ใครๆ ก็รู้ ใครๆ ก็ยอมรับ จะไปตอบว่าเป็นสาม เป็นสี่ไม่ได้ (แม้ว่าอาจตอบได้ และอธิบายโดยนัยอื่นว่าเป็นเช่นนั้นได้ก็ตาม)

ตัวอย่างที่ชัดเจนในทางพระพุทธศาสนา เช่น อริยสัจ คือ อะไร มีเท่าไร? คำตอบคือ อริยสัจ คือ ความจริงอันประเสริฐ มี ๔ อย่าง คำตอบอย่างนี้เรียกว่า เอกังสพยากรณ์

ในการสอน ครูพึงรู้ว่าปัญหาชนิดใดที่พึงตอบตรงไปตรงมา ตายตัว แล้วพึงใช้ให้เหมาะสม การเรียนการสอนจึงจะเป็นไปด้วยดี

๒) **ปัญหาบางอย่างต้องย้อนถามก่อนจึงตอบ** (ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา) ไม่พึงด่วนตอบทันทีในแง่ใดแง่หนึ่ง เพราะอาจผิดพลาดได้ ในคัมภีร์ท่านยกตัวอย่างว่า ถ้าเขาถามว่าตากับหูเหมือนกันหรือไม่ ผู้ตอบ อย่าเพิ่งด่วนตอบ พึงย้อนถามว่าที่ถามนั้นหมายถึงแง่ใด ถ้าเขาตอบว่าในแง่การทำหน้าที่ พึงตอบว่า ไม่เหมือนกัน ตามีหน้าที่ดู ส่วนหูมีหน้าที่ฟัง แต่ถ้าเขาถามว่าในแง่ความเป็นอนิจจังล่ะเหมือนกันไหม พึงตอบว่าเหมือน (เพราะทั้งตาและหูต่างก็ไม่เที่ยงแท้ถาวรเหมือนกัน)

ในชีวิตประจำวัน มีคำถามให้เราตอบมากมาย ถ้าจะลองพิจารณาลักษณะของปัญหาแล้วค่อยตอบ จะเป็นการดียิ่ง และจะเป็นการตอบที่ตรงประเด็นอย่างยิ่ง

๓) **ปัญหาบางอย่างต้องแยกความตอบ** (วิภังชพยากรณ์ปัญหา) คำถามที่คลุมๆ อย่าเพิ่งด่วนตอบ ตอบไปก็มีแต่จะผิดพลาด ต้องแยกตอบเป็นเรื่องๆ เป็นประเด็นๆ ไป ยกตัวอย่างง่ายๆ เช่น ถ้าถามว่า คุณจำลองกับคุณสมศรีใครดีกว่ากัน ถ้าด่วนตอบว่าคุณจำลองดีกว่าหรือคุณสมศรีดีกว่า ย่อมมีโอกาสผิดเพราะแต่ละคนอาจมีส่วนดีกว่ากันในบางเรื่องบางประเด็น วิธีตอบที่น่าจะใกล้เคียงความจริงที่สุดก็ต้องแยกประเด็นตอบ

ในคัมภีร์ท่านยกตัวอย่างว่า พระพุทธเจ้าทรงติเตียนตบะ (ความเข้มงวด) ทุกอย่างใช่หรือไม่ อย่ารีบตอบว่าใช่ หรือ ไม่ใช่ เพราะมีส่วนผิด ต้องแยกประเด็นตอบ คือ แยกว่าตบะที่เข้มงวดมาก เช่น การทรมานตัวเอง พระพุทธองค์ทรงติเตียน ตบะคือความอดกลั้น (ดีติกาขันติ) พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่าเป็นยอดตบะ

^{๔๐}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๕๕.

สรุปในที่นี้ก็คือ ตบะในความหมายว่าทรمانตนเอง เช่น ทุกรกิริยา พระพุทธเจ้าทรงติเตียน แต่ตบะในความหมายว่า ความอดกลั้นเช่นขันติ หรือ เข้มงวด เช่นธุดงค์ พระพุทธองค์ทรงไม่ตำหนิ กลับสรรเสริญเสียอีกดังนี้ เป็นต้น

๔) ปัญหาบางอย่างต้องตัดบทไปเลย ไม่ตอบ (รูปนัยปัญหา หรือ อพยาคตปัญหา) มีบางเรื่อง บางประเด็นตอบไปก็เท่านั้น สู้ตัดบทเสียดีกว่า เช่น ปัญหาที่ชวนให้ทะเลาะกับคนอื่น หรือ ปัญหาที่ตอบไปแล้วก็ไม่ทำให้ดีขึ้น

พระพุทธเจ้านั้น เวลาใครมาถามว่า ศาสดานั้นสอนอย่างนั้น ศาสดาโน้น สอนอย่างโน้น อยากทราบว่าคุณสอนของใครถูกต้อง คำสอนของใครผิด ถ้าถามอย่างนี้ พระองค์มักจะทรงตัดบทว่า เรื่องนั้นพักไว้ก่อน เราตถาคตจะแสดงธรรมให้ฟัง นี่คือพระจริยาวัตรของพระพุทธองค์ที่ครูพึงเอาเป็นแบบอย่าง

คนเราปัจจุบันนี้มักตอบปัญหาที่ไม่ควรตอบ และเวลาตอบก็แสดงสีหน้าสะใจว่า ตนรู้มาก รู้ลึก คนอื่นโง่หมด ตนบริสุทธิผุดผ่อง คนอื่นสารเลวสันตติ เป็นอย่างนั้นเสียด้วย^{๔๒}

นอกจากนี้ ท่านยังสอนให้คำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหาด้วย ในเรื่องนี้ พระสารีบุตร อัครสาวก เคยแสดงเหตุแห่งการถามปัญหาไว้ว่า “บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมถามปัญหาแก่ผู้อื่น ด้วยเหตุ ๕ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ ทั้ง ๕ อย่าง คือ

๑. บางคนย่อมถามปัญหาเพราะความโง่เขลา เพราะความไม่เข้าใจ

๒. บางคนมีความปรารถนาลามก เกิดความอยากได้จึงถามปัญหา

๓. บางคนย่อมถามปัญหา ด้วยต้องการอวดเด่นข่มเขา

๔. บางคนย่อมถามปัญหาด้วยประสงค์จะรู้

๕. บางคนย่อมถามปัญหาด้วยความตำราว่า เมื่อเราถามแล้ว ถ้าเขาตอบได้ถูกต้องก็เป็นการดี แต่ถ้าเราถามแล้ว เขาตอบไม่ถูกต้อง เราจะได้ช่วยแก้ไขเขาโดยถูกต้อง”

ในการตอบปัญหา นอกจากรู้วิธีตอบแล้ว ถ้าได้รู้ซึ่งถึงจิตใจของผู้ถามด้วยว่า เขาถามด้วยความประสงค์อย่างใด ก็จะสามารถกล่าวแก้ไขได้เหมาะแก่การ และตอบปัญหาได้ตรงจุด ทำให้การสอนได้ผลดียิ่งขึ้น

๔. **แบบวางกฎข้อบังคับ** เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์ หรือ ประชาชนเล่าลือโพนทนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด

เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัจจริงแล้ว ก็ทรงตำหนิ ซึ่งแจ้งผลเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น

^{๔๒}เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก, หน้า ๙๓-๙๕.

จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้นๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ในท่ามกลางสงฆ์ และโดยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์

ในการสอนแบบนี้ ฟังสังเกตว่า พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทโดยความเห็นชอบของสงฆ์ ซึ่งบาลีใช้คำว่า “สงฆสมุจฺจตยา แปลว่า เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์”

ท่านอธิบายความหมายว่า ทรงบัญญัติโดยชี้แจงให้เห็นแล้วว่า ถ้าไม่รับจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อรับจะมีผลดีอย่างไร จนสงฆ์รับคำของพระองค์ว่า ดีแล้ว ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ^{๔๓}

นอกจากการตอบปัญหาแบบต่างๆ ของพระพุทธองค์แล้ว พระพุทธองค์ยังทรงมีเทคนิควิธีการสอน มากมายหลายวิธี ดังต่อไปนี้

๑. **ทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรม หรือ ทำของยากให้ง่าย** ธรรมะเป็นเรื่องนามธรรมที่มีเนื้อหาลึกซึ้ง ยากที่จะเข้าใจ ยิ่งเป็นธรรมะระดับสูงสุด ก็ยิ่งลึกล้ำคัมภีร์ภาพยิ่งขึ้นด้วยเหตุนี้แลในเบื้องต้น พระพุทธองค์จึงทรงมีความลึกลับที่จะตรัสสอนธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่สัตว์โลกผู้ยังตกอยู่ในวังวนแห่งกามคุณ แต่ด้วยพระมหากรุณาอันใหญ่หลวง ด้วยความสามารถพิเศษในการสั่งสอนธรรม พระองค์จึงเสด็จออกไปโปรดเวไนยสัตว์ เริ่มด้วยเสด็จไปเทศนาโปรดปัจจุวัคคีย์เป็นเมืองแรก และทรงบำเพ็ญพุทธกิจทั้ง ๕ ประการ (ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องสั่งสอนประชาชน) โดยมีทรงเห็นแก่ความเหนื่อยยาก ตลอดพระชนมชีพ ความสำเร็จแห่งภารกิจการสั่งสอนประชาชนส่วนหนึ่ง เพราะพระองค์ทรงใช้เทคนิควิธี การทำของ

ก. **ใช้อุปมาอุปไมย** วิธีนี้เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยที่สุดวิธีหนึ่ง เพราะทำให้ผู้ฟังมองเห็นภาพและเข้าใจง่าย โดยไม่ต้องเสียเวลาอธิบายความให้ยืดเยื้อ อุปมาอุปไมยในพระสูตรต่างๆ ที่พระพุทธองค์ทรงนำมาเปรียบเทียบให้ผู้ฟังเข้าใจธรรมมีมากมาย ล้วนแต่ “คมขำ” ทั้งนี้ ขอยกตัวอย่างให้ดูสัก ๒ เรื่อง ดังต่อไปนี้

๑) เรื่องที่หนึ่ง เมื่อมีผู้ถามปัญหาเชิงอภิปราย เช่น พระอรหันต์ตายแล้วยังคงอยู่หรือไม่ เป็นต้น พระองค์ไม่ทรงตอบ เมื่อผู้ถามรู้ว่า ถ้าไม่ตอบให้หายข้องใจจะหนีไปนับถือลัทธิศาสนาอื่น พระองค์ทรงยกอุปมาอุปไมยมาแล้ว สมมติว่านายคนหนึ่งถูกเขายิงด้วยลูกศรอาบยาพิษ ญาติพี่น้องห้ามไปหาหมอ หมอเตรียมจะถอนลูกศร และใส่ยาสมานแผลให้ นายคนนั้นยกมือห้ามว่า อย่าเพิ่งถอนลูกศรออก ข้าพเจ้าอยากรู้ว่าใครยิงข้าพเจ้า ชื่อโคตรอะไร เกิดในวรรณะไหน บ้านอยู่ที่ใด มักโกรธแค้นข้าพเจ้าด้วยเรื่องอะไร ลูกศรที่ยิงนี้มันได้มาจากไหน ทำเองหรือซื้อเขามา ซื้อมาด้วยราคาเท่าไร ชนคนที่ตีปลายลูกศรนี้เป็นชนนกตะกุ่มหรือนกแร้ง จนกว่าข้าพเจ้าจะรู้รายละเอียดทั้งหมด ข้าพเจ้าจึงจะให้ถอนลูกศรนี้ออก

^{๔๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๕๖-๕๗.

เมื่อทรงเล่าอย่างนี้แล้ว จึงตรัสถามคนๆ นั้น (ความจริงเป็นภิกษุชื่อมาลุง กยบุตร) ว่า เธอคิดอย่างไร บุรุษนั้นฉลาดหรือโง่ เขากราบทูลว่าโง่ ตรัสถามว่าโง่อย่างไร เขากราบทูลว่า ทำไมไม่ให้หมอลูกศิษย์มาแปลให้หายก่อน แล้วค่อยไปหารายละเอียดต่างๆ เหล่านั้นภายหลัง ถ้าไม่อย่างนั้นเขาอาจเสียชีวิตก่อนที่จะรู้เรื่องราวทั้งหมดได้

พระพุทธองค์ตรัสว่า เช่นเดียวกันนั้นแล มีเรื่องราวมากมายในโลกนี้ที่ไม่จำเป็นจะต้องรู้ เพราะรู้ไปก็ไม่ทำให้อะไรดีขึ้นมา คือ ไม่ทำให้กิเลสที่มีอยู่หมดไปได้ จึงไม่จำเป็นจะต้องรู้ ควรรีบเร่งสนใจในสิ่งที่จำเป็นเฉพาะหน้ามากกว่า สิ่งที่ไม่จำเป็นเฉพาะหน้าที่พึงรู้ และรีบกระทำก็คือ ทำอย่างไรจึงจะทำทุกขให้หมดไปได้

๒) เรื่องที่สอง ทองสอนเด็ก ๗-๘ ขวบ คือ สามเณรน้อยราหุล พระพุทธองค์ทรงเทน้ำล้างพระบาท ทรงเหลือน้ำไว้หน้อยหนึ่ง แล้วตรัสถามราหุลว่า “ราหุล เห็นน้ำที่เราเหลือไว้ในภาชนะหน้อยหนึ่งไหม” ราหุลกราบทูลว่า “เห็น พระเจ้าข้า”

“ดูก่อนราหุล คนที่พูดเท็จทั้งที่รู้ มีคุณงามความดีเหลืออยู่น้อย ดุจน้ำในภาชนะนี้แหละ” ตรัสแล้วจึงทรงเทน้ำที่เหลือหน้อยหนึ่งนั้นทิ้งแล้วตรัสถามว่า

“ราหุล เธอเห็นน้ำหน้อยหนึ่งที่เราเททิ้งไหม”

“เห็น พระเจ้าข้า”

“เช่นเดียวกันนั้นแหละ ราหุล คนที่พูดเท็จทั้งที่รู้ ย่อมมีคุณงามความดีที่มีอยู่ออกไปหมด ดุจน้ำที่เทจากภาชนะจนหมดนี้”

เสร็จแล้วพระองค์ทรงคว้าภาชนะลง ตรัสถามว่า “ราหุล เธอเห็นภาชนะที่เราคว้าลงนี้ไหม”

“เห็น พระเจ้าข้า” ราหุลน้อยกราบทูล

“เช่นเดียวกันนั้นแหละ ราหุล คนที่พูดเท็จทั้งที่รู้ ย่อมไม่มีความดีงามอะไรเหลืออยู่เลย ความเป็นสมณะของผู้นั้นเป็นอัน “คว่ำแล้ว” ดุจภาชนะที่คว่ำนี้ไม่มีน้ำเหลืออยู่แม้แต่หยดเดียว”

เนื่องจากทรงสอนเด็ก การเปรียบเทียบจึงทรงทำเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้เด็กเข้าใจได้คือ ทรงเทน้ำแล้วเหลือไว้ในชั้นหน้อยหนึ่ง เทน้ำหน้อยหนึ่งนั้นทิ้ง คว่ำชั้นลงแล้วทรงเปรียบกับการพูดเท็จทั้งที่รู้ ในทุกชั้นตอนที่ทรงทำให้ดู

ข. ยกนิทานประกอบ วิธีนี้ก็เป็นเทคนิค หรือ กลวิธีหนึ่งที่ทรงใช้บ่อย ยกตัวอย่างเช่น พระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องสมณพราหมณ์ทั้งหลายทะเลาะกัน ยึดความคิดเห็นของตนเท่านั้นถูก ของคนอื่นผิดหมด พระองค์ตรัสว่า ผู้ที่รู้เห็นอะไรเพียงแง่มุมเดียวในแล้วจะต้องทะเลาะกัน ดุจดาบอดดล่ำข้าง แล้วทรงเล่านิทานให้ฟังว่า พระราชาองค์หนึ่งรับสั่งให้นำช่างมาให้คนดาบอด ๙ คนดู ดูแล้วให้บอกว่าช่างเป็นอย่างไร

คนหนึ่งคลำศีรษะช่างแล้วก็บอกว่าช่างาเหมือนหมอน้ำ อีกคนหนึ่งคลำหูช่างแล้วก็บอกว่าช่างาเหมือนกระดิ่ง อีกคนหนึ่งคลำขาช่างแล้วก็บอกว่าช่างาเหมือนผาล อีกคนหนึ่ง

กลางวงข้างแล้วก็บอกว่าข้างเหมือนงอนไถ อีกคนหนึ่งคลำลำตัวข้างแล้วบอกว่าข้างเหมือนจางข้าว อีกคนหนึ่งคลำเท้าข้างแล้วก็บอกว่าข้างเหมือนเสาเรือน อีกคนคลำหลังข้างแล้วบอกว่าข้างเหมือนครกตำข้าว อีกคนคลำโคนหางข้างแล้วบอกว่าข้างเหมือนสาก คนสุดท้ายคลำปลายหางข้างแล้วบอกว่าข้างเหมือนไม้กวาด

คนตาบอดเหล่านั้นต่างทู่เถียงกันว่า ซ้างเป็นอย่างไร มิใช่อย่างนั้น ต่อหน้าพระที่นั่ง พระราชาทรงสรรเสริญด้วยความขบขันเป็นอย่างยิ่ง

ข้อนี้ฉันใด อัญเจียรถีย์ และปาริพาชก (ที่ไม่รู้จักจริง) ทั้งหลายเป็นจุดคนตาบอดไม่รู้ประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ ไม่รู้ธรรม และมีศีลธรรมต่างทะเลาะกัน ทิ่มแทงกันด้วย “หอกคือปาก”

ค. ใช้อุปกรณ์หรือสื่อการสอน เทคนิควิธีสอนด้วยการกระทำของยากให้ง่าย หรือ ทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรมนอกจากใช้อุปมาอุปไมย และเล่านิทานประกอบแล้วยังมีอีกวิธีหนึ่งอันเป็นวิธีที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากพอๆ กับสองวิธีข้างต้น คือ การใช้อุปกรณ์หรือ ใช้สื่อการสอน

ในปัจจุบันนี้ ถ้าครูคนใดสอนหนังสือโดยไม่ใช้สื่อเลย ก็จะถูกตำหนิว่า “เซย” หรือ ไม่ทันสมัย ที่จริงแล้วมิใช่เรื่องเซยหรือไม่เซย การสอนคนให้เข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ถ้าสามารถให้เขามองเห็นจะๆ กับตาแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องพูดมากให้เปลืองน้ำลาย สื่อการสอนนี้แหละเป็นเครื่องช่วยอย่างดี ถ้าใช้สื่อเหมาะสม และใช้ถูกใช้เป็น นอกจากจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย เข้าใจเร็วแล้ว ยังช่วยประหยัดน้ำลาย และพลังงานของผู้สอนด้วย

พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างในการใช้สื่อการสอน พระองค์ทรงใช้ทุกอย่างที่ใกล้ตัวมาเป็นสื่อการสอนได้หมด อันนี้ก็เข้ากับทฤษฎีสสมัยใหม่ว่า สื่อการสอนไม่จำเป็นต้องแพง หรุหร่า สิ้นเปลืองมาก อะไรก็ได้ที่ง่าย ๆ และเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน

ลองดูพระพุทธองค์เป็นตัวอย่าง สมัยหนึ่งขณะเสด็จดำเนินไปในป่าแห่งหนึ่ง มีพระสงฆ์หมู่ใหญ่ตามเสด็จ พระองค์ทรงหยิบใบไม้ขึ้นมาทำหนึ่ง ตรัสถามภิกษุทั้งหลาย เห็นใบไม้ในกำมือதாகตไหม

“เห็น พระเจ้าข้า” พระสงฆ์ตอบพร้อมกัน นี่คือบรรยากาศการเรียนการสอน แม้ปัจจุบันนี้เวลาครูยกวัดดูบางอย่างขึ้นมาแล้ว ถามว่านี่อะไรนักเรียน นักเรียนก็จะตอบพร้อมกันว่า “ดินสอครบ/คะ” ที่ตอบพร้อมกันแสดงว่าทั้งห้องกำลังเรียนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

“พวกเธอเห็นใบไม้บนต้นไม้ในป่าไหม” ทรงชี้พระดรรชนีไปยังต้นไม้ต้นหนึ่ง

“เห็น พระเจ้าข้า” ตอบพร้อมกันอีก

“ใบไม้ไหนมากกว่ากัน ในมือตาคาตหรือบนต้นไม้” ตรัสถามอีก

“บนต้นไม้มากกว่า พระเจ้าข้า” เสร็จแล้วพระองค์ก็ตรัสต่อว่า ใบไม้ในมือนี้ก็เหมือนสรรพวิทยาที่พึงเรียนรู้ วิทยาการมีมากมาย ดูใบไม้บนต้นไม้ในป่า แต่วิชาการที่เป็นประโยชน์จริงๆ นั้นมีนิดเดียวดูใบไม้ในกำมือ

ในการอธิบายสรุปหลังจากทรงใช้สื่อ พระองค์ทรงยกพระองค์เองเป็นตัวอย่างว่า พระองค์ตรัสรู้สิ่งทั้งปวงมากมาย ดุจใบไม้ในป่า แต่สิ่งที่ทรงรู้แล้วนำเอามาสั่งสอนประชานั้นมีนิดเดียวดุจใบไม้ในพระหัตถ์ของพระองค์

๒. **ทำตนเป็นตัวอย่าง** ในแง่ของการสอนอาจแบ่งออกเป็น ๒ อย่างคือ

ก. **ทรงสาธิตให้ดู** ภิกษุรูปหนึ่งเป็นไขพุงพอง ร่างกายพุงพอง มีหนองไหลเยิ้มไปทั้งตัว แถวส่งกลิ่นเหม็นคละคลั่งอีกด้วย ภิกษุอื่นๆ ไม่มีใครดูแลเธอ ต่างก็หนีไปไกลๆ ด้วยความรังเกียจ ปล่อยให้เธอนอนแฉ่วรอความตายอยู่บนแคร่เพียงลำพัง

พระพุทธองค์ทรงทราบเรื่อง จึงทรงชวนพระอานนท์ พุทธอุปัฏฐากเสด็จไปยังห้องที่ภิกษุรูปนั้นนอนอยู่ เสด็จเข้าไปทอดพระเนตรอาการของเธออย่างใกล้ชิด มิได้ทรงมีความรังเกียจแต่ประการใด รับสั่งให้พระอานนท์ไปต้มน้ำ เอาน้ำร้อนมาผสมกับน้ำเย็นให้อุ่นพอประมาณ แล้วทรงใช้ผ้าชุบน้ำอุ่นถูร่างกายภิกษุรูปนั้น ยิ่งกับพยายามทำความสะอาดให้แก่คนไข้ก็นิพาน

แน่นอน การกระทำของพระพุทธองค์ อยู่ในสายตาของบรรดาภิกษุสงฆ์ ในพระอาราม พวกเขาเรียนรู้สีกผิด ที่ให้พระองค์ต้องทรงปรนนิบัติภิกษุไข้เอง แทนที่พวกเขาจะเป็นผู้ทำเสียเอง จึงพากันมานั่งเจียมเจียมต่อหน้าพระพักตร์

พระพุทธองค์ตรัสสอนว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา เมื่อพวกเขาไม่พยายามกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล” ยิ่งไปกว่านั้น ทรงสอนให้สำนึกว่า พระสงฆ์สาวกของพระองค์ไม่มีพ่อแม่คอยดูแล เมื่อมาอยู่ร่วมกันก็ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดูแลกัน ไม่ใช่ปล่อยให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งตกระกำลำบาก ขาดการเหลียวแลดูจภิกษุผู้นำสงสารรูปนั้น

ข. **ทรงปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง** พระพุทธองค์ทรงเป็นพุทธะ (ผู้ตรัสรู้แล้ว) ด้วยพระองค์เอง จึงทรงแสดงธรรมเพื่อการตรัสรู้ ทรงเป็นผู้ฝึกเองแล้วจึงทรงแสดงธรรมเพื่อฝึกคนอื่น ทรงสงบเองแล้ว จึงทรงแสดงธรรมเพื่อความสงบ ทรงข้ามพ้นทุกข์เองแล้ว จึงทรงแสดงธรรมเพื่อความข้ามพ้น ทรงดับเย็นแล้ว จึงทรงแสดงธรรมเพื่อความดับเย็น

พระพุทธองค์ทรงมีพระจริยาวัตรเป็นแบบอย่างแก่ชาวโลกในทางใดบ้างนั้น แจ่มประจักษ์แก่ใจทุกคนทุกนามอยู่แล้ว สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่สอนคนอื่น จะโดยอาชีพ หรือไม่ก็ตาม อย่างเราๆ ท่านๆ นี้ ไม่ต้องเอาอะไรมา เพียงแค่ทำตามที่สอนคนอื่นได้บ้างเล็กน้อยๆ ไม่ต้องทั้งหมดก็เกินพอ

๓. **ใช้ถ้อยคำเหมาะสม** การสอนที่จะประสบความสำเร็จ ผู้สอนจะต้องรู้จักใช้คำแรง ก็ต้องให้ผู้ฟังรู้สึกว่ามีผู้พูดด้วยจิตเมตตา มิใช่พูดด้วยความมุ่งร้าย อ่านประวัตินักประพันธ์เอกนาม “ยาขอบ” ทราบว่า สมัยยาขอบ (มานะ แพร่พันธุ์) เป็นเด็กนักเรียนชั้น

ประถม ครูถามว่า ธรรมะคืออะไร เด็กชายมานะตอบว่า “ธรรมะคือคุณากรครับ” ครูตาด้วยความโมโหสุดขีดว่า “ไอ้อัปรีย์”

เด็กชายมานะเดินออกจากห้องเรียน ครูสำนึกได้ว่าตนใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสม จึงกล่าวแก้ว่าที่ครูว่าอัปรีย์ ครูไม่ได้ตำหนิ หมายถึง เธอนะ อัป-ปรีชา (คือมีความรู้น้อย จึงตอบผิด) แต่ก็ไร้ผล เด็กชายมานะไม่กลับไปเรียนหนังสืออีกตั้งแต่นั้น โชคยังดีที่เด็กชายมานะ มานะสมชื่อได้ฝึกฝนตนเองในเวลาต่อมา จนกลายเป็นนักประพันธ์เอกแห่งเมืองไทย นี่คือนิทรรศการของผู้สอนที่ไม่รู้จักใช้คำพูด ในเรื่องการใช้คำที่เหมาะสม ควรระพุดของค์เป็นแบบอย่าง ขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑) ใช้คำพูดเดิม คำพูดเก่าที่ใช้กันอยู่ก่อน แต่เปลี่ยนความหมายใหม่ บางทีไม่จำเป็นต้องบัญญัติศัพท์แสงใหม่ คำศัพท์เดิมที่ใช้อยู่ก่อนแล้วนั้นแหละ เพียงนำมาอธิบายในความหมายใหม่ ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น และทำให้เกิดความรู้เปรียบเทียบไปในตัวด้วย เช่น พราหมณ์คนหนึ่งชื่อ ภารทวาชะ ไปชวนพระพุทธรเจ้าให้อาบน้ำในทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ด้วยกัน พระองค์ตรัสถามว่า อาบทำไม พราหมณ์บอกว่าอาบแล้วบาปที่ทำไว้จะหายไป กลายเป็นผู้บริสุทธ์

แนวความคิดของคนสมัยนั้นคิดว่า การอาบน้ำ (อาบจริง ๆ) ทำให้เป็นผู้บริสุทธ์ พระพุทธรองค์ก็ตรัสรับรองเหมือนกันว่า “การอาบน้ำทำให้บริสุทธ์ แต่มิใช่อาบแบบที่คนเขาทำกัน หากแต่เป็นการ “อาบใจ” ด้วยน้ำ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าอาบอย่างนี้ละก็เป็นผู้บริสุทธ์แน่ บริสุทธ์ขึ้นไปตามลำดับ ด้วยการลดละนิเวรณัจจนกระทั่งหมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ในที่สุด”

นี่คือการยอมรับคำศัพท์เดิม แต่นำมาใส่ความหมายใหม่ที่ดีกว่า ทำให้ผู้ฟังคล้อยตาม และตัดสินใจได้ว่า ความหมายไหนดีกว่าความหมายไหน จะเห็นได้ว่า คำอื่น ๆ เช่น พรหม พราหมณ์ อริยะ ยัญ ตบะ ไฟ ภิกษุ ฯลฯ ซึ่งใช้กันอยู่ก่อนในความหมายอื่น พระองค์ก็ทรงนำมาอธิบายในความหมายใหม่ที่เหมาะสมกว่า

๒) ใช้ตรรกะ หรือ เหตุผลง่าย ๆ เพื่อให้สะดุดใจคิด บางเรื่องไม่ควรเสียเวลาอธิบายยาวเย็ด (เพราะสถานการณ์ไม่ให้ หรือ เพราะอธิบายไปยิ่งทำให้สับสน) พระองค์ก็ทรงใช้เหตุผลง่าย ๆ ทำให้ผู้ฟังสะดุดคิด เช่น ภิกษุสาวกพระพุทธรองค์ ถูกพวกพราหมณ์ด่าว่าเป็นคนต่ำต้อย เพราะเกิดจากเท้าพระพรหม ผู้พวกเขาไม่ได้เกิดจากปากพระพรหม โต้เถียงผู้พวกเขาไม่ได้ จึงไปกราบทูลพระพุทธรเจ้า พระองค์ตรัสว่า “ทำไม พวกเขามิยอมพราหมณ์พวกนั้นไปว่า พวกเขาพูดเท็จ” เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า เท็จอย่างไร พระองค์ตรัสว่า “ก็พวกเขาพูดว่า เกิดจากปากพระพรหม มิใช่หรือ”

“ใช่ พระเจ้าข้า” ภิกษุทั้งหลายรับ

“นั่นแหละ พวกเขาพูดเท็จ เมื่อนางพราหมณีตั้งครรภ์ อุ้มครรภ์นานถึงแปด
เก้าเดือน ใครๆ ก็รู้ ก็เห็น ก็คลอตจาก “โยนี” ของนางพราหมณี เห็นกันอยู่แท้ๆ อย่างนี้
ยังมาพูดว่าคลอตจากปากพระพรหมอีกหรือ”

๔. เลือกสอนเป็นรายบุคคล ผู้สอนต้องรู้ว่า คนฟังนั้นต่างภูมิหลัง
ต่างความสนใจ ต่างระดับสติปัญญาการเรียนรู้ เพราะฉะนั้น การเลือกสอนเป็นรายบุคคล
จะช่วยให้การสอนประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ถ้าทำได้ก็ควรใช้วิธีนี้ แม้จะสอนเป็นกลุ่ม
ก็ต้องเอาใจใส่นักเรียนที่มีปัญหาเป็นรายบุคคลให้ได้

พระพุทธเจ้านั้น เป็นที่รู้กันว่า พระองค์ทรงใช้เทคนิคนี้บ่อยดังในพุทธกิจ
๕ ประการ ก็ระบุไว้เลยว่า ก่อนจะเสด็จไปโปรดใคร ด้วยเนื้อหาอะไร พระองค์จะตรวจดูด้วย
“ชาย คือ พระญาณ” ก่อน ว่าคนไหนควรจะไปโปรดก่อน แม้ว่าเลือกคนที่จะไปโปรดแล้วก็ต้องดู
ด้วยว่า ต้องสอนเรื่องอะไร สอนอย่างไรด้วย หากไม่ก็อาจไม่ประสบความสำเร็จ ยกตัวอย่าง
เช่น พระสารีบุตรมีสัทธาวิหาริก (ศิษย์ที่ท่านบวชให้เอง) รูปหนึ่ง ท่านพยายามฝึกสอนให้
ปฏิบัติกรรมฐานเป็นเวลานาน ศิษย์ก็ไม่ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในการปฏิบัติ ท่านจึงพาศิษย์มา
เฝ้าพระพุทธเจ้า

พระพุทธองค์ตรัสว่า พระองค์จะฝึกศิษย์ของพระสารีบุตรเอง แล้วก็ทรงพาเธอ
ไปริมฝั่งน้ำ ทรงนำดอกบัวที่มีผู้ถอนทิ้งไว้มาดอกหนึ่งให้เธอปักไว้ที่กองทราย แล้วให้พิจารณา
ถึงความสวยงามของดอกบัวนั้น ณ ตรงนั้นเป็นเวลานานๆ

ภิกษุหนุ่มนั่งฟังดอกบัวนั้นตามรับสั่ง เวลาล่วงเลยไปตามลำดับ ดอกบัวนั้น
ค่อยๆ เหี่ยวเฉาลงตามลำดับ เธอได้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแท้ของสังขาร เข้าสู่ทาง
วิปัสสนาไม่ช้าไม่นานก็บรรลุพระอรหันต์

พระพุทธองค์ทรงรู้ว่า พระสารีบุตรไม่รู้ภูมิหลังของภิกษุหนุ่มผู้เป็นศิษย์ดี
ให้เธอฝึกอสุภกรรมฐาน (เพ่งมองร่างกายว่าเน่าเปื่อย น่าขยะแขยง) แต่ยิ่งเพ่งก็ยิ่งเห็นร่างกาย
มันงาม ไม่สามารถมองเห็นดังที่อาจารย์สอน เพราะในชาติก่อนหลายร้อยชาติ ภิกษุหนุ่มเคย
เกิดเป็นบุตรนายช่างทอง วันๆ เอาแต่หลอมทองอันสุกปลั่ง จิตใจคุ้นเคยกับความสวยงาม
ของทองคำ มาชาตินี้นิสัยนั้นยังติดอยู่ในส่วนลึกแห่งดวงใจ พอถูกสอนให้มองในทางตรงข้าม
จึงเกิดปัญหาดังกล่าวข้างต้น พระพุทธองค์ทรงรู้ภูมิหลังของเธอดี จึงทรงสอนให้เพ่งมองความ
งามของดอกบัว เทคนิควิธีนี้เรียกว่า “เอาหนามบ่งหนาม”

๕. รู้จักจังหวะและโอกาส คนที่สอนเขาเห็นจะต้องรู้จักคอยจังหวะอัน
เหมาะสมด้วย เรียกว่า ดูความพร้อมของผู้เรียน ถ้าผู้เรียนไม่พร้อม สอนไปก็เหนื่อยเปล่า
เราได้ยินเรื่องพระวักกัลปิย่อยๆ ว่าเธอบวชอยู่กับพระพุทธเจ้า เพราะติดในรูปสมบัติของ
พระองค์ แต่พระองค์ไม่ว่าอะไร คงปล่อยให้เธอนั่งจ้องพระองค์อย่างนั้น ทั้งนี้เพราะทรงเห็น
ว่า วักกัลปิยังไม่พร้อมที่จะรับคำสอน เมื่อทรงเห็นว่าเธอพร้อมแล้วจึงได้สอน

อีกตัวอย่างหนึ่ง นางรูปนันทาเถรี พระกนิษฐาของพระองค์ ก็ติดในความสวยความงามของตน ไม่ยอมไปฟังธรรมจากพระองค์ เหมือนภิกษุณีอื่น เพราะเกรงพระพุทธรองค์จะตำหนิความสวยงามของเธอ พระองค์ก็ยังคงปล่อยเธอไว้ก่อน จนกว่าเธอมีความพร้อมแล้วจึงทรงสอนอย่างนี้เป็นต้น

๖. **ยึดหยุ่นในการใช้เทคนิควิธี** นี้ก็เป็น “เคล็ดแห่งความสำเร็จ” ประการหนึ่งของการสอน โบราณเล่าว่า ชวานาเห็นกระต่ายวิ่งชนต้นไม้ตาย ก็นึกว่าจะมีกระต่ายตัวที่สอง ตัวที่สามมาชนต้นไม้อีก จะได้กินกระต่ายอีกจึงนั่งคอยอยู่ตรงนั้น วันแล้ววันเล่าก็ไม่มีการตายตัวที่สอง ตัวที่สาม มาชนต้นไม้อีกเลย

เทคนิควิธีบางอย่างใช้ได้ผลในวันนี้ ต่อไปวันข้างหน้าอาจใช้ไม่ได้ก็ได้ จึงควรยึดหยุ่นวิธีการ ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือ พระพุทธเจ้าตรัสกับคนฝึกม้าที่ชื่อเกสรีว่า พระองค์ก็ทรงฝึกสาวกดูจเดียวกับนายเกสรีฝึกม้า คือ ทรงใช้วิธีนุ่มนวลบ้าง วิธีเข้มงวดบ้าง ทั้งสองวิธีผสมกันบ้างตามโอกาสอันควร

๗. **การเสริมแรง** มีคำพุทธสรรเสริญพระพุทธเจ้าว่า ทรงชมคนที่ควรชมตำหนิคนที่ควรตำหนิ การชมเป็นการยอมรับความสามารถของสาวก หรือ ให้กำลังใจให้ทำอย่างนั้นยิ่งๆ ขึ้นไป การตำหนิเป็นการตักเตือนมิให้ประพฤติเช่นนั้นอีกต่อไป ตัวอย่างเช่น ทรงชมเชยพระสาวกที่มีคุณสมบัติพิเศษต่างๆ ว่าเป็น “เอตทัคคะ” ด้านนั้นด้านนี้ ก็เป็นการให้กำลังใจ หรือ การไม่ทรงอนุญาตให้ภิกษุจากชนบทผู้ส่งเสียงอื้ออึงเข้าเฝ้า ก็เพื่อตักเตือนว่า ผู้ประพฤติเช่นนั้นมิใช่สาวกของพระพุทธองค์ หรือ รับสั่งให้เหล่าภิกษุที่สำคัญว่า ดนบรลุมรรคผลไปดูซากศพในป่าช้าผิติดิบก่อนเข้าเฝ้า ก็เพื่อเตือนให้พวกเขาสำนึกกว่า ที่พวกเขาเฝ้านี้ได้บรรลุนั้นยังมีได้บรรลุจริง^{๔๔}

๒.๒.๔ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันมีมากมายหลายวิธีการ หลายรูปแบบ ซึ่งมีผู้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

บุญศรี พาณะจิตต์ และคณะ กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตา และกรุณาของภิกษุสงฆ์ งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน มีดังนี้

๑. **งานพระธรรมทูต** ดำเนินงานโดยใช้ฆัมติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัท และประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะ และความจำเป็น

^{๔๔} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก, หน้า ๙๗-๑๑๔.

ที่จะต้องปฏิบัติธรรม สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธี และถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคล และเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียนนำพัฒนาท้องถิ่น สาริต และนำจัดกิจกรรม วัตถุประสงค์สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี ๔ ประการ คือ ๑) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคง และความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ๒) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน ๓) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดี และความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่าง ข้าราชการ ประชาชน พระสงฆ์ และผู้นำทางศาสนา ในการพัฒนาประเทศ และความเป็นอยู่ของประชาชน ๔) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบทได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่น ให้เปิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคม

๔. การบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัด และประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติ และจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอน และบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียก พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗ - ๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑ - ๑๕ ปี คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๖ - ๑๘ ปี

๖. การเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรม และการเผยแพร่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดใน ต่างประเทศ

๗. การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนา คุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพร ในวัด โครงการลานวัดลานใจลานกีฬา เป็นต้น^{๔๕}

ศิริพร แยมนิล และคนอื่น ๆ ได้ศึกษารูปแบบการเผยแพร่ศาสนธรรม กรณีศึกษาวัดปัญญาன்றาราม จังหวัดปทุมธานี โดยมีกิจกรรมการเผยแพร่ศาสนธรรมแก่ ประชาชน ดังนี้ คือ

๑. โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นกิจกรรมที่ให้โอกาสแก่ เยาวชนได้ฝึกตนเพื่อเป็นเหล่ากอของสมณะตามแบบอย่างพระราहुล สร้างความสมดุลให้กับ ชีวิตจากลูกสู่ความเป็นบุตร เพื่อพ่อแม่สุขใจ อิ่มใจ ตลอดไป การจัดกิจกรรมอบรม ๑ เดือน ระหว่างปิดภาคการศึกษา ด้วยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ที่ร่วมกัน จัดระบบให้เยาวชนได้เติบโต และเรียนรู้พัฒนาชีวิตด้วยความมุ่งมั่นอย่างมีศรัทธา ซื่อตรงต่อ ความจริง ความงาม และความดี เพื่อชีวิตตนเอง และสังคม เป็นการสร้างศาสนทายาท ให้เรียนรู้พระพุทธศาสนา และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ให้มีอุปนิสัยที่ดีด้วยการฝึกตนให้ เป็นคนบังคับตนเองได้จนมีคุณภาพ คือ คิดดีเป็น พูดดีเป็น ทำดีเป็น คบคนดีเป็น และไปสู่ สถานที่ดีเป็น และเกิดความสำนึก และตระหนักในความกตัญญูประพฤติดตนเป็นบุตรที่ดีของพ่อ แม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเยาวชนที่ดีของชาติ และศาสนิกที่ดีของพระศาสนา เป็นการฝึกให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และช่วยป้องกันปัญหาอันเกิดจากเยาวชน เริ่มจัดกิจกรรมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๙

๒. โครงการอบรมเยาวชน “ค่ายพุทธบุตร” ในปัจจุบันเยาวชน นิสิต นักศึกษา กำลังหลงเพลินในกระแสค่านิยมโลกตะวันตก ละทิ้งคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา เห็นว่าเป็นสิ่งงมงาย ไร้สาระ ล้าสมัย ทำให้ขาดหลักธรรมที่จะยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้มีความ มั่นคง สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้มีแนวโน้มในการดำเนินชีวิตที่ผิดพลาด อาจเกิด ความเครียดจนฆ่าตัวตาย เสื่อมศีลธรรม และหันพึ่งยาเสพติด เยาวชน คือ อนาคตของชาติ และวงศ์ตระกูล การที่สังคม ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้า และมั่นคงได้นั้น เยาวชนต้อง มีความรู้ และศีลธรรมควบคู่กัน จนมีผลให้เยาวชนมีจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมในการ ดำรงชีวิตที่เหมาะสม การพัฒนาเยาวชนจึงควรให้โอกาสทั้งชาย และหญิงอย่างเหมาะสม

^{๔๕}บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะ กรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

ทั้งปริมาณ และคุณภาพ เกื้อกูลต่อการประหยัด มุ่งให้เกิดประโยชน์ สร้างจิตสำนึก สร้างภูมิ
 ด้านทานให้กับตนเองด้วยคุณธรรม จนอ่านตนเองออก บอกตนเองได้ ใช้ตนเองเป็น ให้เป็น
 ผู้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันโลก เพื่อเกื้อกูลทั้งแก่ตนเอง และประเทศชาติในที่สุด เริ่มจัดกิจกรรม
 ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๘

๓. **โครงการสร้างคุณภาพชีวิต “ค่ายคุณธรรม”** การจัดกิจกรรมนี้เพื่อ
 ให้โอกาสพิจารณาว่า วัยเด็กมีความสุขไปอย่างหนึ่ง วัยหนุ่มสาวมีความสุขเพลิดเพลินไป
 อย่างหนึ่ง วัยกลางคนมีความสุขพอใจไปอย่างหนึ่ง วัยแก่เฒ่าชราก็ต้องมีความสุขสงบเย็นไปอีก
 อย่างหนึ่ง ชีวิตคนเราต้องการความสุขแบบไหนกันแน่ ทำอย่างไรเราจึงมีความสุขได้ทุกวัย
 หรือ เอาตัวรอดได้ เราจึงต้องค้นหาตัวเองให้เจอ ตอบตนเองให้ได้ว่าเกิดมาทำไม สิ่งที่ดีที่สุด
 สำหรับชีวิตคืออะไร เงินก็ซื้อไม่ได้ ชื่อเสียงก็ช่วยไม่ได้ มิตรสหายบริวารก็ช่วยทำไม่ได้
 มีพระธรรมเท่านั้นที่จะหล่อเลี้ยงจิตใจเราให้สดชื่น มีความสุข สงบเย็นได้ทุกวัย ทั้งยามเด็ก
 หนุ่มสาว วัยกลางคน หรือ แก่ชรา พระธรรมช่วยดับทุกข์ร้อนให้ทุกครั้งที่เกิดขึ้นในการ
 ประกอบงานทุกชนิด ดังพุทธพจน์ว่า “ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี ธรรมย่อมรักษา
 ผู้ประพฤติธรรมเป็นนิจ” เริ่มจัดกิจกรรมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๘

๔. **โครงการเพิ่มโอกาสบวชเนกขัมมบารมี (ศุกร์ – อาทิตย์)** จากแนวคิด
 เรื่องชีวิตทนายอยู่ได้ด้วยปัจจัยสี่ ทางจิตวิญญาณอยู่ด้วยคุณธรรม การมีชีวิตที่แสวงหา
 แต่ปัจจัยสี่เป็นชีวิตที่แสวงหาความสุขทางกายโดยส่วนเดียว เราจึงประสบภาวะทั้งส่วนบุคคล
 และสังคม ดังนั้น เราควรแสวงหาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสุขทางจิตคือธรรมะ จะได้มีชีวิต
 อยู่ได้ด้วยสติปัญญา และเพื่อให้จิตใจได้พบความสุขสงบเย็นของชีวิต โดยมีรากฐานจาก
 ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติ การบวชเป็นการพัฒนาคนให้
 เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดกิจกรรมฝ่ายดีที่ชาวพุทธทุกเพศทุกวัยมีสิทธิร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนา
 ตนเอง และขยายผลไปยังผู้อื่นไม่จำกัดจำนวน เวลา และสถานที่ การบวชเนกขัมมบารมี
 เป็นการให้โอกาสแก่ชีวิตในการนำตนเองเข้าหาธรรมะ เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และ
 พัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม เริ่มจัดกิจกรรมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๘

๕. **โครงการสืบสานวัฒนธรรมรักษาอุโบสถ (วันพระ)** การเข้าร่วมกิจกรรม
 นี้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างตามทัศนคติ “ทำดีไว้ให้ลูก ทำถูกไว้ให้หลาน
 ตายเสียก่อนตาย” และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของชาติตลอดทั้งสร้าง และปลูก
 เราจิตสำนึกในความเป็นไทย เริ่มจัดกิจกรรมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗

๖. **โครงการชีวิตใหม่ (บำเพ็ญบารมีวันอาทิตย์)** เพื่ออนุเคราะห์เกื้อกูลแก่ชีวิต
 สงเคราะห์ตนเอง และสังคมด้วยการปรับตัวเองให้เข้ากับเปลี่ยนแปลง ใช้วันอาทิตย์ให้โอกาส
 แก่ตัวเองทั้งกาย และจิต ชีวิตก็สมบูรณ์ แม้เพียงวินาทีหนึ่งก็ตาม และร่วมสร้างแบบอย่าง

ที่ถูกต้องไว้กับสังคม และเป็นอีกโครงการหนึ่งที่ทางวัดได้ถือกิจกรรมนี้เป็นงานที่ร่วมประสานโครงการลานวัด ลานใจ ลานกีฬา ของกรมการศาสนา เริ่มจัดกิจกรรมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗

๗. **โครงการสร้างสุขด้วยการบำเพ็ญบุญ (วันสำคัญต่าง ๆ)** การแสวงหาความสุขตามหลักธรรม เป็นความสุขสงบเย็นตามธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เกิดจากชีวิตมนุษย์และมนุษย์เท่านั้นที่เข้าถึงได้ด้วยการให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา เพื่อชีวิตได้พบความสุขแท้จริง คือ สะอาด สว่าง สงบ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาเพื่อให้ชาวพุทธได้ร่วมบำเพ็ญบุญ และตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างสุขแก่ชีวิต ทั้งยังเป็น การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวพุทธสืบไป และยืนยันว่าสิ่งสูงสุดของชีวิตคือ พระรัตนตรัย เริ่มจัดกิจกรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๗

๘. **โครงการวิปัสสนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต** วิปัสสนาเป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าปฏิบัติ ด้วยการใช้สติกำหนดดูอาการทางกาย และจิตที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะที่มีสติกำหนดอยู่กิเลส (โลภ โกรธ หลง) ไม่อาจเข้าครอบงำจิตได้ บางครั้งขาดสติ เผลอไปเมื่อรู้ตัวก็ตั้งสติตามกำหนดกิเลสที่เกิดขึ้นในจิตจนกิเลสหายไป จิตกลับสู่ภาวะบริสุทธิ์ดังเดิม ปัญหาหรือความทุกข์จากการกระทำผิดทางกาย วาจา ใจ ก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น การศึกษาปฏิบัติให้มากกิเลส และความทุกข์ย่อมลดลง ความสงบสุขในจิตใจย่อมเกิดขึ้น ได้จัดกิจกรรมครั้งแรกปี พ.ศ. ๒๕๔๔

๙. **โครงการสัมมนาเผยแผ่ความรู้** โครงการนี้จัดระหว่างวันที่ ๑๐ - ๑๒ พฤษภาคม ของทุกปี เพื่อเป็นธรรมสมโภชแก่พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ในโอกาสครบรอบ ชาตกาล (๑๑ พฤษภาคม) ได้จัดกิจกรรมครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

๑๐. **โครงการธรรมทานเพื่อปัญญาบารมี** เนื่องในโครงการของวัดปัญญาบันทาราม ซึ่งสืบสานต่อจากโครงการธรรมทานเพื่อปัญญาบารมี ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนาวัดชลประทานรังสฤษฎ์เพื่อจุดประกายแห่งปัญญาให้เกิดขึ้นเปรียบดังแสงสว่างที่จัดความมืดบอดของอวิชชา ดังนั้น ธรรมทานจึงขจัดความไม่รู้สู่ความเป็นผู้รู้ ทำตนให้เป็นผู้รู้จักให้และรู้จักรับ^{๔๖}

บุญศรี พาณะจิตต์ และคณะ จำแนกกลยุทธ์ในการเผยแผ่พุทธธรรมไว้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

๑. **การเทศนาธรรม** คือ การแสดงธรรมะสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งวิธีนี้ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่หลักธรรมเป็นประจำ

^{๔๖} ศิริพร แยมนิล และคนอื่น ๆ , รูปแบบการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญาบันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๘) , หน้า ๖๐ - ๗๑.

๒. ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้ฟัง โดยทั่วไปจะยืน และผู้พูดจะต้องมีลีลาในการพูด เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ เป็นวิธีการที่น่าสนใจ

๓. อภิปรายธรรม คือ การชี้แจง หรือ แสดงความคิดเห็นในหลักธรรม ข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้ฟังเข้าใจ

๔. สันทนาธรรม คือ การพูดจาหรือในหลักธรรม เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลาง

๕. การสอนสมถกรรมฐาน หรือ วิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งภาวนา เพื่อให้ใจเป็นสมาธิ และเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์

๖. การใช้สื่ออุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ การใช้วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยอาจจำหน่ายแจกไปในกลุ่มที่ไม่มีเวลาศึกษาธรรมะด้วยตนเอง^{๔๗}

๒.๓ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒.๓.๑ ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๗ - ๒๕๕๐ โดยแรกเริ่มรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระสอนธรรมในโรงเรียน ที่เข้าไปสอนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประมาณ ๖๐๐ รูป ภายหลังต่อมาจากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และมีการประชุมร่วมกัน พบว่ากระทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระสอน ฯ ไปสอนในโรงเรียนเฉพาะที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป โดยเฉพาะโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากว่า ๑๐,๐๐๐ แห่ง

ดังนั้น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นและบริบทที่เกี่ยวข้องทุกด้าน แล้วจึงได้มีแนวคิดว่าจะขยายพระสอน ฯ ให้เข้าไปสอนโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ คือ ๑ ตำบล ต่อ ๑ พระสอน ฯ โดยจะขยายเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๐๐ รูปเป็นการนำร่อง จากนั้นได้เสนอของบประมาณกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของพระสอน ฯ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน และเป็นค่าดำเนินการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการ

^{๔๗} บัญญัติ พานะจิตต์ และคณะ, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, หน้า ๒๒ - ๒๓.

สอน การติดตามประเมินผลโครงการเพื่อให้สาธารณชนทั่วประเทศเห็นความสำคัญของ พระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ผู้เรียนได้แก่ เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนพระสงฆ์ให้มากขึ้นเป็น ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ รูป เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ตาม เป้าหมาย

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ กรมการศาสนาได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่น ๆ โดยได้ โอนภาระงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการ และได้มอบให้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน โดยได้ประสานงาน กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๕ หน่วยงาน ดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย มีพระสงฆ์ที่มีความพร้อมและมีพระที่สอนอยู่ในสถานศึกษาต่าง ๆ อยู่แล้ว

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา/โรงเรียนที่มีความต้องการพระสอน ฯ

๓. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดูแล โครงการ ฯ มาแต่เริ่มแรก

๔. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัด เป็นผู้ส่งเสริมพระสงฆ์ ฯ ที่เข้าไปทำการสอนในโรงเรียน

๕. ภาคคณะสงฆ์ทั้ง ๑๘ ภาค มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดซึ่งปกครอง ดูแลพระสงฆ์ ฯ ทั่วประเทศ^{๔๔}

๒.๓.๒ การรับสมัคร และการคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

การรับสมัคร และคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

๑. กรมการศาสนา กำหนดจำนวนพระสอนศีลธรรมในหน (การปกครอง ของคณะสงฆ์) จังหวัด และระดับการศึกษาในสถานศึกษา

๒. กรมการศาสนาประกาศรับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำปี

๓. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จัดทำใบสมัครตามที่แนบท้ายประกาศการ รับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

^{๔๔} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน”, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖ ,เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๓, <http://www.krupra.net/v๒/main.php?url=about>.

๔. สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดทั่วประเทศ รับสมัครพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน โดยร่วมมือกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดในการจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก ในการรับสมัคร เช่น เป็นเจ้าหน้าที่รับสมัคร ตรวจสอบเอกสารการรับสมัคร รวบรวมรายชื่อ พระสงฆ์ที่สมัครเพื่อรายงานเจ้าคณะจังหวัด

๕. เจ้าคณะจังหวัดดำเนินการพิจารณาคัดเลือกพระสงฆ์ เพื่อคัดเลือก เป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้แล้วเสร็จ โดยดำเนินการ ดังนี้

๕.๑) คัดเลือกจากผู้สมัครที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามประกาศของกรมการศาสนา

๕.๒) ในกรณีที่มีผู้สมัครเกินจำนวนที่กำหนด ให้เจ้าคณะจังหวัด แต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัดที่มีอาวุโสสูงทางสมณศักดิ์ เป็นประธาน และเจ้าคณะจังหวัดที่มีอาวุโสรองลงมาเป็นรองประธาน ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ การศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้ทรงคุณวุฒิในเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน ตามความเหมาะสม โดยมีผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นฝ่ายเลขานุการ ให้คณะกรรมการดังกล่าวพิจารณาโดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

(๑) พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่ดำเนินการสอนอยู่ในสถานศึกษา ในตำบล อำเภอ จังหวัดนั้น ๆ ก่อน หากยังมีจำนวนเกินให้พิจารณาจากผลงาน และ ประสิทธิภาพของผู้สมัคร

(๒) พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หากมี จำนวนเกินให้พิจารณาจากผลงาน และประสิทธิภาพของผู้สมัคร

(๓) พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่ผ่านการอบรมครูสอนพระพุทธศาสนา ตามมติมหาเถรสมาคม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ หากมีจำนวนเกินให้พิจารณาจากผลงาน และประสิทธิภาพของผู้สมัคร

(๔) เมื่อพิจารณาตามข้อ (๑) ถึง (๓) แล้วยังไม่ครบตามจำนวน ที่ประกาศให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการ

๖. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจัดทำประกาศผล การคัดเลือกพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนของแต่ละจังหวัด โดยเจ้าคณะจังหวัดลงนามประกาศผลแต่งตั้ง

๗. ผู้สมัครรายงานตัว โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจัดทำทะเบียนประวัติ และแจ้งพระสงฆ์ที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ในจังหวัดที่กำหนดเป็น สถานที่ประชุมจังหวัดที่กำหนดให้จัดประชุม^{๔๔}

^{๔๔} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, คู่มือการ ดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่ง สิ้นค้า และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘), หน้า ๗๑ - ๗๒.

๒.๓.๓ คุณสมบัติของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ตามประกาศกรมการศาสนา เรื่องรับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้สมัครจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

๑. สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก หรือ ประโยค ๑ – ๒ ขึ้นไป หรือ
๒. สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง (มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) หรือ
๓. เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นตรีขึ้นไป

ในกรณีจังหวัดที่ไม่มีพระภิกษุมีคุณสมบัติตามข้อ ๑ ถึงข้อ ๓ หากมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแต่งตั้งพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้อยู่ในดุลยพินิจของเจ้าคณะจังหวัด^{๕๐}

๒.๔ การสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง

เนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนาที่ใช้สอนนักเรียนโรงเรียนปทุมวิทยาคม ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ – ๖ มีดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ คำอธิบายสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

ศึกษา วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาปัญหาชีวิต สภาแวดล้อม เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก และเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้

พระพุทธ เกี่ยวกับ ประวัติ และความสำคัญของพระพุทธศาสนา เรื่องพระพุทธศาสนามีทฤษฎี และวิธีการที่เป็นสากล และมีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธา และปัญญาที่ถูกต้อง วิเคราะห์สังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า **พุทธประวัติ** สรูป และวิเคราะห์พุทธประวัติด้านการตรัสรู้ และการก่อตั้งพระพุทธศาสนา **ชาดก** เรื่องเวสสันดรชาดก **วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา** หลักธรรมที่เกี่ยวข้องในวันธรรมสวนะ และเทศกาลสำคัญ ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพระพุทธศาสนา มุ่งอนุรักษ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานในท้องถิ่น

พระธรรม เกี่ยวกับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง พระรัตนตรัย (วิเคราะห์ความหมาย และคุณค่าของพุทธะ) อริยสัจ ๔ ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) : ชั้น ๕ – นามรูป , สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) : หลักกรรม – นิยาม ๕ วิตก ๓ , นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) : ภาวนา ๔ , มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) : พระสัทธรรม ๓ ปัญญาวิมุตติธรรม ๔ พละ ๕ อุบาสก

^{๕๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖ – ๗๗.

ธรรม ๕ มงคล ๓๘ ในเรื่องสงเคราะห์บุตร สงเคราะห์ภรรยา และสันโดษ พุทธศาสนสุภาษิต คือ จิตต์ ทนฺตํ สุขาวหํ (จิตที่ฝึกดีแล้ว นำสุขมาให้) น อัจจาวจํ ปณฺหิตา ทสฺสยนฺติ (บัณฑิตย่อมไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ) นตฺถิ โลเก อนินฺทิตฺโต (คนที่ไม่ถูกนินทา ไม่มีในโลก) โกธํ ฆตฺวา สุขํ เสติ (ฆ่าความโกรธได้ย่อมอยู่เป็นสุข) พระไตรปิฎก วิเคราะห์ความสำคัญ และคุณค่าของพระไตรปิฎก เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก การครองตนเป็นพลเมืองที่ดี ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา คือ ภพภูมิ การบริหารจัดการ และเจริญปัญญา สวดมนต์แปล และแผ่เมตตา วิธีปฏิบัติ และประโยชน์ของการบริหารจัดการ และเจริญปัญญา ฝึกการบริหารจิต และเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน นำวิธีการบริหารจัดการ และเจริญปัญญาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้คุณภาพชีวิต และสังคม พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ๒ วิธี คือ วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ และวิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พระสงฆ์ เกี่ยวกับ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา เรื่องพระอัสสชิ พระกัศยปโคตมีเถรี พระนางมัลลิกา และหม่อมชีวกโกมารภัจ ชาวพุทธตัวอย่าง พระนาคเสน – พระยามิลินท์ สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต สุขีพ ปุญญาอนุภาพ **หน้าที่ชาวพุทธ** เรื่องการเข้าใจในกิจของพระภิกษุ เช่น การศึกษา การปฏิบัติธรรม และการเป็นนักบวชที่ดี การศึกษาเรื่องคุณสมบัติของทายก และปฏิบัติคาหก การรักษาศีล ๘ การเข้าร่วมกิจกรรม และเป็นสมาชิกขององค์กรชาวพุทธ การเป็นชาวพุทธที่ดีตามหลักทศเบื้องต้นในทศ ๖ การเข้าค่ายพุทธธรรม การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ **ศาสนพิธี** เรื่องประเภทของพุทธศาสนพิธี ศาสนพิธีเนื่องด้วยพุทธบัญญัติ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิธีเวียนเทียน ถวายสังฆทาน ถวายผ้าอาบน้ำฝน พิธีทอดกฐิน พิธีปวารณา ศาสนพิธีที่นำพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวเนื่อง เช่น การทำบุญเลี้ยงพระในโอกาสต่าง ๆ **มารยาทชาวพุทธ และการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ** เรื่องการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ทางกาย วาจา และใจที่ประกอบด้วยเมตตา การปฏิสันถารที่เหมาะสมต่อพระภิกษุในโอกาสต่าง ๆ **สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหา และการพัฒนาเรื่องพระพุทธศาสนากับการศึกษาที่สมบูรณ์**^{๕๐}

๒.๔.๒ คำอธิบายสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

ศึกษา วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อม เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก และเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้

^{๕๐}กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๔ – ๑๐๕.

พระพุทธ เกี่ยวกับ **ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา** เรื่อง ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ พระพุทธศาสนาเน้นการฝึกหัดอบรมตน การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพ การคิดตามนัย แห่งพระพุทธศาสนา และการคิดแบบวิทยาศาสตร์ **พุทธประวัติ** วิเคราะห์พุทธประวัติ ด้านวิธีการสอน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจริยา **ชาดก** เรื่องมโหสถชาดก **วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา** หลักธรรม คติธรรมที่เกี่ยวข้องกับวันธรรมสวนะ และ เทศกาลสำคัญ ศึกษา วิเคราะห์ คุณค่าผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพระพุทธศาสนา มุ่งอนุรักษ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานในท้องถิ่น

พระธรรม เกี่ยวกับ **หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา** เรื่อง พระรัตนตรัย (วิเคราะห์ความหมาย และคุณค่าของธรรมะ) อริยสัจ ๔ ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) : ชั้น ๕ – โลก ธรรม ๘ , สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) : กรรมนิยาม – กรรม ๑๒ มิถฉานนิชชา ๕ , นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) : วิมุตติ ๕ , มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) : อปริหานิยธรรม ๗ ปาปณิกกรรม ๓ ทิฏฐธรรมมีกัตถสังวัตต นิกกรรม ๔ โภคอาทิจะ ๕ อริยวัฑฒิ ๕ มงคล ๓๘ ในเรื่อง เมื่อถูกโลกธรรมจิตไม่หวั่นไหว จิตไม่เศร้าโศก จิตไม่มัวหมอง จิตเกษม **พุทธศาสนสุภาษิต** คือ ปฏิรูปการี ฐรวา อุฎาตา วินทเต ธนั (คนขยันเอาการเอางาน กระทำเหมาะสม ย่อมมหาทรัพย์ได้) วายเมเถว ปุริโส ยาว อตฺตสุส นิปปทา (เกิดเป็นคนควรจะพยายาม จนกว่าจะประสบความสำเร็จ) สนฺตฺฐี ปรมํ ธนั (ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง) อิณาทานุ ทุกฺขั โลเก (การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก) **พระไตรปิฎก** วิเคราะห์การสังคายนา และการเผยแผ่พระไตรปิฎก **เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก** คนครองเรือนที่ร้าย และที่ดี ๑๐ ประเภท **ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา** คือ โพธิปักขิยธรรม วาสนา – บารมี **การบริหารจิตและเจริญปัญญา** สวดมนต์แปล และแผ่เมตตา วิธีปฏิบัติ และประโยชน์ของการบริหารจิต และเจริญปัญญา ฝึกการบริหารจิต และเจริญปัญญา ตามหลักสติปัฏฐาน นำวิธีการบริหารจิต และเจริญปัญญาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้คุณภาพชีวิต และสังคม พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ๒ วิธี คือ วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ และวิธีคิดแบบ วิภาษวาท ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พระสงฆ์ เกี่ยวกับ **ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา** เรื่องพระอนุรุทธะ พระองคฺลิมาล พระธัมมทินนาเถรี จิตตคหบดี **ชาวพุทธตัวอย่าง** เรื่อง สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ดร.เอ็มเบดการ์ **หน้าที่ชาวพุทธ** เรื่องการบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ประโยชน์ของการบรรพชาอุปสมบท การบวชเป็นแม่ชี ธรรมจาริณี หรือ เนกขัมมনারี การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และธรรมศึกษา การปลูกจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในสังคมพุทธ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในฐานะผู้ปกครอง และผู้อยู่ในปกครอง ตามหลักทิศเบื้องล่างใน

ทิศ ๖ การเข้าค่ายพุทธธรรม เข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ มารยาทชาวพุทธ และการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ เรื่องการแสดงความเคารพตามหลักพุทธศาสนาต่อพระรัตนตรัย ปุชณียสถาน ปุชณียวัตถุ และ ปุชณียบุคคล การปฏิสังขรณ์ตามหลักปฏิสังขรณ์ ๒ ศาสนพิธี เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ คติธรรมในพิธีกรรม บทสวดมนต์ของนักเรียน งานพิธี คุณค่า และประโยชน์พิธีบรรพชาอุปสมบท คุณสมบัติของผู้ขอบรรพชาอุปสมบท เครื่องอัฐบริขาร สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหา และการพัฒนา เรื่องพระพุทธศาสนากับการเมือง และสันติภาพ

เพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยิ่งต่อพระรัตนตรัย และรักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีคุณค่าต่อชีวิตตนเอง และสังคมโดยรวม^{๕๒}

๒.๔.๓ คำอธิบายสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

ศึกษา วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อม เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก และเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้

พระพุทธ เกี่ยวกับ ประวัติ และความสำคัญของพระพุทธศาสนา เรื่องพระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการศึกษา พระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย และวิธีการแก้ปัญหา พระพุทธศาสนาฝึกคนไม่ให้ประมาท พระพุทธศาสนา มุ่งประโยชน์สุข และสันติภาพแก่บุคคล สังคม และโลก **พุทธประวัติ** สรรพ และวิเคราะห์ พุทธประวัติด้านการบริหาร และการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา วิเคราะห์ พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุด พระพุทธศาสนากับการพัฒนาแบบยั่งยืน **ชาดก** เรื่องมหาชนกชาดก **วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา** ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรม อภิปรายผล ที่เกี่ยวเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรม คติธรรม อภิปรายผล ที่เกี่ยวเนื่องในวันธรรมสวนะ และเทศกาลสำคัญ ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพระพุทธศาสนา มุ่งอนุรักษ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานในท้องถิ่น

พระธรรม เกี่ยวกับ **หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา** เรื่อง พระรัตนตรัย (วิเคราะห์ความหมาย และคุณค่าของสังฆะ) อริยสัจ ๔ ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) : ชั้น ๕ – จิต เจตสิก , สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) : ธรรมนิยาม – ปฏิจจสมุปบาท นีวรณ ๕ อุปทาน ๔ , นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) : นิพพาน , มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) : อธิปไตย ๓ สาราณียธรรม ๖ ทศพิธราชธรรม ๑๐ วิปัสสนาญาณ ๙ มงคล ๓๘ ในเรื่องความเพียรเพิกาลีเส ประพฤติ

^{๕๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐ – ๑๑๑.

พรหมจรรย์ เห็นอริยสัจ บรรลุนิพพาน **พุทธศาสนสุภาษิต** คือ ราชา มุขี มนุสฺसानัน (พระราชาราชเป็นประมุขของประชาชน) สติ โลกสมฺมิ ชาคโร (สติเป็นเครื่องตื่นในโลก) นตฺถิ สนฺติปรี สุขี (สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี) นิพฺพานํ ปรมํ สุขี (นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง) **พระไตรปิฎก** วิธีการศึกษา และค้นคว้าพระไตรปิฎก **เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก** มหาสารโปมสูตร **ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา** คือ ฌานสมาบัติ – ผลสมาบัติ – นิโรธสมาบัติ สัมมัตตะ – มิจฉัตตะ **การบริหารจิต และเจริญปัญญา** สวตมมตฺแปล และแผ่เมตตา วิธีปฏิบัติ และประโยชน์ของการบริหารจิต และเจริญปัญญา ฝึกการบริหารจิต และเจริญปัญญา ตามหลักสติปัฏฐาน นำวิธีการบริหารจิต และเจริญปัญญาไปใช้ในการพัฒนาการเรียน รู้คุณภาพชีวิต และสังคม พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการสรุปทั้ง ๑๐ วิธี ศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พระสงฆ์ เกี่ยวกับ **ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา** เรื่องพระอานนท์ พระภูจาราเถรี จุฬสูภักทา สุมณมาลาการ **ชาวพุทธตัวอย่าง** เรื่อง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) อนาคาริก ธรรมปาละ **หน้าที่ชาวพุทธ** เรื่องวิเคราะห์หน้าที่ และบทบาทของพระภิกษุในฐานะพระนักเทศน์ พระธรรมทูต พระธรรมจาริก พระวิทยากร พระวิปัสสนาจารย์ และพระนักพัฒนา วิเคราะห์ บทบาทหน้าที่ของอุบาสก อุบาสิกาที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน วิเคราะห์เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทในสังคมไทย การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ตามหลักทศเบื่องหลังในทศ ๖ การเข้าค่ายพุทธธรรม การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ **มารยาทชาวพุทธ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระภิกษุ** เรื่อง การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และโลก การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระภิกษุทางกาย วาจา ใจ **ศาสนพิธี** เรื่อง บุญพิธี ทานพิธี กุศลพิธี วิเคราะห์ คุณค่า และประโยชน์ของศาสนพิธี **สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหา และการพัฒนา** เรื่องพระพุทธศาสนากับการพัฒนาแบบยั่งยืน

เพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยิ่งต่อพระรัตนตรัย และรักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีคุณค่าต่อชีวิตตนเอง และสังคมโดยส่วนรวม^{๔๓}

๒.๔.๔ ผลการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

รู้ และเข้าใจ ประวัติ และความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก หน้าที่ชาวพุทธ มารยาท

^{๔๓} อ่างแล้ว, หน้า ๑๑๖ – ๑๑๗.

ชาวพุทธ และการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจัดการ และเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหา และการพัฒนา มีความเข้าใจว่าพระพุทธศาสนามีคำสอน และวิธีการที่เป็นสากล มีข้อปฏิบัติ ยึดทางสายกลางเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีหลักคำสอนเชื่อมโยงกันได้ดีกับศาสตร์ สมัยใหม่ เห็นคุณค่า และศรัทธาในพระรัตนตรัย มีนิสัยดี เห็นคุณค่า และอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศาสนสถานในท้องถิ่น มุ่งมั่นประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีวิถีคิดแบบสามัญลักษณ์ และวิถีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน และดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ^{๕๔}

๒.๔.๕ ผลการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

รู้ และเข้าใจ ประวัติ และความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก ศัพททางพระพุทธศาสนา ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก หน้าทีชาวพุทธ มรรยาท ชาวพุทธ และการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจัดการ และเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหา และการพัฒนา มีความเข้าใจว่าพระพุทธศาสนามีคำสอน และวิธีการที่เป็นสากล มีข้อปฏิบัติ ยึดทางสายกลางเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีหลักคำสอนที่เชื่อมโยงกันได้ดีกับศาสตร์ สมัยใหม่ เห็นคุณค่า และศรัทธาในพระรัตนตรัย มีนิสัยดี เห็นคุณค่า และอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศาสนสถานในท้องถิ่น มุ่งมั่นประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีวิถีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ และวิถีคิดแบบวิภาษวาท และดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ ประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อพัฒนา ตน สังคม และสิ่งแวดล้อม^{๕๕}

๒.๔.๖ ผลการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

รู้ และเข้าใจประวัติ และความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก ศัพททางพระพุทธศาสนา ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก หน้าทีชาวพุทธ มรรยาท ชาวพุทธ และการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจัดการ และเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหา และการพัฒนา มีความเข้าใจว่าพระพุทธศาสนามีคำสอน และวิธีการที่เป็นสากล มีข้อปฏิบัติ ยึดทางสายกลางเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีหลักคำสอนที่เชื่อมโยงกันได้ดีกับศาสตร์ สมัยใหม่ เห็นคุณค่า และศรัทธาในพระรัตนตรัย มีนิสัยดี เห็นคุณค่า และอนุรักษ์ศาสนวัตถุ

^{๕๔} อ่างแล้ว, หน้า ๑๐๕.

^{๕๕} อ่างแล้ว, หน้า ๑๑๑.

ศาสนสถานในท้องถิ่น มุ่งมั่นประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นพุทธศาสนิกชน ที่ดี มีวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ ในขณะเดียวกันให้ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตที่ดำเนินไปตามกระบวนการแห่งปัจเจกสมุปปาท สรรพสัตว์ต้องอาศัยกัน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นคนมีใจกว้าง และมีเหตุผลสำหรับการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมประเทศชาติ และโลก^{๕๖}

๒.๔.๗ แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอน

๑) ความหมายของสื่อการสอน

นักวิชาการ และนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนไว้มากมาย ซึ่งล้วนแต่มีคุณค่า และประโยชน์ทางการศึกษา และการเรียนรู้ ซึ่งจะกล่าวพอสังเขปดังต่อไปนี้

วารินทร์ รัตมีพรหม ให้ความหมายสื่อการศึกษาว่า หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้สอน และผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดซึ่งกันและกันได้ผลดี และทำให้การเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้^{๕๗}

วาสนา ชาวนา กล่าวว่า สื่อการสอน หมายถึง สื่อใด ๆ ก็ตามที่เป็นตัวกลางนำความรู้ไปสู่ผู้เรียน และทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้^{๕๘}

วรรณณา เจียมทะราช ให้ความหมาย สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งซึ่งใช้เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติให้แก่ผู้เรียน หรือ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์^{๕๙}

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้ความหมาย สื่อการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวพาสารไปสู่ผู้เรียน ซึ่งอาจเป็นวัสดุ อุปกรณ์ หรือ วิธีการ โดยมีการวางแผนมาแล้วเป็นอย่างดี ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับระบบการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ^{๖๐}

^{๕๖} อ้างแล้ว, หน้า ๑๑๘.

^{๕๗} วารินทร์ รัตมีพรหม, สื่อการสอนเทคโนโลยีทางการศึกษาและการสอนร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๓๕.

^{๕๘} วาสนา ชาวนา, เทคโนโลยีทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟฟิคอาร์ท, ๒๕๒๒), หน้า ๕๙.

^{๕๙} วรรณณา เจียมทะราช, ทักษะพื้นฐานของการผลิตสื่อการสอน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์, ๒๕๓๒), หน้า ๑.

^{๖๐} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การผลิต การใช้ และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๑), หน้า ๗.

อัมภา บุญช่วย ให้ความหมายสื่อการศึกษาว่า หมายถึง การนำวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการมาเป็นตัวกลางในการศึกษาให้ความรู้แก่ผู้สอน^{๖๑}

แคทซ์ ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อเปรียบเทียบกับ Classical Effect Studies แล้ว แนวคิดเรื่องการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ เริ่มต้นที่ผู้บริโภคสื่อ (Media Consumer) แทนที่จะเป็นข่าวสารของสื่อ (Media Message) และการศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารของคน จากประสบการณ์โดยตรงที่เขามีกับสื่อ แนวคิดนี้มองว่า ผู้รับสาร (Audience) มีบทบาทอย่างกระตือรือร้นในฐานะผู้กระทำ (Active) ในการที่จะใช้ประโยชน์จากเนื้อหาของสื่อ มากกว่าที่จะเป็นผู้รับผลหรือเป็นผู้ถูกกระทำ (Passive) จากสื่อเพียงด้านเดียว เพราะฉะนั้น ความสัมพันธ์ตามแนวคิดนี้จึงไม่ใช่ความสัมพันธ์ที่มีทิศทางจากเนื้อหาข่าวสาร (Message) ไปสู่ผล (Effects) แต่เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ว่าผู้รับสารนำสารไปใช้ประโยชน์ และการใช้ประโยชน์นั้น (Usage) เป็นตัวแปรแทรกในกระบวนการของผล”^{๖๒}

๒) ประเภทของสื่อการสอน

กิดานันท์ มลิทอง ได้แบ่งประเภทของสื่อเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. สื่อการศึกษาประเภทที่ไม่ต้องใช้เครื่องฉาย ได้แก่ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ของจริง ของตัวอย่าง ของจำลอง หุ่นจำลองขนาดเท่าหรือขยายของจริง วัสดุกราฟฟิก (แผนภูมิ , แผนที่ , โปสเตอร์ , ภาพถ่าย , ภาพเขียน , การ์ตูน) กระดานดำ

๒. สื่อการศึกษาประเภทใช้เครื่องฉาย ได้แก่ ชนิดที่ไม่มีการเคลื่อนไหว หรือ ภาพนิ่ง (เครื่องฉายภาพทึบ , แผ่นโปร่งใส , สไลด์ , फिल्मสตริป , ไมโครฟิล์ม)

๓. สื่อการศึกษาประเภทเครื่องเสียง เช่น วิทยุ เทปบันทึกเสียงและแผ่นเสียง^{๖๓}

ไชยยศ เรืองสุวรรณ ได้สรุปลักษณะของสื่อการเรียนการสอนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

๑. สื่อของจริง ได้แก่

^{๖๑}อัมภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๗.

^{๖๒} Eliphy Katz, อ้างใน บุษราคัม เอี่ยมอำไพ, “ปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดรับข่าวสารจากสถานีวิทยุ จส.๑๐๐ และการเป็นสมาชิกชมรม จส.๑๐๐.” วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน), คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕.

^{๖๓}กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๓๕ - ๓๗.

๑.๑ วิทยากร ผู้ชำนาญการ ที่สามารถจูงใจให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มตั้งใจ และรับความรู้ได้ หรือ เป็นวัตถุสิ่งของ และเครื่องมือต่าง ๆ ที่ช่วยในการเรียนฝึกปฏิบัติให้สามารถใช้เครื่องมือเหล่านั้นได้

๑.๒ หุ่นจำลอง ถูกจัดอยู่ในสื่อประเภทของจริง เพื่อใช้ในสภาพการณ์ที่ไม่อาจใช้ของจริงในการเรียนได้ เช่น ของจริงอาจมีขนาดใหญ่ หรือ เล็กเกินกว่าที่จะนำมาเรียนในชั้นเรียนได้ ก็ต้องใช้หุ่นจำลอง เป็นต้น

๒. สื่อประเภทไม่ต้องฉาย ได้แก่ สิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นสื่อง่ายๆ ที่เราค้นเคยและใช้กันอย่างกว้างขวางในชั้นเรียน เช่น บทเรียน ตำรา สมุดฝึกหัด บทเรียนโปรแกรม พจนานุกรม ปทานุกรม และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น แผ่นป้ายต่างๆ เช่น กระดานดำป้ายนิเทศ แผ่นป้ายแม่เหล็ก กระดาษผนัง และแผ่นป้ายสำลี ก็ถือว่าเป็นสื่อประเภทนี้ นอกจากนี้วัสดุกราฟฟิก เช่น แผนภูมิ ภาพพลิก กราฟ แผ่นผัง ภาพโฆษณา การ์ตูน แผนที่ รูปภาพเป็นที่นิยมใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนเช่นเดียวกัน คู่มือการใช้เครื่องมือและฝึกทักษะบางอย่างที่จัดขึ้นมาโดยเฉพาะในบางกรณีก็ถือว่าเป็นสิ่งพิมพ์

๓. สื่อประเภทเสียง ได้แก่ เทปบันทึกเสียง ทั้งแบบม้วน แบบตลับ ช่วยในการสอน แบบบรรยาย และการเรียนด้วยตัวเอง โดยใช้ร่วมกับสื่อการเรียนการสอนอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีแผ่นเสียง และวิทยุ

๔. สื่อภาพนิ่งประเภทฉาย ได้แก่ สไลด์ ซึ่งที่นิยมใช้จะมีขนาด ๒ x ๒ นิ้ว เป็นภาพถ่าย หรือ ภาพกราฟฟิก สามารถนำไปใช้ประกอบการสอนเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคลได้ ส่วนฟิล์มสตริปมีลักษณะคล้ายสไลด์ แต่ภาพจะต่อกันตามลำดับเป็นม้วนไม่สามารถสลับภาพได้ ส่วนใหญ่ได้ภาพแต่ละภาพจะมีคำบรรยาย สำหรับแผ่นใสมักนิยมใช้กับเครื่องฉายข้ามศีรษะส่วนใหญ่จะมีขนาด ๑๐ x ๑๐ นิ้ว ใช้ในห้องเรียนปกติได้ง่ายสามารถทำแผ่นใสได้ทั้งภาพสี และขาวดำ และมีเทคนิคในการนำเสนอได้หลายวิธีโฮโลแกรม (holograms) ถือเป็นสื่อภาพนิ่ง คือ เป็นแผ่นสามมิติที่บันทึกแล้วฉายโดยใช้อุปกรณ์แสงเลเซอร์ให้เกิดภาพสามมิติในอากาศโดยไม่ต้องใช้จอ ผู้เรียนสามารถเดินศึกษารอบ ๆ ภาพเพื่อสังเกตในทิศทางต่าง ๆ ได้

๕. สื่อภาพเคลื่อนไหว ได้แก่ ภาพยนตร์ ซึ่งเป็นสื่อที่นิยมใช้เพราะให้ภาพเคลื่อนไหว และสามารถปรับความเร็ว และทิศทางในการเคลื่อนไหวได้ วีดีโอ (video) เป็นสื่อที่ให้ภาพเคลื่อนไหว และเสียงประกอบสะดวกต่อการผลิต และการใช้ การตัดต่อ การตัดแปลง และสามารถใช้อุปกรณ์การเรียนการสอนได้ทั้งกลุ่มและรายบุคคล โทรทัศน์นับเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เพราะนอกจากจะเป็นสื่อประกอบการสอนรายวิชาต่าง ๆ ที่รับคลื่นออกอากาศจากสถานีส่งแล้ว ยังมีรายการที่ใช้ในการสอนเพื่อประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้อีกด้วย

๖. สื่อประสม ได้แก่ สิ่งพิมพ์ หรือเทปเสียง เป็นการใช้สื่อประเภทเทปเสียง บรรยายร่วมกับสิ่งพิมพ์ที่จัดทำขึ้นมาโดยเฉพาะ สะดวกต่อการใช้ และใช้ในการสอนแบบเอกัตบุคคลได้

๖.๑ สไลด์ फिल्मสตริป และเทปเสียง ถือเป็นสื่อประสมเช่นกัน เพราะเป็นการใช้เทปเสียงที่มีคำบรรยาย ดนตรี และอื่นๆ ร่วมกับสไลด์ หรือ फिल्मสตริป สำหรับสไลด์สามารถใช้เทคนิคในการนำเสนอได้หลายรูปแบบ เช่น การฉายแบบ Multivision ซึ่งใช้เครื่องฉาย

๖.๒ สไลด์ตั้งแต่สองเครื่องขึ้นไป นอกจากนั้น ยังสามารถใช้ในการเรียนการสอนได้ทั้งแบบกลุ่ม และรายบุคคล

๖.๓ ไมโครฟิล์ม และเทปติดเสียง(microfiche and audiotape)เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการศึกษาค้นคว้า และศึกษาด้วยตนเองได้

๗. บทเรียน และสื่อโปรแกรม เป็นระบบสื่อที่มีผลต่อการพัฒนาการออกแบบพัฒนาการสอน และเทคโนโลยีการสอนมาก สื่อโปรแกรมได้พัฒนาเป็นสื่อการเรียนการสอนหลายลักษณะ และหลายรูปแบบ เช่น บทเรียนโปรแกรม ชุดการเรียนการสอน และบทเรียนทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๘. สื่อทางไกล เป็นสื่อที่เกิดจากการพัฒนาการด้านการสื่อสาร มีสื่อดังต่อไปนี้

๘.๑ วิทยุกระจายเสียง

๘.๒ Telelecturing เป็นสื่อที่ใช้ระบบโทรทัศน์ช่วยในการบรรยายไปตามแถบโรงเรียนหรือสถานที่ห่างไกล และขาดแคลนบุคลากร หรือ ในกรณีที่มีผู้เรียนที่ไม่สามารถมาเรียนตามปกติได้ เช่น คนพิการเมื่อใช้ระบบนี้ในห้องเรียนปกติ ต้องใช้ระบบเครื่องขยายเสียงช่วยด้วย

๘.๓ Telewriting เป็นการส่งภาพฉาย ๆทางโทรทัศน์ร่วมกับเสียงบรรยายทางโทรศัพท์อีกหมายเลขหนึ่ง ระบบภาพมักจะต่อเชื่อมกับเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เพื่อให้ผู้เรียนทั้งชั้นได้เห็นภาพอย่างขนาดใหญ่ และชัดเจนบนจอ

๘.๔ Teletext เป็นการใช้ระบบสถานีโทรทัศน์ ส่งเนื้อหาวิชา หรือ ข่าวสารความรู้ไปยังผู้เรียนที่บ้าน หรือ โรงเรียน ประเทศอังกฤษได้เริ่มใช้ระบบสื่อประเภทนี้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๗๔ เรียกว่า Ceefax โดยใช้สถานีโทรทัศน์ BBC และยังมีระบบงานเอกชนจัดบริการสื่อระบบนี้ด้วย เรียกว่า Oracle ส่วนในประเทศฝรั่งเศส เรียกว่า Antiope

๘.๕ Videotext เป็นสื่อที่ใช้ในการส่งข่าวสารความรู้จากศูนย์คอมพิวเตอร์ โดยใช้ระบบสายโทรศัพท์ การจัดบริการสื่อลักษณะนี้เกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศอังกฤษ โดย BBC ได้จัดทำตัวอักษรช่วยคนหูหนวกในการดูโทรทัศน์ ต่อมาได้ขยายขอบข่ายเนื้อหาและวิธีการบริการแนวคิดนี้ได้ขยายไปสู่ประเทศฝรั่งเศส และแคนาดาตามลำดับ สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกาได้เริ่มทดลองใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๘๒ โดยใช้ระบบตามสาย ดาวเทียม และระบบโทรศัพท์

๙. คอมพิวเตอร์ปฏิสัมพันธ์วีดิโอเทป เป็นระบบสื่อที่มีกระบวนการผลิตซับซ้อนที่สุด ระบบสื่อประเภทนี้จะใช้คอมพิวเตอร์ควบคุมการทำงานของระบบซึ่งประกอบด้วยโปรแกรมวีดิโอเทปหรือวีดิโอซีดี การออกแบบการสอนจะให้หลักการของบทเรียนโปรแกรม ดังนั้น การพิจารณาใช้ระบบสื่อประเภทนี้ จึงต้องพิจารณาให้รอบคอบ เพราะต้องใช้เครื่องมือราคาแพง ใช้เวลาในการออกแบบการเรียนการสอน และการผลิตมาก

๑๐. คอมพิวเตอร์ เป็นสื่อที่นำเข้ามาใช้เพื่อการศึกษา และการเรียนการสอน ส่วนใหญ่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาอยู่ ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะแรก เป็นการใช้เพื่อช่วยจัดการหรือบริหารการเรียนการสอน (Computer Managed Instruction – CMI) โรงเรียนโดยทั่วไปจะไปใช้คอมพิวเตอร์เพื่องานด้านนี้กันมาก เพราะคุ้มประโยชน์มากกว่า ส่วนการใช้ในลักษณะที่สอง คือ การใช้เพื่อช่วยสอน (Computer Assisted Instruction - CAI) เป็นการใช้คอมพิวเตอร์เสนอเนื้อหาความรู้บนจอ (monitor) จัดเป็นสื่อแบบปฏิสัมพันธ์เรียนด้วยตนเองได้ แต่ต้องออกแบบโปรแกรมให้เหมาะสม โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยในการสอนมโนทัศน์และฝึกหัดด้วยสถานการณ์จำลอง และเกมสื่อคอมพิวเตอร์ ใช้กันมากในการฝึกอบรม ไม่ว่าจะเป็นการใช้ในลักษณะ CMI หรือ CAI เพราะสามารถประหยัดเวลาในการสอน และคุ้มประโยชน์มากกว่า จนกระทั่งมีการพัฒนาเป็นการเรียนการสอนแบบออนไลน์ หรือ การเรียนการสอนบนอินเทอร์เน็ตผ่านทางเว็บไซต์

๑๑. เกม และการจำลองสถานการณ์ เป็นกิจกรรมการเรียนที่ให้ผลดี ในกรณีการสอนในสิ่งที่เป็นนามธรรมมาก ๆ ต้องการมีปฏิสัมพันธ์สูง หรือ ใช้ในการเรียน หรือ การฝึกที่มีสถานการณ์การเรียนในเรื่องที่เป็นอันตราย เป็นต้น ต้องมีการออกแบบพัฒนาอย่างเหมาะสม ส่วนใหญ่ไม่ใช่เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการเรียน ปกติจะใช้เสริมการเรียนยังไม่มีผลการวิจัยยืนยันแน่ชัดอย่างเพียงพอว่า เกม และสถานการณ์จำลองช่วยเพิ่มประสิทธิผลทางการเรียน

๑๒. สื่อกิจกรรม ได้แก่ การจัดแสดง และนิทรรศการ นาฏการ เช่น ละคร การแสดงกลางแจ้ง การแสดงบทบาทสมมุติ และหุ่น การสาธิต และการศึกษานอกสถานที่ ได้จำแนกสื่อการสอนออกเป็น ๓ ประเภท มีดังนี้

๑๒.๑ สื่อประเภทวัสดุ หมายถึง สื่อที่เก็บความรู้อยู่ในตัวเอง ซึ่งจำแนกย่อยได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ วัสดุประเภทที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น แผนที่ ลูกโลก รูปภาพ หุ่นจำลอง ฯลฯ และวัสดุประเภทที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเอง จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น สไลด์ แผ่นเสียง ฯลฯ

๑๒.๒ สื่อประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางหรือตัวผ่าน ทำให้ข้อมูลหรือความรู้ที่บันทึกในวัสดุ สามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นหรือได้ยิน เช่น เครื่องฉายแผ่นใส เครื่องฉายสไลด์ เป็นต้น

๑๒.๓ สื่อประเภทเทคนิค และวิธีการ หมายถึง สื่อที่มีลักษณะเป็น แนวความคิด หรือ รูปแบบขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยสามารถนำสื่อวัสดุ และอุปกรณ์มา ใช้ช่วยในการสอนได้ เช่น เกม สถานการณ์จำลอง การสาธิต เป็นต้น^{๖๔}

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ ได้แบ่งสื่อประเภทสื่อการศึกษาเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. สื่อการศึกษาประเภทวัสดุ หมายถึง สื่อการศึกษาที่เป็นวัสดุสิ้นเปลือง ใช้แล้วหมดไปหรือผู้ฟังได้ง่าย จำแนกได้ ๒ กลุ่มใหญ่ ดังนี้

๑.๑ วัสดุการสอนที่มีผู้จัดทำจำหน่าย ได้แก่ สิ่งพิมพ์ ภาพชุด แผนภูมิ หรือ แผนภาพ สไลด์ หรือ फिल्मสตริป ภาพยนตร์ เทปโทรทัศน์ เทปเสียงประกอบ ตำรา ชุดอุปกรณ์ ชุดการสอน

๑.๒ วัสดุการสอนที่ครูจัดหา หรือ หามาเอง ได้แก่ วัสดุที่หาได้ ในท้องถิ่น เช่น เมล็ดพืช กิ่งไม้ ฯลฯ วัสดุที่ครูผลิตขึ้นมาใช้เอง เช่น ทำนาฬิกาจากกล่อง กระดาษ ฯลฯ

๒. สื่อการศึกษาประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สื่อประเภทเครื่องมือที่ครูนำมาใช้ในการสอนเชิงรวม เครื่องมือที่ใช้ประกอบการสอนโดยตรง จำแนกออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๒.๑ อุปกรณ์ประเภทเครื่องเสียง ได้แก่ เครื่องบันทึกแบบตลับ เครื่องรับวิทยุฟัง และศูนย์หูฟัง

๒.๒ อุปกรณ์ประเภทเครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพ ข้ามศีรษะ

๒.๓ อุปกรณ์ที่ไม่เกี่ยวกับการให้เสียงหรือภาพ ได้แก่ กระดานดำ เครื่องมือทดลองต่าง ๆ

๓. สื่อการศึกษาประเภทวิธีการ หมายถึง วิธีการครอบคลุมกิจกรรมทุกอย่าง ที่ครู และนักเรียนจัดขึ้น ได้แก่ การสาธิต การทดลอง เกมส์ การแสดงบทบาทสมมติ การจำลองสถานการณ์ การฝึกปฏิบัติจริงหลังจากการเรียนรู้ ทักษะศึกษา กิจกรรมอิสระ กิจกรรมที่จัดขึ้นตามโครงการ^{๖๕}

๓) หลักการใช้สื่อการสอน

การเรียนการสอนที่จะให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น สื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญ แต่หลักการใช้สื่อการสอนก็สำคัญเช่นกัน ซึ่งประกอบด้วยหลัก ดังนี้

^{๖๔}ไชยยศ เรืองสุวรรณ, เทคโนโลยีการสอน : การออกแบบและพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๙๐ – ๙๔.

^{๖๕}ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ, เทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๙), หน้า ๔๒ – ๔๙.

๑. การเลือกสื่อการสอน มีเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพ สื่อที่จะนำมาใช้ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตรที่กำหนดเหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน เนื้อหาที่ทันต่อเหตุการณ์ มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิด และสืบเสาะหาความรู้^{๖๖}

๒. การเตรียมสื่อการสอน ผู้สอนต้องพิจารณาจุดมุ่งหมายของบทเรียนที่จะสอน ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน การเตรียมการสอน จัดหาหรือผลิตสื่อการสอนวิธีการ ที่จะใช้สื่อการสอนให้ได้ผลดีนั้น ผู้สอนต้องเตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้วยการอธิบายให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่าจะใช้สื่อการสอนอะไร เพื่ออะไร และอย่างไร ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในระหว่างการใช้สื่อการสอน กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติหลังจากการใช้สื่อการสอนแล้วมีอะไรบ้าง ทั้งนี้ ผู้สอนต้องเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องใช้ร่วมกับสื่อการสอนที่เลือกไว้ ตรวจสอบสภาพห้องที่ใช้สื่อการสอนล่วงหน้า และเตรียมเครื่องมือต่าง ๆ ที่จำเป็น^{๖๗}

๓. การนำเสนอสื่อการสอน ผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เช่น การซักถาม อภิปราย การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยการโต้ตอบ และอธิบายข้อซักถามของผู้เรียน ซึ่งสาระสำคัญที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้จากสื่อ นั้น ๆ ตลอดจนแนะนำการเรียนรู้จากสื่อ ในขณะที่เดียวกันผู้สอนต้องสำรวจตัวเองอยู่เสมอในระหว่างการใช้สื่อการสอน เช่น การใช้สายตา ท่าทาง น้ำเสียง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และให้ความสำคัญต่อผู้เรียนด้วยความยุติธรรม ควรมีการใช้สื่อการสอนอย่างมีขั้นตอน สอดคล้องกับจังหวะ เวลา และเนื้อหาตามที่ได้วางแผนไว้^{๖๘}

รูปแบบการเรียนรู้เป็นโครงสร้างที่ใช้เป็นแนวทางในการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนและจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ลักษณะเด่นของรูปแบบการเรียนการสอน มีดังต่อไปนี้ ระบุเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของเนื้อหาที่จะสอน มีหลักการหรือสมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะของผู้เรียน และกระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนแต่ละช่วง มีรูปแบบที่แน่นอนและชัดเจนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวิจัยหรือประเมินประสิทธิภาพรูปแบบนั้นๆ^{๖๙}

^{๖๖} สุพันธ์ สังข์อ่อง, สื่อการสอนและนวัตกรรมการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๖-๑๘.

^{๖๗} สันทัด ภิบาลสุข และพิมพ์ใจ ภิบาลสุข, การใช้สื่อการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พีระพัธนา, ๒๕๒๖), หน้า ๔.

^{๖๘} ไชยยศ เรื่องสุวรรณ, เทคโนโลยีการสอน : การออกแบบและพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๖๐.

^{๖๙} C.June Maker, **Teaching Models in Education the Gifted**, 3 edition, (England, 2005), p.12-15.

๒.๔.๘ แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

๑) ความหมายของบุคลิกภาพ

คำว่า “บุคลิกภาพ” มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ซึ่งจะได้นำมากล่าวพอสังเขป และสรุปได้ ดังต่อไปนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายว่า บุคลิกภาพ หมายถึง สภาพนิสัยจำเพาะคน^{๗๐}

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ ให้ความหมายไว้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ตัวเรา ทั้งตัวที่แสดงพฤติกรรมมาตลอด ทั้งการรู้ตัวอยู่ในตัวบุคคลนั้น^{๗๑}

ศรีเรื่อน แก้วกังวาล ได้ให้ความหมายของ บุคลิกภาพ ว่าเป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในด้านต่าง ๆ ทั้งส่วนภายนอก คือ ส่วนที่มองเห็นชัดเจน เช่น รูปร่าง หน้าตา และส่วนภายใน เช่น ความถนัด ค่านิยม ความสนใจ เป็นต้น^{๗๒}

จุฑา บุรีภักดี ให้ความหมายไว้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะอันเป็นสิ่งจำเพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งแสดงออกทางท่าทาง ความรู้สึกนึกคิด ความเฉลียวฉลาด ตลอดจนกิจกรรมารยาท การแต่งกายสุภาพดูงาม มีอุปนิสัยที่ดี มีความสำรวมอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ทำร้ายจิตใจผู้อื่น มีน้ำใจ มีความเข้าใจผู้อื่น เป็นผู้วางแผนเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ และบุคคล^{๗๓}

วุฒิชัย จำนง ให้ความหมายไว้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะภายนอก และภายในที่อาจจะสามารถวัดได้บุคคล^{๗๔}

๒) พัฒนาการทางบุคลิกภาพ

โยธิน ศันสนยุทธ และคณะ กล่าวว่า พรอยด์กำหนดทฤษฎีพัฒนาการบุคลิกภาพของเขาจากความเชื่อที่ว่า ในขณะที่มนุษย์เติบโตขึ้นนั้น มนุษย์จะเรียนรู้ และได้รับความรู้สึกพอใจจากอวัยวะในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย กล่าวคือ พรอยด์มองการพัฒนาบุคลิกภาพว่าเป็นการพัฒนาความรู้สึกทางเพศ (Erotic) โดยยึดเอาพัฒนาการของร่างกาย

^{๗๐}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, หน้า ๖๒๙.

^{๗๑}กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ, การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๕), หน้า ๑.

^{๗๒}ศรีเรื่อน แก้วกังวาล, ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕.

^{๗๓}กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ, การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๕), หน้า ๑.

^{๗๔}วุฒิชัย จำนง, พฤติกรรมองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : บารุงสาส์น, ๒๕๒๓), หน้า ๒๕๙.

เป็นหลัก นั่นคือในพัฒนาการของบุคลิกภาพ บริเวณที่ไวต่อการตอบสนองต่อความรู้สึกนี้ถือเป็นการพัฒนาของบุคลิกภาพ فروยด์แบ่งพัฒนาการของบุคลิกภาพเป็น ๕ ชั้น ดังนี้

๑. ชั้นความพอใจที่ปาก (Oral Stage) เป็นระยะที่เริ่มเกิดขึ้นในวัยทารก (อายุ ๐ - ๑ปี) فروยด์อธิบายว่า อวัยวะส่วนที่ทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจมากที่สุด ในชั้นนี้จะเกี่ยวข้องกับปากโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกที่เป็นสุขอันเกี่ยวเนื่องกับการดูดจากการหยดไหลเป็นสายของน้ำนมที่เด็กได้รับ

๒. ชั้นความพอใจที่ทวารหนัก (Anal Stage) อายุ ๑ - ๒ ปี เป็นระยะของการเริ่มฝึกหัดการขับถ่ายทั้งเด็ก และพ่อแม่ ผู้ปกครองจะให้ความสนใจในเรื่องนี้อย่างมาก ศูนย์ความสุขความพึงพอใจจะอยู่ที่ได้ขับถ่ายตามใจชอบ ดังนั้น การฝึกหัดเรื่องการขับถ่าย จะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็กในภายหลัง เช่น ถ้าฝึกหัดการขับถ่ายด้วยวิธีบังคับ ลงโทษรุนแรง หรือ เข้มงวดมากเกินไป จู้จุกจิกมากเกินไป พฤติกรรมอาจจะออกมาในรูปความดื้อรั้น มีนิสัยกระเหิมกระแห่ม เหนียวแน่น ประหยัด สกปรก เลอะเทอะ หรือ มีจะนั้น ก็จะทำให้สะอาดมากเกินไป เป็นกังวลเรื่องความสะอาด เข้าระเบียบจนเกินพอดี และพิถีพิถันในการแต่งกาย

๓. ชั้นความพอใจที่อวัยวะเพศ (Phallic Stage) อายุ ๓ - ๕ ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มให้ความสนใจกับความแตกต่างทางร่างกายระหว่างเด็กชายกับเด็กหญิงโดยเฉพาะสนใจอวัยวะเพศ เด็กจะมีความสุขความพึงพอใจที่ได้จับ ลูกคล้ำ หรือ เล่นอวัยวะเพศของเขา นอกจากนี้เด็กยังมีความรู้สึกทางเพศกับพ่อแม่ของเขา ซึ่ง فروยด์เรียกว่า ปมออดิปุส (Oedipus Complex) ในเด็กชาย และเรียกว่า ปมอิเล็กตรา (Electra complex) ในเด็กหญิง فروยด์เชื่อว่า ปมออดิปุสจะทำให้เด็กชายเกลียดชังพ่อ เพราะพ่อเป็นคู่แข่งที่แย่งความรัก ความสนใจส่วนหนึ่งของแม่ไปจากเขา

๔. ชั้นก่อนวัยรุ่นหรือชั้นสงบ (Latency) อายุ ๖ - ๑๒ ปี หรือ ก่อนวัยรุ่น เป็นระยะที่เด็กชอบอยู่ตามลำพัง เริ่มแยกตัวออกจากพ่อแม่ และเริ่มแสวงหาบทบาทที่เหมาะสมของตนเองด้วยการศึกษาจากสิ่งแวดล้อม และสังคมรอบตัวตลอดจนเริ่มเลียนแบบพ่อหรือแม่ ความสุขของเด็กวัยนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ได้เล่นได้สมาคมกับเพื่อน

๕. ชั้นพอใจในเพศตรงข้าม (Genital Stage) เป็นระยะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ร่างกายของวัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเด็กไปเป็นผู้ใหญ่ทั้งในด้านรูปร่าง และหน้าที่ ระยะนี้เป็นระยะของการแสดงออกทางเพศ และสนใจเพศตรงข้าม และประพฤติตัวแบบผู้ใหญ่ กล่าวโดยสรุปคือระยะนี้เป็นระยะของการพัฒนาขึ้นจากรากฐานที่มีอยู่แล้วใน ๔ ชั้นที่ผ่านมา

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าทักษะของพรอยด์พื้นฐานด้านจิตใจ และบุคลิกภาพของมนุษย์มีรากฐานอยู่ที่วัยต้นของชีวิต หรือ ระยะตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ ๕ ปี^{๗๕}

ทอเลออส สุภาพล กล่าวว่า แนวคิดซัลลิเวนยอมรับความสำคัญของระบบชีววิทยาในการทำความเข้าใจบุคลิกภาพ แต่เขาเชื่อว่าความเป็นมนุษย์ในตัวคนนั้นเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคน ๆ นั้นกับคนอื่น ไม่มีนักทฤษฎีบุคลิกภาพคนใดที่คิดว่าบุคลิกภาพจะดำรงอยู่ในสุญญากาศทางสังคม หรือ ที่ที่ไม่มีการติดต่อกันเลย ซัลลิเวนแบ่งบุคลิกภาพที่แสดงอาการโรคจิต โรคจิตกึ่งจริงเป็น ๖ ประเภท ดังนี้

๑. บุคลิกภาพประเภทหมกมุ่นอยู่กับตนเอง (Self Absorbed) คนที่มีบุคลิกภาพเช่นนี้ ขณะที่เป็นการมักได้รับการเลี้ยงดูไม่ดี จึงรู้สึกว่าโลกไม่น่าอยู่ แล้วก็เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อตนเอง คือ คิดว่าตนเองไม่ดี ดังนั้น เขาจึงพยายามแสวงหาสิ่งที่ดี ๆ มาทดแทนด้วยการคิดฝันเอาเอง คนประเภทนี้จึงจัดเป็นพวกคิดฝัน โดยทั่วไปมักห่อหุ้มผิดหวังง่าย มีความเจ็บแค้นในใจ มักคิดว่าตนถูกเข้าใจผิดอยู่เสมอ ชั้นแรกจะผิดหวังในสัมพันธภาพระหว่างตนกับคนอื่น ต่อมาจะผิดหวังในเรื่องอื่น ๆ เช่น การเรียน การทำงาน เป็นต้น คนประเภทนี้จะไม่รักแท้ให้กับใคร แต่ถ้าดูพฤติกรรมอย่างผิวเผิน จะรู้สึกว่าเขามีความรักอย่างสุดซึ้ง และถ้าคนประเภทนี้ผิดหวังในบุคคลใด เขาจะรู้สึกไม่ชอบอย่างมาก เข้าทำนอง “เกลียดเข้ากระดูกดำ”

๒. บุคลิกภาพประเภทเหลือขอ (Incorrigible) เป็นบุคลิกภาพของคนที่มีอารมณ์ขุ่นมัว ไม่อยากคบกับใครยกเว้นคนที่ต่ำกว่าตนเท่านั้น อาการเช่นนี้จะพบในระยะก่อนวัยรุ่น เนื่องจากคนในครอบครัวขาดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พ่อแม่และครูต่างก็เคียดแค้นเขา เพื่อนก็มีแต่เห็นแก่ตัว สภาพการณ์เช่นนี้ทำให้เด็กรู้สึกว่าเขาถูกทำร้าย ยั่วยุตั้งแต่บัดนั้นเขาจึงรู้สึกโกรธและหงุดหงิด

๓. บุคลิกภาพประเภทค้านตลอดกาล (Negative) เป็นลักษณะของคนที่ไม่ค่อยลงรอยกับใคร ชอบค้าน ชอบแย้ง ชอบปฏิเสธ ทั้งนี้ เนื่องจากเคยใช้ชีวิตเหล่านี้เมื่อตอนเป็นเด็ก เพื่อเรียกร้องความสนใจจึงติดเป็นนิสัยมาจนถึงตอนโต

๔. บุคลิกภาพประเภทไม่สูงส่งกับใคร (Asocial) เป็นลักษณะของคนที่มีมักจะปลีกตัวจากการคบหาสมาคมกับคนอื่น ๆ ให้ได้มากที่สุด เขาจะไม่ไว้วางใจใคร เพราะคิดว่าไม่มีใครจริงใจกับเขา รู้สึกว่าทำคุณกับใครก็ไม่ขึ้น มักใจน้อยเพราะรู้สึกว่าไม่มีใครรัก

๕. บุคลิกภาพประเภทพึ่งพิงคนอื่น (Inadequate) เป็นลักษณะของคนที่ยึดผู้ใหญ่ หรือ เจ้านายคนอื่น ๆ เป็นที่พึ่งเป็นหลักยึด ตนเองคอยเป็นผู้ตามไม่มีความคิดเป็นของตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่เขาถูกพ่อแม่วางอำนาจสั่งการมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก

^{๗๕}โยธิน ศันสนยุทธ์, จิตวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๓), หน้า ๒๖๕.

๖. บุคลิกภาพประเภทรักร่วมเพศ (Homosexuality) เป็นลักษณะของคนที่มีความพอใจ และมีความสุขทางเพศกับคนที่มีความเพศเดียวกันกับตน ถ้าเป็นรักร่วมเพศชายเรียกว่า โฮโมเซ็กชวล (Homosexual) แต่ถ้าเป็นรักร่วมเพศหญิงเรียกว่าเลสเบียน (Lesbian) ซัลลิเวน มีความเห็นว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศมิใช่ปัญหาของการกระทำ หากแต่เป็นวิธีการปรับตัวที่ผิด ซึ่งบุคคลนำไปใช้แก้ปัญหาทางเพศ^{๖๖}

ขำเลียง วุฒิจันทร์ กล่าวถึง ครูผู้สอนจริยธรรมว่า บุคลิกภาพที่ดีของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีดังนี้

๑. บุคลิกภาพทางกาย มีความสะอาด แจ่มใส สงบ และสำรวม
๒. เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี มีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของตัณหา และอามิส เพราะผู้มีจิตใจอิสระปลอดโปร่งจากปัญหาเท่านั้น ที่จะชี้แนะและช่วยเหลือผู้อื่นได้
๓. มีความสนใจในตัวเอง เป็นผู้รู้จักจริง และปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอนผู้อื่น^{๖๗}

เสฐียรพงษ์ วรรณปก กล่าวถึง ครูที่มีความกรุณาต่อศิษย์ จะเป็นครูที่มี “องค์คุณของกัลยาณมิตร ๗ ประการ” ซึ่งนั่นก็หมายความว่าถึงบุคลิกภาพของครูผู้สอนในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งพระบรมศาสดาตรัสไว้ คือ

๑. **น้ารัก** น้าวางใจได้อย่างสนิทสนม อยากร่วมเข้าไปหาเพื่อปรึกษาหารือ สอบถามเรื่องวิชาการและอื่นๆ

๒. **น้าเคารพ** เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจที่ได้เข้าไปหา รู้สึกว่าเป็นที่พึ่งพาได้อย่างปลอดภัย

๓. **น้ายกย่อง** เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา มีความสามารถในวิชาการนั้นๆ และในเรื่องอื่นๆ อย่างน่าทึ่ง เป็นความภาคภูมิใจของศิษย์ที่มีความรู้สึกว่ามีอาจารย์เก่ง

๔. **รู้จักพูด** คอยให้คำแนะนำ ว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี รู้ว่าขณะใดควรพูดอย่างไร ให้คำแนะนำประเภทไหน อันนี้รวมถึงความสามารถที่จะสอนที่จะถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

๕. **อดทนต่อถ้อยคำ** พร้อมทั้งจะรับฟังการซักถามต่างๆ ของศิษย์เสมอ ไม่เบื่อหน่าย มีวิญญานของความเป็นครู รักการสอน การถ่ายทอดวิชาความรู้อย่างแท้จริง

๖. **แกล้งเรื่องลึกลับได้** มีความสามารถในการอธิบายเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างลึกลับ เรื่องยากๆ อธิบายให้เป็นที่เข้าใจง่ายได้ และเรื่องง่ายๆ บางครั้งก็สามารถอธิบายได้อย่างลึกลับละเอียดยพิสดาร

^{๖๖} นवलละออ สุภาพผล, **ทฤษฎีบุคลิกภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประมวลศิลป์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๑ - ๑๗๒.

^{๖๗} จุฑา บุรีภักดี, **การพัฒนาบุคลิกภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมเจตน์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๓.

๗. ไม่ชักนำในทางเสียหาย เป็นครูที่ดีจะต้องไม่ชักจูงให้ศิษย์ไปในทางเสียหาย อันนี้รวมถึงตัวครูเอง มีความประพฤติดีเป็นแบบอย่างที่ดีงามของศิษย์ด้วย^{๗๔}

แสง จันทร์งาม ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่ดี (บุคลิกภาพที่ดี) ดังนี้

๑. มีความกรุณาเป็นพื้นฐานของจิต
๒. ไม่ถือตัวหยิ่งโง่
๓. มีความอดทน ใจเย็น
๔. มีความยุติธรรม ไม่เห็นแก่หน้า
๕. มีความรอบคอบ
๖. มีความประพฤติน่าเคารพบูชา
๗. รู้จักภูมิสติปัญญาของผู้ฟัง^{๗๕}

๒.๔.๙ สภาพพื้นที่ที่ศึกษา

๑) ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม ตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัดป่าโมก วรรวิหาร เขตเทศบาล ตำบลป่าโมก อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง มีเนื้อที่ ๒๙ ไร่ ๒ งาน ๖๙ ตารางวา สร้างขึ้นด้วยเงินทุนของรัฐบาล และการสนับสนุนของท่านเจ้าคุณป่าโมกข์มุนี (เจิม) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสในขณะนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในท้องถิ่น โดยกระทรวงศึกษาธิการ ให้เงินมา ๔,๐๐๐ บาท รวม ๘,๐๐๐ บาท สร้างอาคารเรียนตัวอาคารเรียนแบบ ๒ ชั้น ตามแปลนของกระทรวงศึกษาธิการ เริ่มก่อสร้างตั้งแต่วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๔๔๘ แล้วเสร็จตามสัญญาภายในเวลา ๑๕๐ วัน

โรงเรียนได้เริ่มเปิดสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๔๘๑ ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการจัดการศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

เมื่อแรกมีการตั้งชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนประจำอำเภอป่าโมก (ป่าโมกข์วิทยาคม)”

ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๕ โรงเรียนได้ขออนุญาตใช้ชื่อว่า “โรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม” เริ่มจัดการเรียนการสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเต็มรูปแบบเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ โรงเรียนได้เปิดการสอนชั้นเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.๕) ต่อมา พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้เปลี่ยนมาใช้หลักสูตร ปี ๒๕๒๑ โดยรับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เข้าเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

ปัจจุบัน เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ ๑ – ๓ (ช่วงชั้นที่ ๓) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ ๔ – ๖ (ช่วงชั้นที่ ๔)

^{๗๔} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก, หน้า ๔๐-๔๑.

^{๗๕} แสง จันทร์งาม, วิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : กมลการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๔.

๒) สัญลักษณ์ประจำโรงเรียน

แผนภาพ ๒.๒ ตราสัญลักษณ์ประจำโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ

สัญลักษณ์ของโรงเรียน	พระตำหนักสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
สิ่งเคารพประจำโรงเรียน	๑) หลวงปู่เจิม ๒) พระพุทธรูปไสยาสน์ วัดป่าโมก วรวิหาร
อักษรย่อของโรงเรียน	ป.ม.
สีประจำโรงเรียน	เขียว – เหลือง เขียว หมายถึง ความเจริญก้าวหน้า เหลือง หมายถึง ความเป็นผู้มีคุณธรรม
ปรัชญาประจำโรงเรียน	ประพตติดี เรียนดี มีวินัย เห็นประโยชน์ส่วนรวม
คติพจน์ประจำโรงเรียน	ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี. ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม

๓) วิสัยทัศน์ (Vision) ของโรงเรียน

ในปีการศึกษา ๒๕๕๒ โรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ “จะเป็นแหล่งพัฒนา
ระเบียบ วินัย ใฝ่เรียนรู้ คู่คุณธรรม นำวิชาการ สืบสานศิลปะ การกีฬา และภูมิปัญญา
ท้องถิ่น”

๔) พันธกิจ (Duties) ของโรงเรียน

- ๑) จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีระเบียบวินัย
- ๒) พัฒนาบุคลากรให้ใฝ่เรียนรู้เป็นผู้นำวิชาการ
- ๓) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออก และสืบสานด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา และความเป็นไทย
- ๔) ประสานชุมชน สืบค้นศึกษา อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๕) จัดกิจกรรมบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๕) เป้าหมายของโรงเรียน

- ๑) นักเรียนมีระเบียบวินัย และมีคุณธรรม
- ๒) บุคลากรมีคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้เป็นผู้นำวิชาการ
- ๓) นักเรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย สุขภาพจิตดี
- ๔) นักเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๖) คุณลักษณะอันที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ

- ๑) มีวินัยในตนเอง
- ๒) ใฝ่เรียน ใฝ่รู้
- ๓) มีน้ำใจ
- ๔) มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตดี
- ๕) มีสำนึกในความเป็นไทย^{๑๑}

๗) ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐ โดยแรกเริ่มรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุน เป็นค่าใช้จ่าย ถวายพระสอนธรรมในโรงเรียนที่เข้าไปสอนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับ อาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประมาณ ๖๐๐ รูป ภายหลังจากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และมีการประชุมร่วมกัน พบว่ากระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการพระสอน ฯ ไปสอนในโรงเรียนเฉพาะที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป โดยเฉพาะโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากกว่า ๑๐,๐๐๐ แห่ง

ดังนั้น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นและบริบทที่เกี่ยวข้องทุกด้านแล้วจึงได้มีแนวคิดว่าจะขยายพระสอนฯ ให้เข้าไปสอนโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกระทรวง ศึกษาธิการ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ คือ ๑ ตำบล ต่อ ๑ พระสอนฯ โดยจะขยายเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๐๐ รูปเป็นการ นำร่อง จากนั้นได้เสนอของบประมาณกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของพระสอน ฯ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป รูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน และเป็นค่าดำเนินการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนการติดตาม ประเมินผลโครงการเพื่อให้สาธารณชนทั่วประเทศเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ผู้เรียนได้แก่ เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนพระสอนฯ ให้มากขึ้นเป็น ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ รูป เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ตามเป้าหมายในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ กรมการศาสนาได้เปลี่ยน บทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรม คุณธรรมอื่นๆ โดยได้อิโณภาระงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการ รับดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมา

^{๑๑}โรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ, “สารสนเทศ ๒๕๕๒”, อ่างทอง:โรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ, ๒๕๕๒, (อัดสำเนา).

ดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจ ประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน โดยได้ประสานงาน กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อ ๕ หน่วยงาน ดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพระสงฆ์ที่มีความ พร้อมและมีพระที่สอนอยู่ในสถานศึกษาต่าง ๆ อยู่แล้ว

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา /โรงเรียนที่มีความต้องการพระสอนฯ

๓. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการ ฯ มาแต่เริ่มแรก

๔. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัด เป็นผู้ส่งเสริมพระสอนฯ ที่เข้าไปทำการสอนในโรงเรียน

๕. ภาคคณะสงฆ์ทั้ง ๑๘ ภาค มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดซึ่งปกครองดูแลพระสอน ฯ ทั่วประเทศ กระบวนการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อได้รับมอบโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพร้อมทั้ง งบประมาณมาแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพระสอนฯ มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์ คือนักเรียนได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระสอน ฯ โดยตรง และคุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ จึงได้เตรียมแผนปฏิบัติการรองรับการดำเนินการโครงการ ฯ อย่างเป็นระบบ และได้ดำเนินการประสานงานกับคณะสงฆ์สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการ ฯ และจัดอบรมถวาย ความรู้เพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อสร้างศักยภาพในการทำงานให้เป็นที่ยอมรับของสถานศึกษา และเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องพร้อมกับมีความประพฤติที่ดีงาม โดยได้จัดแผนการดำเนินการโครงการซึ่งมีกระบวนการบริหารโครงการดังนี้

๑. จัดประชุมคณะกรรมการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๒. จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ/อำนวยการโครงการพระสอน ฯ ทั่วประเทศ
๓. การปฐมนิเทศพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ
๔. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเข้มข้นวิทยากรแกนนำโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๕. การอบรมพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๖. การจัดทำคู่มือ หนังสือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๔ และพัฒนาเว็บไซต์โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๗. การวิจัย
๘. การนิเทศ การติดตามประเมินผล
๙. การจัดถวายคำตอบแทน

๑๐. การรับสมัคร/การคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

สืบเนื่องมาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาบริหาร ต่อจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้มีประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย (๑) คณะกรรมการที่ปรึกษา (๒) คณะกรรมการอำนวยการ (๓) คณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนงานโครงการ ฯ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการ ฯ เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในรอบ ๑ ปี คณะกรรมการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้มีการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง

พร้อมกันนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ ๒๔ ชุดโดยสัมพันธ์กับภาคสงฆ์ ประกอบด้วย ภาคกลาง ๒๓ จังหวัด ๖ ภาค มีคณะกรรมการอำนวยการดูแลชุดละ ๑ ภาค ในส่วนของวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน และหน่วยวิทยบริการรวม ๑๘ แห่งมีคณะกรรมการอำนวยการดูแลในแต่ละพื้นที่ ลงนามอนุมัติโดยอธิการบดีเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ทั้งนี้ คณะกรรมการแต่ละชุดจะมีหน้าที่รับนโยบายแผนการดำเนินการจากคณะกรรมการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของส่วนกลางมาปฏิบัติพร้อมทั้งอำนวยการโครงการพระสอน ฯ ในพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบประจำหน่วยงานของ ตนเองเพื่อควบคุมดูแล ส่งเสริม ภารกิจของโครงการ ฯ ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งคณะกรรมการโครงการ ฯ ในแต่ละพื้นที่ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการพร้อม ทั้งได้ประสานงานกับภาคสงฆ์และภาค รัฐพร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ก) การจัดการเรียนการสอนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม

๑. เริ่มเปิดการเรียนการสอน ปีพ.ศ. ๒๕๔๔
๒. สอนเวลา ๑๓.๐๐ น. ถึง ๑๖.๐๐ น.
๓. มีพระสอนจำนวน ๓ รูป
๔. มีนักเรียน ๒๖๕ คน

จำนวนเวลาที่สอน/ปี	จำนวนครูพระ	จำนวนนักเรียน	ชั้นที่สอน
๑๐ เดือน/๒เทอม	๓	๒๖๕	ม.๔ - ม.๖

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจพบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

จินตนา จรียนนท์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ๑. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๒. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อพระสงฆ์ในด้านบุคลิกภาพของครูพระสงฆ์ เนื้อหาสาระ เทคนิคการสอน อยู่ในระดับเหมือนกันทั้งหมด ๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามประเภทของโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามนักเรียนสหศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด, สำหรับนักเรียนชายและหญิงล้วน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากเหมือนกัน^{๑๑}

พระมหาทองดี ปญญาวชิโร (กันทวงศ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามทรรศนะของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนวัดเทพศิลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนผู้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นชาย คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕ สำหรับระดับผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในภาคเรียนที่ผ่านมา มีเกรดเฉลี่ย ๓ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐ และเกรดเฉลี่ยรวมของทุกวิชา ๒.๐๐ – ๓.๐๐ คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓

นักเรียนมีความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวม และรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยอันดับแรก ๒ ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะของครูพระช่วยสอน ด้านการจัดสภาพการเรียน การสอน ด้านวิธีการสอน และด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน และมีเกรดเฉลี่ยรวมของทุกวิชาต่างกัน มีความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน และนักเรียนที่มีระดับผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในภาคเรียนที่ผ่านมาต่างกัน มีความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๒}

สุวิมล สมไชย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนยโสธรพิทยาคม อำเภอเมือง

^{๑๑}จินตนา จรียนนท์, “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

^{๑๒}พระมหาทองดี ปญญาวชิโร (กันทวงศ์), “ความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามทรรศนะของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนวัดเทพศิลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๔๗.

จังหวัดยโสธร” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนยโสธรพิทยาคม มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านในด้านบุคลิกภาพของครูผู้สอน นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน ด้านเนื้อหาวิชา ในหลักสูตร และด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

นักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ และช่วงชั้นที่ ๔ มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ มีความพึงพอใจมากกว่านักเรียนช่วงชั้นที่ ๔^{๘๓}

กิตติพัฒน์ อินทรนิโลดม ได้ศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านทะเบียนราษฎร และบัตรประจำตัวประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเขตคลองเตย” ผลการศึกษาพบว่าความพึงพอใจต่อการให้บริการประชาชนของเจ้าหน้าที่ จำแนกในแต่ละด้านจะเห็นได้ว่าประชาชนในกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่สูงสุดในด้านมนุษย์สัมพันธ์ รองลงมาคือด้านการให้บริการ และด้านการได้รับความรู้ ซึ่งผลรวมทั้งสามด้านพบว่าประชาชนมีระดับของความพอใจมากพบว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจในแต่ละด้านค่อนข้างมีแนวโน้มไม่แตกต่างกัน ระดับอายุต่างกันจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่แต่ละด้านต่างกันและกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาต่างกัน มี แนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ต่างกัน รายได้ต่างกันจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ และอาชีพต่างกันอาจจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ในแต่ละด้าน^{๘๔}

จักรกฤษณ์ แข่งขัน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.):กรณีศึกษาเขื่อนสิริกิติ์” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนของอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีงานสนับสนุนสาธารณประโยชน์เป็นอันดับแรก รองลงมา คือ งานส่งเสริมอาชีพและคุณภาพชีวิต งานสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรม งานสนับสนุนบำรุงศาสนา และงานส่งเสริมการศึกษาและกีฬา ตามลำดับ และพบว่าประชาชนอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ มีความ

^{๘๓} สุวิมล สมไชย, “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนยโสธรพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

^{๘๔} กิตติพัฒน์ อินทรนิโลดม, “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านทะเบียนราษฎร และบัตรประจำตัวประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเขตคลองเตย”, ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๓,

คิดเห็นต่อการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์ในภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีด้านการสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ การตอบแทนคืนกลับผลประโยชน์แก่ชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้นำท้องถิ่น และการประชาสัมพันธ์ สำหรับผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์ของประชาชนอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส และจำแนกบุตรไม่แตกต่างกัน^{๔๕}

ประทุมพร พลายเมือง ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจ ของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลนครอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่าประชาชน ที่มารับการบริการที่เทศบาลนครอุบลราชธานีมีความพึงพอใจในการให้บริการด้านทะเบียนราษฎร ด้านการศึกษา ด้านการคลัง ด้านสำนักการช่าง ด้านประชาสัมพันธ์ ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของประชาชน ต่อการให้บริการเทศบาลอุบลราชธานี พบว่า ตัวแปรที่มีผลทำให้ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลนครอุบลราชธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ส่วนตัวแปรที่ไม่มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการเทศบาลอุบลราชธานี คือ เพศ อายุ และสถานภาพสมรส^{๔๖}

สรุปความว่าผู้ที่มีเพศต่างกัน มีการศึกษาต่างกัน มีอาชีพต่างกัน มีความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน และนักเรียนที่มีระดับผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในภาคเรียนที่ผ่านมามากต่างกัน มีความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมแตกต่างกัน

พระมหามนตรี สุภภาโส (สีบด่าง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อคอมพิวเตอร์ของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ๑. นิสิตและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์มีการใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ ในระดับไม่สูง และมีความพึงพอใจในระดับไม่สูงเช่นกัน ๒. นิสิตและนักศึกษา ที่มีคุณลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน โดยรวมมี

^{๔๕} จักรพันธ์ แข่งขัน, “ความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) : กรณีศึกษาเขื่อนสิริกิติ์,ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต,(สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต),๒๕๔๖,

^{๔๖} ประทุมพร พลายเมือง, “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลนครอุบลราชธานี”,วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,(สาขาสังคมเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏสุรินทร์),๒๕๔๖,

การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน เมื่อแยกย่อยสำรวจทีละข้อ มีบางข้อที่มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจแตกต่างกัน ๓. นิสิตและนักศึกษาที่มีเครื่องคอมพิวเตอร์กับไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์และนิสิตและนักศึกษาที่มีเครื่องคอมพิวเตอร์กับไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์และที่มีความถี่ในการใช้เครื่องแตกต่างกัน จะมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจแตกต่างกัน ออกไป ๔. การใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยนิสิตและนักศึกษาที่มีโอกาสได้ใช้คอมพิวเตอร์เพื่องานทางด้านเอกสารและการพิมพ์เป็นหลัก และใช้เพื่อฝึกความชำนาญให้กับตัวเองรองลงมา

สำหรับเรื่องปัญหาและอุปสรรคต่อการใช้คอมพิวเตอร์ของนิสิตและนักศึกษา คือ มีเครื่องคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอกับการใช้ ปัญหาความไม่ชำนาญในการใช้และปัญหาเรื่องข้อจำกัดที่เป็นพระสงฆ์ในการเรียนรู้และจัดหาอุปกรณ์

จากปัญหาดังกล่าวมานี้ นิสิตและนักศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้ คือ ให้จัดตั้งศูนย์บริการคอมพิวเตอร์ไว้สำหรับนิสิตและนักศึกษา จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ไว้ให้เพียงพอ ต้องการให้จัดการเรียนสอนให้ทันสมัยน่าสนใจ และควรสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์ให้มากขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อเสนอและดังกล่าวนี้ เสมือนเป็นกระจุกสะกอนให้เห็นถึงความต้องการของนิสิตและนักศึกษา ซึ่งทางมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งควรพิจารณา และนำไปประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุงแก้ไข เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยของสงฆ์ และเป็นแนวทางในการผลิตบุคลากรทางด้านศาสนาที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต^{๔๗}

พระมหาปกานนท์ พุทธิเมธี (พิลาพันธ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อนิตยสารพุทธจักรของสมาชิก และ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ๑. สมาชิกและนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีผลสัมฤทธิ์ในการใช้ประโยชน์ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจต่อนิตยสารพุทธจักร ก็อยู่ในระดับปานกลาง ๒. สมาชิกและนิสิตฯ ที่มีคุณลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน โดยรวมผลสัมฤทธิ์ในการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ๓. ผลสัมฤทธิ์ในการใช้ประโยชน์มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อนิตยสารพุทธจักรโดยสมาชิกและนิสิตฯ ที่ได้รับนิตยสารพุทธจักรครบทุกเดือน ก็จะมี ความพึงพอใจมากตามไปด้วย ๔. ส่วนมากสมาชิกและนิสิตใช้ประโยชน์จากนิตยสารพุทธจักร ด้านให้ความรู้และข่าวสาร การแถลงกิจการของมหาวิทยาลัยเป็นหลัก ส่วนในเรื่องการแสดงความคิดเห็นโดยเขียนบทความลงนิตยสารพุทธจักรมีน้อย

^{๔๗} พระมหามนตรี สุภภาโส (สืบตั้ง), “ศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อคอมพิวเตอร์ของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับนิตยสารพุทธจักรที่สมาชิกรวมและนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนใหญ่ประสบ คือ ปัญหาด้านการไม่ได้รับนิตยสารพุทธจักรตามกำหนด เนื่องจากนิตยสารออกล่าช้า, ปัญหาด้านการจัดส่งล่าช้า, ปัญหาที่ไม่มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ตามวิทยาเขตต่าง ๆ ดูแลรับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ในส่วนนี้, ปัญหาด้านขาดบทความ หรือคอลัมน์ ที่เหมาะสมกับเยาวชน และประชาชนทุกระดับ

จากปัญหาดังกล่าวมานี้ สมาชิกรวมและนิสิต ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้ คือ

ควรปรับปรุงด้านการบริการการจัดส่งนิตยสารให้ทันเวลาตามเดือนที่ออกนิตยสาร

ควรคงคอลัมน์บทความที่เป็นวิชาการทางศาสนาและปรัชญาไว้ ซึ่งนิสิตสามารถนำไปประกอบการศึกษาค้นคว้าได้

ควรเพิ่มคอลัมน์เกี่ยวกับการถามตอบปัญหา บทความที่เป็นภาคภาษาอังกฤษ

ควรจัดตั้งศูนย์บริการด้านนิตยสารพุทธจักรรับบทความข่าว

ควรจัดตั้งศูนย์บริการด้านนิตยสารพุทธจักรรับบทความข่าวประชาสัมพันธ์จากทุก ๆ วิทยาเขต

นอกจากนี้ ควรมีคณะกรรมการที่เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษเพื่อทำให้บทความต้นฉบับภาษาอังกฤษถูกต้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น.^{๕๕}

พระภิกษุ ทองจูด ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาองค์ประกอบความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูพระสอนศีลธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน ๘๔ รูป ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ก็อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน^{๕๖}

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

ประเสริฐ ชัยพิภูลิต ได้ทำการวิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในหมู่บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในหมู่บ้าน

^{๕๕} พระมหาปกานนท์ พุทธิเมธี (พิลาพันธ์), “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อนิตยสารพุทธจักรของสมาชิกรวม และ นิสิตมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, *วิทยานพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

^{๕๖} พระภิกษุ ทองจูด, “การศึกษาองค์ประกอบความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, *วิทยานพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช), ๒๕๔๙.

ชาวเขаб้านห้วยปง มีวิธีการที่เหมาะสม และเป็นไปได้ง่ายเป็นค่อยไป ไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี และความรู้สึกนึกคิดของชาวเขา คือ การนำเอาวิธีของกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขามาเป็นปัจจัยหลักในการค้นหาปัญญา แก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเอง ขณะเดียวกันก็จะใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิธีการที่กระตุ้นทำให้ชาวเขามีความตระหนักรู้ว่า เป็นกิจกรรมที่เขามีส่วนเป็นเจ้าของ มีส่วนรับผิดชอบ และมีส่วนได้รับผลประโยชน์ ผลที่เกิดขึ้นย่อมทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพ มีคุณค่า และมีความยั่งยืน สืบทอดต่อยังชนรุ่นหลังต่อไป อย่างไรก็ตาม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกที่มีปณิธานเพื่อสงเคราะห์ชาวโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนหมู่มากนั้น วิธีการที่เหมาะสมที่สุดในปัจจุบัน คือ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในกิจกรรมการเผยแผ่ที่สำคัญ คือ การใช้สื่อเสียงตามสาย การสร้างและฝึกแกนนำชาวพุทธ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการจัดงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ซึ่งคาดว่าจะมีชาวเขาหันมายอมรับนับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น^{๑๐}

พระครูปลัดศิริวัฒน์ สกนฺตจิตฺโต (วิชาผา) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจต่อการเผยแผ่ธรรมในวันธรรมสวนะของพุทธศาสนิกชน : กรณีศึกษาเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอธรรมต่อกลุ่มผู้ฟังที่จะได้รับประโยชน์มากที่สุด ผู้ทำการวิจัยพบว่า การนำเสนอโดยใช้อุปกรณช่วยสอน หรือ สื่อธรรม ที่เป็นรูปธรรมดูเหมือนว่าจะได้ผลดีระดับหนึ่ง เพราะทำให้ผู้รับฟังสนใจในเนื้อหาสาระธรรม และง่ายต่อการปฏิบัติ และเกิดความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แก่พุทธศาสนิกชนมากยิ่งขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคที่พบในปัจจุบันนี้ การสื่อสารด้านธรรมะ พระสงฆ์ยังเข้าไม่ถึงพุทธศาสนิกชน เนื่องจากพระสงฆ์ขาดความเข้าใจในกระบวนการสื่อสารหัวข้อธรรมที่นำเสนอ บางครั้งไม่เหมาะกับกลุ่มผู้ฟัง และพระสงฆ์ยึดติดกับรูปแบบเดิมๆ ในการสื่อสารธรรมะ แก่ผู้ฟังจึงทำให้บางครั้งเกิดการเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป

จากปัญหา และอุปสรรคดังกล่าว พระสงฆ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน คือ ผู้นำทางจิตวิญญาณ ต้องปฏิบัติการเผยแผ่ธรรมในเชิงรุก เพื่อเป็นผู้นำทางสังคม เป็นกัลยาณมิตรคอยแนะนำพร่ำสอน ให้รู้กระบวนการสื่อสารทางธรรมะ คือ ให้ละอายชั่วกลัวบาป ให้ตั้งอยู่ในคุณ

^{๑๐} ประเสริฐ ชัยพิกุลิต, “กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในหมู่บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

ความดี ปฏิบัติธรรมกรรมฐาน โดยการเจริญสติปัญญา หมั่นเข้าวัดฟังธรรมจำศีล ก็จะมีพบแต่ความเจริญรุ่งเรือง อันเป็นอุดมมงคลสูงสุดในชีวิต”^{๑๑}

พระมหาสุชนา โรจนฉาโณ ได้ทำการศึกษบทบาทของ พระมหาโมคคัลลานเถระในการเผยแผ่พุทธธรรม พบว่า ด้านเผยแผ่พุทธธรรมพระมหาโมคคัลลานะได้เผยแผ่พุทธธรรมในลักษณะการให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา การสนทนา การตอบปัญหาข้อข้องใจ การแสดงฤทธิ์โดยรับสนองพุทธบัญชาให้ไปปราบผู้เป็นมิถิชาติภูฏี การเป็นสมณทูตในเทวโลกและยมโลก แล้วนำ เรื่องราวเหล่านั้นมาบอกแก่ชาวโลก และการแสดงธรรมแก่พุทธบริษัทและบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายความ การเปรียบเทียบ การตอบคำถาม^{๑๒}

ประเสริฐ ชัยพิภุสิต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขา ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริก ในหมู่บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่” ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในหมู่บ้าน ชาวเขาบ้านห้วยปง มีวิธีการที่เหมาะสมและเป็นไปได้เป็นอย่างดีไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณีและความรู้สึกนึกคิดของชาวเขา คือ การนำเอาวิธีการของกระบวนการมีส่วนร่วมของ ชาวเขามาเป็นปัจจัยหลักในการค้นหาปัญหา แก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเอง ขณะเดียวกันก็จะใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิธีการที่กระตุ้นทำให้ชาวเขาที่มีความตระหนักรู้ว่าเป็นกิจกรรมที่เขามีส่วนเป็นเจ้าของ มีส่วนรับผิดชอบ และมีส่วนได้รับผลประโยชน์ผลที่เกิดขึ้นยอมทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพ มีคุณค่าและมีความยั่งยืน สืบทอดต่อยังชนรุ่นหลังต่อไป^{๑๓}

ธีรฤทธิ ทองโอษฐ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกแตกต่างกัน มีการปฏิบัติศาสนกิจด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษา

^{๑๑} พระครูปลัดศิริวัฒน์ สญจจิตโต (วิชาผา), “ความพึงพอใจต่อการเผยแผ่ธรรมในวันธรรมสวนะของพุทธศาสนิกชน : กรณีศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

^{๑๒} พระมหาสุชนา โรจนฉาโณ, “การศึกษบทบาทของพระมหาโมคคัลลานเถระในการเผยแผ่พุทธธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๐.

^{๑๓} ประเสริฐ ชัยพิภุสิต, “กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขา ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริก ในหมู่บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** พระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๐.

สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน^{๔๔}

พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม ได้ศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรึกษา สันทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่างๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบและถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธา เลื่อมใสและยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่ได้หันมา นับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่าน เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบ ศาสนกิจ ดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พุทธศาสนิกชนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๔๕}

พระพุทระกูล หลินภู ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุทธิโมลี (หลวงพ่อดมพงษ์ ชันติโก) ในอำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดมุกดาหาร” ผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่หลักธรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถมีน้อยรูปที่จะเผยคำสั่งสอนนั้นให้ บรรลุผลได้^{๔๖}

พระมหาศกดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจารี)” ผลการศึกษาพบว่า พระวิสุทธาธิปติได้ใช้สื่อตัวท่าน เป็นสื่อบุคคลที่สำคัญ มีรูปแบบการนำเสนอด้วยวิธี นำเสนอโดยตรง นำเสนอโดยการ เปรียบเทียบ อุปมา อุปมัย นำเสนอโดยการชี้ตัวอย่าง นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ และนำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม โคลง กลอนประกอบ นอกจากนี้ยังมีการใช้

^{๔๔}ธีรวิฑูมิ ทองโอบษฐ์, "การศึกษากิจการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด" วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๔.

^{๔๕}พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม, "บทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗,

^{๔๖}พระพุทระกูล หลินภู, "การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุทธิโมลี (หลวงพ่อดมพงษ์ ชันติโก) ในอำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดมุกดาหาร", วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๗,

สื่อมวลชน ได้แก่ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียงและมีการใช้สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ การสร้างวัดถุ่มงคล บทความ แถบบันทึกเสียง^{๙๗}

พระครูสิริอาภากร (บุญธรรม) อ่ำภา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า บทบาทในด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในปัจจุบันมีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน คือ งานบวชสามเณรภาคฤดูร้อน งานอบรมค่ายคุณธรรม งานพระธรรมทูต งานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล งานโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ งานปริวาสกรรม งานแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ

บทบาทด้านการเผยแผ่ เป็นบทบาทที่พุทธศาสนิกชนมุ่งหวังว่า พระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส จะเป็นผู้นำหลักพระธรรมวินัยประกาศสู่ตน เพราะปัจจุบันได้มีการเผยแผ่ศาสนาธรรมอยู่ในหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรมในงานศพ การแสดงธรรมบำเพ็ญกุศลที่วันในวันพระ^{๙๘}

สมพร ปากกะพอก ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน พระสังฆาธิการได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านการประพฤติปฏิบัติตนของพระสังฆาธิการค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านการอบรมสั่งสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นที่น่าสังเกตว่าด้านการอบรมสั่งสอนที่จำเป็นเป็นด้านหลักสูตร ด้านการสอน และด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ค่าเฉลี่ยด้านวิธีสอนอยู่ในระดับมาก และสูงกว่าด้านหลักสูตร และด้านการวัดผลประเมินผล ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อย่อย^{๙๙}

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ละท่านมีการเผยแผ่แตกต่างกัน แต่พอสรุปได้ ดังนี้ การเทศนา (เทศน์มหาชาติ และเทศน์ธรรมวัตร) ๒. การปาฐกถา – บรรยายธรรม อภิปราย สนทนา และโต้วาที ๓. เขียนหนังสือ บทความ วรรณกรรม เรื่องสั้นต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีวิธีการนำเสนอ ๔ วิธี คือ ๑. การนำเสนอโดยตรง ๒. การ

^{๙๗} พระมหาศกดิ์พิชิต จานสิทธิ์ (ชัยดี), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบติ (วีระ ภาทจารี)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙,

^{๙๘} พระครูสิริอาภากร (บุญธรรม) อ่ำภา, “บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๐.

^{๙๙} สมพร ปากกะพอก, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี”, ภาคนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร), ๒๕๔๙.

นำเสนอโดยเปรียบเทียบ ๓. การนำเสนอโดยการชี้แจง ๔. การนำเสนอโดยการชี้แจงตัวอย่าง และจากการศึกษาแนวทางการใช้สำนวนภาษาของท่าน วิธีการเผยแพร่ที่ช่วยที่ดีที่สุดคือการสนทนาธรรมและการตอบคำถาม ถือว่าเป็นวิธีการที่ท่านใช้สื่อถึง ผู้ฟังง่ายที่สุด ไม่ต้องมีพิธีต้องมากมาย ตลอดถึงการใช้บุคลิกลักษณะคือท่านั่ง การพูดภาษาพื้นบ้านและการสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้ฟังอยู่เสมอ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ หน้าที่และสิทธิ ซึ่งผูกพันอยู่กับสภาพหรือฐานะตำแหน่งทางสังคมโดยที่สังคมจะกำหนดหรือคาดหวังบทบาทและบุคคล ในแต่ละสถานภาพหรือฐานะตำแหน่งไว้เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในสถานภาพ หรือตำแหน่งนั้นๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ บทบาทของคณะสงฆ์นั้นมีอยู่มากมาย แต่หลักๆ คือภารกิจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มี ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งภารกิจที่สำคัญยิ่งคือ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งต้องใช้ ทั้งความสามารถของผู้เผยแผ่เอง เนื้อหาพุทธธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟังและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่ให้เข้าถึงพุทธศาสนิกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน สังคมและประเทศชาติให้เข้าใจในหลักธรรมได้อย่างถ่องแท้และปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ การเผยแผ่นั้นจะต้องมีการสืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น การสร้างบุคลากรไว้สืบทอดพระพุทธศาสนานั้นเปรียบได้ดังตระกูลที่ไม่มีทายาทสืบทอด แม้จะมั่งคั่งมั่นคงเพียงใดในเบื้องต้น ที่สุดก็จะอยู่ไม่ได้ เฉกเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนา แม้จะมีคำสอนที่พิเศษเพียงใด ถ้าขาดศาสนทายาทสืบทอดต่อกันมา ก็สูญสลายไปเช่นนั้น" ฉะนั้น คณะสงฆ์ ที่มองการณ์ไกลจึงพยายามสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพไว้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสถาพรต่อไป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ หน้าที่และสิทธิ ซึ่งผูกพันอยู่กับสภาพหรือฐานะตำแหน่งทางสังคมโดยที่สังคมจะกำหนดหรือคาดหวังบทบาทและบุคคลใน แต่ละสถานภาพ หรือฐานะตำแหน่งไว้เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในสถานภาพ หรือตำแหน่งนั้นๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ บทบาทของคณะสงฆ์นั้นมีอยู่มากมาย แต่หลักๆ คือภารกิจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มี ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งภารกิจที่สำคัญยิ่งคือ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งต้องใช้ทั้งความสามารถของผู้เผยแผ่เอง เนื้อหาพุทธธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟังและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่ให้เข้าถึงพุทธศาสนิกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน สังคมและประเทศชาติให้เข้าใจในหลักธรรมได้

อย่างถ่องแท้และปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ การเผยแผ่นั้นจะต้องมีการสืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น การสร้างบุคลากรไว้สืบทอดพระพุทธรศาสนาที่เปรียบได้ดังตระกูลที่ไม่มีทายาทสืบทอด แม้จะมีมั่งคั่งมั่นคงเพียงใดในเบื้องต้น ที่สุดก็จะอยู่ไม่ได้ เจกเช่นเดียวกับพระพุทธรศาสนา แม้จะมีคำสอนที่ดีพิเศษเพียงใด ถ้าขาดศาสนทายาทสืบทอดต่อกันมา ก็สูญสลายไปเช่นนั้น" ฉะนั้น คณะสงฆ์ที่มองการณ์ไกลจึงพยายามสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพไว้สืบทอดพระพุทธรศาสนาให้มั่นคงสถาพรต่อไป

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

พระมหาบรรจง จันทคุตโต (แผ่นทอง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสวนดอก จังหวัด เชียงใหม่(๒๕๕๑)” โดยผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มประชากรในศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสวนดอกอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอนและครูอาสาสมัคร จากผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก ในด้านบริบท มีการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์เป็นลายลักษณ์ในเอกสารชัดเจน และมีรายงานการประเมินโครงการเป็นประจำทุกปี ด้านปัจจัยนำเข้า มีอาคารสถานที่เพียงพอ มีบุคลากรที่ทำงานเสียสละ มีหลักสูตร/กฎระเบียบ มีวัสดุอุปกรณ์/สื่อการสอนและงบประมาณ ด้านกระบวนการ มีโครงสร้างการบริหารที่มีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย การวัดผลและประเมินผล กิจกรรมสนับสนุนที่หลากหลาย และด้านผลผลิต มีการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา การนำไปใช้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน (ภาวนา ๔) และมีผลกระทบต่อบ้าน/วัด/โรงเรียน ปัญหาอุปสรรคที่พบ คือ ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอกขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ชุมชนและผู้ปกครองยังเข้ามามีส่วนร่วมน้อย ยังไม่มีแนวทางชัดเจนในการประเมินและวิจัยเกี่ยวกับความต้องการและประสิทธิภาพของการดำเนินงานและผลผลิต ทำให้ผู้บริหารขาดข้อมูลในการตัดสินใจเพื่อพัฒนางาน และยังไม่มีการนำระบบประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในการพัฒนางานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงยังขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนการบริหารงานในระยะยาวผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา พบว่าโดยภาพรวมทั้งหมด ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เมื่อพิจารณาเรียงตามลำดับปัจจัย คือ

๑) ปัจจัยด้านผลผลิต หรือผลสัมฤทธิ์ (Product = P๒, outcome) ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชี้วัด ดังนี้ ตัวชี้วัดด้านผลกระทบต่อ

บ้าน/วัด/โรงเรียน ตัวชีวิตด้านการนำไปใช้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน (ภาวนา ๔) และตัวชีวิตด้านการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา

๒) ปัจจัยด้านบริบท (Context = C) ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชีวิต ดังนี้ ตัวชีวิตด้านวัตถุประสงค์ และตัวชีวิตด้านการประเมินโครงการ

๓) ปัจจัยด้านปัจจัยป้อนเข้า (Input = I) พบว่า ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชีวิต ดังนี้ ตัวชีวิตด้านบุคลากร ตัวชีวิตด้านหลักสูตร/กฎระเบียบ ตัวชีวิตด้านสถานที่ตัวชีวิตด้านวัสดุอุปกรณ์/สื่อการสอน และตัวชีวิตด้านงบประมาณ ซึ่งได้รับการประเมินคุณภาพในระดับพอใช้๔) ปัจจัยด้านกระบวนการปฏิบัติ (Process = P๑) พบว่า ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชีวิต ดังนี้ ตัวชีวิตด้านการบริหารจัดการ ตัวชีวิตด้านกิจกรรมสนับสนุน ตัวชีวิตด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และตัวชีวิตด้านการวัดผลและประเมินผล^{๑๐๐}

พระมหานรินทร์ ธีรบุญโณ (ปัญญาธิระสกุล) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรมัธยมศึกษา” ผลการศึกษา ด้านเนื้อหาสาระพบว่า การจัดเนื้อหาในระดับมัธยมศึกษา หัวข้อธรรมแต่ละข้อ แตกต่างกันเรื่องคาบเรียน ซึ่งมีผลต่อการเรียนการสอน^{๑๐๑}

แสงจันทร์ มโนสร้อย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “สภาพการเรียนการสอนจริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนในอำเภอเวียงหนองล่อง(๒๕๕๑)” ผลการศึกษาพบว่า ด้านสภาพการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาด้านการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมยที่ชัดเจน การใช้คำถามแบบปฏิจจกัมมระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน การสนทนาที่ถูกต้องตามการสอนแบบพุทธวิธี การจัดทำสื่อที่ไม่สอดคล้องกับพุทธวิธีการสอน ตลอดจนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับเนื้อหา เทคนิควิธีตามหลักพุทธธรรม เนื่องจากครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการสอนจริยธรรม ดังนั้นในการพัฒนาการเรียนการสอน จึงต้องการครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ มีความรู้ ความสามารถทางจริยธรรมโดยเฉพาะ ส่วนการดำเนินการสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาในเรื่องของนักเรียนขาดทักษะในการตั้งคำถามและทักษะในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิธีการสอนที่ใช้สอนส่วนมากคือ แบบศูนย์การเรียนและแบบอภิปราย โดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการเรียนรู้ แต่

^{๑๐๐} พระมหาบรรจง จนฺทคุตฺโต (แผ่นทอง), “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินยาศาสตร์วัดสวนดอก จังหวัด เชียงใหม่(๒๕๕๑)” *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๑๐๑} พระมหานรินทร์ ธีรบุญโณ (ปัญญาธิระสกุล), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบเรียนวิชาพระพุทธ ศาสนาตามหลักสูตรมัธยมศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

นักเรียนต้องการให้ครูสอนโดยให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เสริมบทเรียนที่มีอยู่แล้ว และให้มีการแสดงบทบาทสมมุติ ให้ศึกษาจากสถานที่จริง รวมทั้งให้ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนหลาย ๆ วิธี

ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาเรื่องสื่อการจัดทำสื่อการสอนที่มีไม่เพียงพอ ขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น สไลด์ วิดีทัศน์ สื่อที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นรูปภาพจากหนังสือ นิตยสาร ภาพข่าว เหตุการณ์ ซึ่งนักเรียนต้องการให้ครูใช้สื่อหลาย ๆ ประเภท ประกอบการเรียนการสอน นอกจากนี้ครูผู้สอนต้องการให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดทำสื่อการสอน และต้องการสื่อที่ทันสมัย สะดวกต่อการใช้และให้ความรู้เพียงพอ ต่อนักเรียนด้วยด้านสถานที่ และงบประมาณ ประสบปัญหามากที่สุด คือ ขาดห้องเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียน การสอนโดยเฉพาะ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ห้องเรียนปกติ ครูผู้สอน ต้องการห้องเรียนจริยธรรม โดยเฉพาะเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอนด้านการวัดและประเมินผล ครูประสบกับสภาพเรื่องขาดความรู้และทักษะในการสร้างเครื่องมือ ขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการวัดและประเมินผล ซึ่งปกติจะใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมเป็นหลัก ซึ่งบางอย่างไม่สอดคล้องกับวิธีวัดและประเมินผล เพราะด้านจริยธรรมบางกรณีศึกษาต้องการให้ประเมินผลที่การปฏิบัติ

ด้านการจัดกิจกรรมเสริม ไม่มีปัญหาเพราะสภาพแวดล้อมของที่ตั้งอยู่ใกล้กับวัดและสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยประกอบการกับผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มีพื้นฐานทางจริยธรรมดีจึงไม่ประสบปัญหาแต่ที่ครูและนักเรียนต้องการคือ ให้มีงบประมาณในการจัดกิจกรรมการเสริมให้มากขึ้น และเชิงลึก และมีคุณภาพมากขึ้นด้วยนักเรียนมีปัญหาพฤติกรรม ด้านจริยธรรมในเรื่อง ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความอดทน การประหยัด การตรงต่อเวลา ความขยันและความสามัคคี ผู้ปกครองต้องการให้จัดกิจกรรมอบรมธรรมะในโรงเรียน และให้นักเรียนเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาให้มาก และเหมาะสมกับนักเรียนยิ่งขึ้น เพื่อปลูกฝังพฤติกรรม ค่านิยมที่ดีให้กับนักเรียนการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนได้นำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติได้เหมาะสม กับวัยและสถานภาพของตนเอง^{๑๐๒}

พระมหาวรพงษ์ วรเมธี ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาชั้นประถมปีที่ ๕-๖ ในโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน เนื้อหา ครูผู้สอนประสบปัญหาขาดแหล่งวิทยากรที่จะศึกษาค้นคว้า และการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนการสอนเนื่องจากครูผู้สอนไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการสอนวิชาจริยศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาการเรียนการสอนจึงต้องการครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถทางวิชาจริยศึกษาโดยเฉพาะ

^{๑๐๒} แสงจันทร์ มโนสร้อย, “สภาพการเรียนการสอนจริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนในอำเภอเวียงหนองล่อง(๒๕๕๑)”วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาเรื่องสื่อการสอนมีไม่เพียงพอขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย เช่นสไลด์ วีดิทัศน์ สื่อที่ใช้สอนต้องมีหลากหลาย จึงจะจูงใจผู้เรียน^{๑๐๓}

สุปราณี ไกรวัตนุสรณ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดราชบพิตร กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ปีการศึกษา ๒๕๓๒” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนนับถือพระพุทธศาสนา เรียนรู้พระพุทธศาสนาจากโรงเรียนมากที่สุด นักเรียนต้องการให้ครูผู้สอนนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการสอน และต้องการทักษะศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา^{๑๐๔}

พระสมุห์พิทักษ์ ธมฺมปาโล (ยิ่งเจริญ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประเมินผลการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ ในทัศนะของอาจารย์ผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑,๒ สังกัดโรงเรียนรัฐบาล ในจังหวัดสมุทรปราการ” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ด้านมาตรฐานการเรียนรู้อยู่ที่ ๓ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ ๑ ศาสนา ศิลปกรรม และจริยธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านคุณลักษณะของเนื้อหา/สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านการวัดผล และประเมินผลการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ปัญหา และอุปสรรคของการใช้หลักสูตร ได้แก่ ความไม่สมดุลของเวลา กับเนื้อหาวิชาที่จะสอน เทคโนโลยีทางการศึกษาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอขาดครูผู้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่านักเรียนนับถือพระพุทธศาสนา เรียนรู้พระพุทธศาสนาจากโรงเรียนมากที่สุด นักเรียนต้องการให้ครูผู้สอนนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการสอน และต้องการทักษะศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาเรื่องสื่อการสอนมีไม่เพียงพอขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย เช่นสไลด์ วีดิทัศน์ สื่อที่ใช้สอนต้องมี

^{๑๐๓}พระมหาวรพงษ์ วรเมธี, “ปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ ในโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

^{๑๐๔}สุปราณี ไกรวัตนุสรณ์, “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนวัดราชบพิตร”, คู่มือพัฒนาจริยศึกษาระดับมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรมการศาสนา), ๒๕๓๙.

หลากหลาย จึงจะจูงใจผู้เรียน ด้านเนื้อหาสาระพบว่า การจัดเนื้อหาในระดับมัธยมศึกษา หัวข้อธรรมแต่ละข้อ แตกต่างกันเรื่องคาบเรียน ซึ่งมีผลต่อการเรียนการสอน^{๑๐๕}

กาญจนา อุดมธนะสารสกุล ได้ทำการศึกษาวิจัยผลสัมฤทธิ์การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามโครงการวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านแมริมใต้ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าด้านกายภาพ มีพฤติกรรมกรบิโรคปัจจัยสี่ในการดูแลชีวิตประจำวัน รู้จักเก็บกวาดสิ่งแฉดล้อมให้น่าอยู่และไม่ทำลายสิ่งแฉดล้อม ด้านสังคมพูดจาอ่อนหวาน ไม่ทะเลาะกัน ปฏิบัติตามข้อตกลงมีความรับผิดชอบส่งงานตรงเวลา ด้านจิตใจ มีมารยาทดีงาม เคารพครูมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักทำงานร่วมกัน ใฝ่เรียนรู้อุดทน มีความสุขร่าเริงแจ่มใส ด้านปัญญา มีความเชื่อมั่นและพฤติกรรมเป็นผลให้มีสมาธิในการเรียน เป็นเหตุให้นักเรียนทำความดีมีสติปัญญาในการแก้ปัญหาการทำงานในชีวิตประจำวันได้ และด้านความคิดเห็นรู้สึกเป็นสุขสบายใจ แจ่มใส สดชื่น^{๑๐๖}

ประสาธ สุขเกษม ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน : ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์เชียงใหม่. ได้ข้อสรุปว่า การศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่พระสงฆ์ใช้กับเยาวชนในการอบรมค่ายคุณธรรม ตลอดจนภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ และการศึกษาของเยาวชนที่เข้ารับการอบรม และความคาดหวังของเยาวชนผู้ปกครองที่เข้ารับการอบรม เยาวชนที่ได้เข้าอบรมในค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์ได้รับการขัดเกลาจากพระสงฆ์ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ก็คือได้รับการขัดเกลาด้วยวิถีพุทธภาวานั่นเอง^{๑๐๗}

โสภาค ภู่ดอก ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาค ที่ ๑๖” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

๑)ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและการฝึกอบรม ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖ อยู่ในระดับปานกลาง

^{๑๐๕} พระสมุห์พิทักษ์ ทุมมาโล (ยิ่งเจริญ), “การประเมินผลการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาพุทธศักราช ๒๕๔๔ ในทัศนะของอาจารย์ผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑,๒ สังกัดโรงเรียนรัฐบาล ในจังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

^{๑๐๖} กาญจนา อุดมธนะสารสกุล “การศึกษาผลสัมฤทธิ์การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามโครงการวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านแมริมใต้ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๑๐๗} ประสาธ สุขเกษม, “บทบาทของภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน, กรณีศึกษาค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ**, (บัณฑิตวิทยาลัยสาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๒, หน้า ๑๔-๑๕.

๒) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางแผนกธรรมต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชน ด้วยการให้การศึกษาศึกษาและฝึกอบรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือ พระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษานักธรรมเอก มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนมากกว่านักธรรมตรี และนักธรรมตรีและนักธรรมโท

๓) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางแผนกบาลีต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชน ด้วยการให้การศึกษาศึกษาฝึกอบรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๔) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางโลกต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชน ด้วยการให้การศึกษาศึกษาฝึกอบรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๕) พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชน ด้วยการให้การศึกษาศึกษาและฝึกอบรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือ พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์มากกว่า ๑๐ ปี มีระดับบทบาทในการพัฒนาเยาวชนมากกว่าประสบการณ์ต่ำกว่า ๕ ปี

๖) ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน ด้วยการให้การศึกษาศึกษาและฝึกอบรม ได้แก่ ขาดเอกสารในการศึกษาค้นคว้า ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์ในการเรียนการสอน ขาดงบประมาณในการดำเนินการ มีภารกิจอื่นมากทำให้ไม่มีเวลาในการดำเนินการ และเนื้อหาสาระมาก แต่มีเวลาสอนน้อย^{๑๐๔}

เรต (Raid, Ramon R, 1965) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ศีลธรรมและการพัฒนาจิต : สอนดีหรือไม่?" มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทัศนคติของครูเกี่ยวกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสมมุติฐานไว้ว่า ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความเห็นว่าการสอนในห้องเรียน ควรเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม วิธีการในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ สัมภาษณ์ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในซานดิเอโก ด้วยการสุ่มตัวอย่างจากครูที่ปฏิบัติการสอนทุกวิชาในหมวดต่างๆ จำนวน 105 คน สัมภาษณ์ถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม ผลวิจัยพบว่า ในภาพรวมครูมีความคิดเห็น ว่า ครูทุกคนควรสอนศีลธรรมและจริยธรรมในห้องเรียน โดยแทรกการสอนไว้ในวิชาที่ตนสอน และครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมานาน มีความคิดเห็น ว่า ศีลธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการสอนในห้องเรียน ส่วนครูที่มีประสบการณ์สอนน้อย ไม่เห็นด้วยกับการสอนวิชาศีลธรรมจริยธรรมในห้องเรียน^{๑๐๕}

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

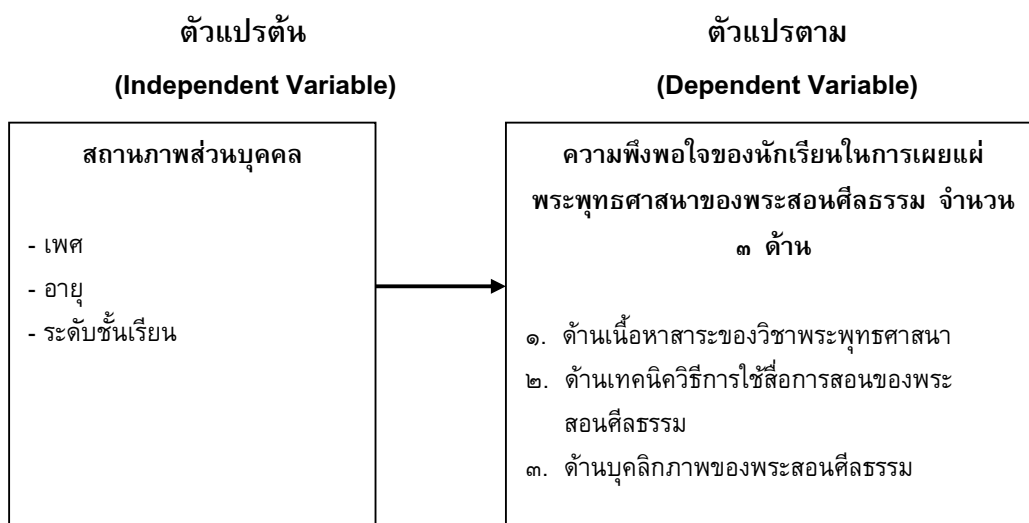
^{๑๐๔} โสภาค ภูตอก, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาค ที่ ๑๖, (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ (ศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๑), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๐๕} Reid, Ramon R. "Moral and Spiritual Values : To Teach or Not to Teach, " *Journal of Secondary Education* 40(2),(February 1965), pp. 22-24.

งานวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือสถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมจำนวน ๓ ด้านได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม

แผนภาพ ๒.๓ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง

๑. ศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎี ระเบียบและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด หัวข้อปัญหาและวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ – ๖ อำเภอปทุมโกวิท จังหวัดอ่างทอง รวมทั้งสิ้น ๒๖๕ คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม กำหนดโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan)^๑ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน ๑๕๙ คน

ระดับชั้น	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๘๒	๔๓
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๙๑	๕๘
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๙๒	๕๘
รวม	๒๖๕	๑๕๙

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม(Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับ“ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” โดยมีลักษณะเครื่องมือดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ(Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง

ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)^๒ ตามแบบของ Likert Scale มี ๕ ระดับ คือ

	ระดับความคิดเห็น
๕	หมายความว่า ระดับความพึงพอใจมากที่สุด
๔	หมายความว่า ระดับความพึงพอใจมาก
๓	หมายความว่า ระดับความพึงพอใจปานกลาง
๒	หมายความว่า ระดับความพึงพอใจน้อย
๑	หมายความว่า ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

^๑ธีรฤทธิ เอกะกุล, ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, (อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๓), (อิตสำเนา).

^๒พวงรัตน์ ทวีรัตน์, วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒.

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง โดยมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question)

๓.๓.๒ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาเอกสารต่าง ๆ จาก ตำรา บทความ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง เพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ นำไปออกแบบและสร้างแบบสอบถาม

๒. เมื่อได้สร้างแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอต่อคณะอาจารย์ที่เป็นที่ปรึกษาและให้ท่านผู้เชี่ยวชาญ(Expert) ๕ ท่าน คือ

๑) ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) ผศ.ดร. ภัทรพล ใจเย็น อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ วิชาการหัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ดร.พิเชฐ ทังโต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ รองหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) ผศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) อาจารย์ ผดุง วรรณทอง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความถูกต้องของภาษา ความชัดเจนของภาษาและความครอบคลุมของเนื้อหา ซึ่งได้ค่า IOC มากกว่า ๐.๕ ขึ้นไป และปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้แบบสอบถามข้อนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเรียบร้อยแล้ว

๓. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) ที่โรงเรียนบางเสด็จวิทยาคม จำนวน ๓๐ ชุด ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๐ ชุด และนำข้อมูลมาหาความเชื่อมั่น(Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^๓ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ .๙๒

๔. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบถูกต้องแล้วไปจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับจริงและนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมายต่อไป

^๓ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์, ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, (บุรีรัมย์ : สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖๑.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

๑. ผู้วิจัยได้ติดต่อกับทางบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือความร่วมมือในการทำวิจัย ไปที่โรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม

๒. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน ๑๕๙ คน

๓. หลังจากเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๕๙ ฉบับ แล้วผู้วิจัยจะได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของการตอบแบบสอบถามของแต่ละฉบับ เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่า การตอบแบบสอบถามนั้นสมบูรณ์ ก็จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติดังต่อไปนี้

๑. สถิติพรรณนา (Descriptive) เพื่อหาค่าสถิติร้อยละ (Percentage)^๔ ใช้สำหรับอธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้น ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้อธิบายความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง

เกณฑ์การแปลค่าเฉลี่ย

ค่าเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
๔.๕๐ – ๕.๐๐	ระดับความพึงพอใจมากที่สุด
๓.๕๐ – ๔.๔๙	ระดับความพึงพอใจมาก
๒.๕๐ – ๓.๔๙	ระดับความพึงพอใจปานกลาง
๑.๕๐ – ๒.๔๙	ระดับความพึงพอใจน้อย
๑.๐๐ – ๑.๔๙	ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

๒. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ในการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทองการทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) และทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) สำหรับนัยสำคัญสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ กำหนดไว้ที่ระดับ ๐.๐๕

^๔บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๑.

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอแบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุและระดับชั้น

๔.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุและระดับชั้น รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล (n = ๑๕๙)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๖๕	๔๐.๙
หญิง	๙๔	๕๙.๑
รวม	๑๕๙	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า ๑๗ ปี	๔๔	๒๗.๗
๑๗ ปี	๓๔	๒๑.๔
๑๗ ปีขึ้นไป	๘๑	๕๐.๙
รวม	๑๕๙	๑๐๐.๐
ระดับชั้น		
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๔๓	๒๗.๐
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๕๘	๓๖.๕
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๕๘	๓๖.๕
รวม	๑๕๙	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ ซึ่งเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งสามารถอธิบายได้แต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

เพศ มีเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๑ รองลงมาคือเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙ ตามลำดับ

อายุ มีอายุ ๑๗ ปีขึ้นไป มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙ รองลงมาคืออายุ ต่ำกว่า ๑๗ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๗ สอดท้าย อายุ ๑๗ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔ ตามลำดับ

ระดับชั้น มีมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มากที่สุดเป็นจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๕ รองลงมา มัธยมศึกษาปีที่ ๔ คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐ ตามลำดับ

๔.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวมและจำแนกตามรายด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมและด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ – ๔.๕

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี
จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม (n = ๑๕๙)

ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
๑. ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา	๓.๘๕	๐.๕๕๗	มาก
๒. ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอน ศีลธรรม	๓.๙๓	๐.๖๒๔	มาก
๓. ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม	๔.๒๓	๐.๖๐๐	มาก
ภาพรวม	๔.๐๐	๐.๕๔๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทองโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมี
ค่าเฉลี่ย ๔.๐๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัด
อ่างทอง ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา (n = ๑๕๙)

ความพึงพอใจของนักเรียน ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
๑. นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระของวิชา พระพุทธศาสนา	๓.๖๓	๐.๗๑๖	มาก
๒. พระสอนศีลธรรมมีการยกตัวอย่างและ เหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน	๓.๙๗	๐.๗๓๓	มาก
๓. พระสอนศีลธรรมสามารถสอนเนื้อหาสาระที่ เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้	๓.๗๕	๐.๘๔๙	มาก
๔. พระสอนศีลธรรมสามารถประยุกต์เนื้อหาสาระ ที่เรียนเข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันได้ดี	๔.๐๒	๐.๗๙๑	มาก
๕. พระสอนศีลธรรมยกตัวอย่างเปรียบเทียบใน เนื้อหาสาระวิชาพระพุทธศาสนาให้นักเรียน เข้าใจได้มากขึ้น	๓.๙๘	๐.๗๗๕	มาก

ตารางที่ ๔.๓ (ต่อ)

ความพึงพอใจของนักเรียน ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา		\bar{X}	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
๖.	พระสอนศีลธรรมสามารถชี้แนะแนวทางในการเรียนได้อย่างดี	๓.๘๖	๐.๘๔๖	มาก
๗.	พระสอนศีลธรรมนำตัวอย่างด้านคุณธรรมมาแสดงให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง	๓.๘๖	๐.๘๔๖	มาก
๘.	พระสอนศีลธรรมสามารถสอนให้นักเรียนเข้าใจ และซาบซึ้งในคุณแห่งพระรัตนตรัย	๓.๘๑	๐.๘๑๓	มาก
๙.	พระสอนศีลธรรมนำเนื้อหา มาสอนได้เหมาะสมกับเวลา	๓.๗๔	๐.๘๔๓	มาก
๑๐.	พระสอนศีลธรรมตอบปัญหาที่นักเรียนซักถามในเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี	๓.๘๓	๐.๘๘๔	มาก
ภาพรวม		๓.๘๕	๐.๕๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม (n = ๑๕๙)

ความพึงพอใจของนักเรียนด้านเทคนิควิธีการ ใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม		\bar{X}	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
๑.	พระสอนศีลธรรมมีสื่อการสอนที่ทันสมัย	๔.๓๓	๐.๖๘๘	มาก
๒.	สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมมีหลากหลาย	๔.๐๖	๐.๘๔๗	มาก
๓.	พระสอนศีลธรรมสามารถใช้สื่อการสอนได้อย่างดี	๔.๐๓	๐.๘๖๐	มาก
๔.	พระสอนศีลธรรมมีการจัดสื่อการสอนสอดคล้องกับบทเรียน	๓.๘๔	๐.๘๔๗	มาก

ตารางที่ ๔.๔ (ต่อ)

ความพึงพอใจของนักเรียนด้านเทคนิควิธีการ ใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม		\bar{X}	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
๕.	สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้น	๓.๖๕	๐.๙๒๑	มาก
๖.	พระสอนศีลธรรมมีวิธีการสอนเหมาะสมกับสื่อการสอน	๓.๙๑	๐.๘๘๙	มาก
๗.	พระสอนศีลธรรมมีวิธีการสอน และการใช้สื่อการสอนที่ทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้น	๓.๙๙	๐.๘๔๖	มาก
๘.	พระสอนศีลธรรมสามารถใช้สื่อในการทำกิจกรรมเสริมบทเรียนให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี	๓.๘๔	๐.๘๖๑	มาก
๙.	สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้แบบกลุ่มได้	๓.๗๕	๑.๐๑๒	มาก
๑๐.	พระสอนศีลธรรมควรมีการจัดทำสื่อการสอนอย่างต่อเนื่อง	๓.๘๔	๐.๘๙๒	มาก
ภาพรวม		๓.๙๓	๐.๖๒๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๙๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่

พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัด

อ่างทอง ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม

(n = ๑๕๙)

ความพึงพอใจของนักเรียน ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม		\bar{X}	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
๑.	พระสอนศีลธรรมครองผ้า (แต่งกาย) เหมาะสมกับความเป็นสมณะ	๔.๔๓	๐.๗๗๕	มาก
๒.	พระสอนศีลธรรมมีความกระตือรือร้นในการสอน	๔.๓๐	๐.๘๒๕	มาก

ตารางที่ ๔.๕ (ต่อ)

ความพึงพอใจของนักเรียน ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม		\bar{X}	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
๓.	พระสอนศีลธรรมสามารถเป็นตัวอย่างให้กับ นักเรียนได้	๔.๒๔	๐.๘๓๐	มาก
๔.	พระสอนศีลธรรมมีความเมตตากรุณาในการ เรียนการสอน	๔.๑๕	๐.๗๗๓	มาก
๕.	พระสอนศีลธรรมเป็นผู้ที่มีความอดทนต่อ คำพูด และการแสดงออกของนักเรียน	๔.๒๐	๐.๘๘๔	มาก
๖.	พระสอนศีลธรรมไม่ใช้อารมณ์ในการเรียนการสอน	๔.๒๑	๐.๙๕๐	มาก
๗.	พระสอนศีลธรรมตอบปัญหาของนักเรียนที่ สงสัยด้วยความเมตตา	๔.๒๑	๐.๘๒๐	มาก
๘.	พระสอนศีลธรรมมีความเป็นกันเอง ไม่ถือตัว ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่น	๔.๒๕	๐.๘๙๘	มาก
๙.	พระสอนศีลธรรมมีความยุติธรรม ปราศจาก อคติในเวลาทำกิจกรรมการเรียนการสอน	๔.๒๗	๐.๘๐๙	มาก
๑๐.	พระสอนศีลธรรมมีส่วนช่วยให้นักเรียนได้ พัฒนาบุคลิกภาพ	๔.๑๑	๐.๘๕๗	มาก
	ภาพรวม	๔.๒๓	๐.๖๐๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้าน
บุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๓ และเมื่อ
พิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

**๔.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตาม
สถานภาพส่วนบุคคล**

ผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วน
บุคคล ได้แก่ เพศ อายุและระดับชั้น ตามสมมติฐานที่ ๑ – ๓ ดังนี้

๔.๑.๑ สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่
พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน
ตารางที่ ๔.๖ การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามเพศ (n = ๑๕๙)

ระดับประสิทธิภาพการสอน วิชาพระพุทธศาสนา	ชาย		หญิง		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านเนื้อหาสาระของวิชา พระพุทธศาสนา	๓.๗๒	๐.๖๒๑	๓.๙๔	๐.๔๙๒	-๒.๔๔๐*	๐.๐๑๖
๒. ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการ สอนของพระสอนศีลธรรม	๓.๘๔	๐.๖๘๔	๔.๐๐	๐.๕๗๔	-๑.๕๙๕	๐.๑๑๓
๓. ด้านบุคลิกภาพของพระ สอนศีลธรรม	๔.๑๐	๐.๖๗๘	๔.๓๓	๐.๕๒๒	-๒.๔๓๒*	๐.๐๑๖
ภาพรวม	๓.๘๘	๐.๖๐๕	๔.๐๙	๐.๔๘๐	-๒.๓๔๙*	๐.๐๒๐

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่
พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน
พบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา
และด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม แตกต่างกัน ส่วนด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอน
ของพระสอนศีลธรรม นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน

๔.๑.๒ สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลิโฆทวิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลิโฆทวิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามอายุ (n = ๑๕๙)

ระดับความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ	อายุ						F	Sig.
	ต่ำกว่า ๑๗ ปี		๑๗ ปี		๑๗ ปีขึ้นไป			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา	๓.๘๕	๐.๕๗๙	๓.๘๗	๐.๕๘๒	๓.๘๔	๐.๕๔๐	๐.๐๔๑	๐.๙๖๐
๒. ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม	๓.๙๗	๐.๕๗๙	๓.๙๗	๐.๕๘๒	๓.๘๙	๐.๕๔๐	๐.๓๙๒	๐.๖๗๖
๓. ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม	๔.๒๔	๐.๕๑๑	๔.๒๙	๐.๖๑๘	๔.๒๑	๐.๖๔๑	๐.๒๑๔	๐.๘๐๘
ภาพรวม	๔.๐๒	๐.๔๙๔	๔.๐๕	๐.๕๔๓	๓.๙๘	๐.๕๗๑	๐.๒๐๔	๐.๘๑๔

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลิโฆทวิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลิโฆทวิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔.๑.๓ สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอน

ศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามระดับชั้น (n = ๑๕๙)

ระดับความพึงพอใจต่อ การ เผยแพร่พระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับชั้น	ระดับชั้น						F	Sig.
	ม.๔		ม.๕		ม.๖			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านเนื้อหาสาระของวิชา พระพุทธศาสนา	๔.๐๓	๐.๕๑๓	๓.๗๔	๐.๕๒๘	๓.๘๓	๐.๕๕๑	๓.๕๓๒*	๐.๐๓๒
๒. ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการ สอนของพระสอนศีลธรรม	๔.๐๑	๐.๖๔๘	๓.๘๓	๐.๖๒๓	๓.๙๗	๐.๖๐๖	๑.๒๐๘	๐.๓๐๒
๓. ด้านบุคลิกภาพของพระ สอนศีลธรรม	๔.๒๙	๐.๖๒๖	๔.๑๔	๐.๕๕๐	๔.๒๘	๐.๖๒๖	๑.๐๘๐	๐.๓๔๒
ภาพรวม	๔.๑๑	๐.๕๕๒	๓.๐๙	๐.๕๐๘	๔.๐๓	๐.๕๕๙	๑.๘๗๙	๐.๑๕๖

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกันในด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ส่วนในด้านอื่นๆ นักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกันมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความพึงพอใจต่อการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัด
อ่างทอง จำแนกตามระดับชั้น ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา

ระดับชั้น	\bar{X}	ม.๔	ม.๕	ม.๖
		๔.๐๓	๓.๗๔	๓.๘๓
ม.๔	๔.๐๓		๐.๒๙*	๐.๒๐
ม.๕	๓.๗๔			-๐.๐๙
ม.๖	๓.๘๓			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ นักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา มากกว่านักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๔ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง

ตารางที่ ๔.๑๐ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้านเนื้อหาสาระของวิชา
พระพุทธศาสนา

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. เนื้อหาที่นำมาสอนยังไม่สามารถนำมา แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้	- ยกตัวอย่างบาปของการทำชั่ว ให้นักเรียน เข้าใจผลของการทำชั่ว
๒. เนื้อหาสาระดีเยอะแต่ไม่น่าสนใจ	- จัดเนื้อหาให้ชัดเจนมากขึ้น
๓. สอนไม่ค่อยเข้าใจ เนื้อหาไม่ต่อเนื่อง	- ควรอธิบายซ้ำๆอธิบายให้เข้าใจเนื้อหา ไม่พูด นอกเรื่องเกินไป
๔. เรียนไม่ค่อยสนุก ทำให้น่าเบื่อ	- ควรมีสื่อการเรียนการสอนให้ดูให้เพลิดเพลิน จะได้ไม่่วงนอน
๕. เวลาในการสอนศีลธรรมมีน้อยเกินไป	- ควรเพิ่มเวลาในการเรียนการสอนให้มากขึ้น
๖. บรรยากาศในการสอนไม่ดี อากาศร้อน	- ควรจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียน
๗. นักเรียนไม่ค่อยสนใจเนื้อหาสาระ ประวัติ พระพุทธเจ้า และศีล ๕	- สอนให้ท่องศีล ๕ ให้หาประวัติพระพุทธเจ้า และรายงานหน้าชั้นเรียน
๘. เนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนาไม่มีความชัดเจน	- เพิ่มเนื้อหาสาระ ให้สอดคล้องกับวิชา

ตารางที่ ๔.๑๑ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการ
สอนของพระสอนศีลธรรม

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. ไม่ค่อยรู้เรื่องสอน ไม่ค่อยสนุก สอนดีไม่สนุก เทคนิคไม่ค่อยดี	- ควรมีวิธีการสอนที่หลากหลายกว่านี้ เช่น มีกิจกรรมเสริมที่มีสีสันและสนุก
๒. สอนยังไม่ทันสมัย	- ควรมีเทคนิคการสอนให้เข้าใจง่ายขึ้น
๓. สื่อเก่ามาก	- หากิจกรรมให้ทำในห้องเรียน
๔. เครื่องเสียงเบาหลายๆ ไม่ได้ยิน เสียงซ่า	- ควรเปลี่ยนเครื่องขยายเสียง ลำโพงให้ชัด ให้ได้ยินชัดเจน
๕. อุปกรณ์การสอนเก่า	- ควรหาสื่อและอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ
๖. ภาพ วิดีโอ สารคดี พุทธประวัติ ไม่มีให้ดู	- ควรหาภาพ วิดีโอ เกี่ยวกับพระพุทธประวัติมาให้ดู
๗. พระอาจารย์ไม่มีกิจกรรมให้ทำเลย	- ควรจัดกลุ่มให้ทำกิจกรรมมากขึ้น
๘. เทคนิคการเรียนการสอนอาจขัดข้อง เพราะสถานที่ไม่อำนวย	- ควรเตรียมสถานที่ให้พร้อม กับสื่อการสอน
๙. จัดเนื้อหาสาระไม่ทัน สอนไว้มาก	- ควรสอนให้ช้าลง เน้นความเข้าใจไม่ใช่การจดบันทึก

ตารางที่ ๔.๑๒ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ด้านบุคลิกภาพของพระสอน
ศีลธรรม

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. อาจารย์เคร่งเครียดในการสอนมากเกินไป	- อยากให้พระอาจารย์มีบุคลิกภาพในการสอนแบบสบายๆ
๒. พระอาจารย์พูดตรงเกินไป ทำให้นักเรียนไม่ชอบในการพูด	- พระอาจารย์ควรพูดให้สุภาพและเหมาะสมกับเด็กด้วย
๓. สอนแล้ววังง	- ควรสอนให้มีความสุขสนุกสนานมากขึ้น
๔. พระอาจารย์ไม่ค่อยเรียบร้อย	- อยากให้พระอาจารย์เรียบร้อย สงบนิ่ง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง โดยจำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้นและเพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียนปทุมธานี กำหนดโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน ๑๕๙ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๒๐ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน คือ สถิติทดสอบค่าที (t-test) สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : ANOVA) และทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ผลการวิจัยสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุและระดับชั้น

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๑ มีอายุ ๑๗ ปีขึ้นไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙ และอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มากที่สุดเป็นจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๕

๕.๑.๒ ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง

นักเรียนโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง มีระดับความพึงพอใจในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๐) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) นักเรียนโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง มีระดับความพึงพอใจในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) นักเรียนโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง มีระดับความพึงพอใจในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๓) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) นักเรียนโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง มีระดับความพึงพอใจในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๓) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

๑) เพศ นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนาและด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม แตกต่างกัน ส่วนด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน

๒) อายุ นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีอายุโดยภาพรวมต่างกันมีความ

พึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๓) ระดับชั้น นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกันในด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนในด้านอื่นๆ นักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกันมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน โดยที่

นักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา มากกว่านักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๔ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง

๑) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา

ปัญหา ได้แก่ เนื้อหาที่นำมาสอนยังไม่สามารถนำมาแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาสาระดีเยอะแต่ไม่น่าสนใจ สอนไม่ค่อยเข้าใจ เนื้อหาไม่ต่อเนื่อง เรียนไม่ค่อยสนุก ทำให้น่าเบื่อเวลาในการสอนศีลธรรมมีน้อยเกินไป บรรยายภาคในการสอนไม่ดี อากาศร้อน นักเรียนไม่ค่อยสนใจเนื้อหาสาระ ประวัติพระพุทธเจ้า และศีล ๕ และเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนาไม่มีความชัดเจน

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรยกตัวอย่างบาปของการทำชั่ว ให้นักเรียนเข้าใจผลของการทำชั่ว จัดเนื้อหาให้ชัดเจนมากขึ้นควรอธิบายซ้ำๆ อธิบายให้เข้าใจเนื้อหา ไม่พูดนอกเรื่องเกินไป ควรมีสื่อการเรียนการสอนให้ดูให้เพลิดเพลิน จะได้ไม่่วงนอน ควรเพิ่มเวลาในการเรียนการสอนให้มากขึ้น ควรจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียน สอนให้ท่องศีล ๕ ให้หาประวัติพระพุทธเจ้า และรายงานหน้าชั้นเรียนและเพิ่มเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวิชามากขึ้นด้วย

๒) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม

ปัญหา ได้แก่ ไม่ค่อยรู้เรื่องที่สอน ไม่ค่อยสนุก สอนดีไม่สนุก เทคนิคไม่ค่อยดี สอนยังไม่ทันสมัย จอภาพเล็กไป สื่อเก่ามาก เครื่องเสียงเบาหลายๆ เสียงซ่า อุปกรณ์การสอนเก่า ภาพ วีดิโอ สารคดีพุทธประวัติ ไม่มีให้ดู พระอาจารย์ไม่มีกิจกรรมให้ทำเลย เทคนิคการเรียนการสอนอาจขัดข้อง เพราะสถานที่ไม่อำนวยและจดเนื้อหาสาระไม่ทัน

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีวิธีการสอนที่หลากหลายกว่านี้ เช่น มีกิจกรรมเสริมที่มีสีสัน และสนุก ควรมีเทคนิคการสอนให้เข้าใจง่ายขึ้น ควรเปลี่ยนจอภาพให้ใหญ่ขึ้น จะได้มองเห็นชัดเจน ควรเปลี่ยนเครื่องขยายเสียง ลำโพงให้ชัด ให้ได้ยินชัดเจน ควรหาสื่อและอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ ควรหาภาพ วีดิโอ เกี่ยวกับพระพุทธประวัติมาให้ดู ควรจัดกลุ่มให้ทำกิจกรรมมากขึ้น ควรเตรียมสถานที่ให้พร้อม กับสื่อการสอนและควรสอนให้ช้าลง เน้นความเข้าใจไม่ใช่การจดบันทึก

๓) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม

ปัญหา ได้แก่ พระอาจารย์สอนมีบุคลิกไม่ตลกเฮฮา พระอาจารย์พูดตรงเกินไป ทำให้นักเรียนไม่ชอบในการพูด พระอาจารย์ไม่ค่อยสำรวจ สอนแล้ววัง พระอาจารย์ไม่ค่อยเรียบร้อย

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ อยากให้พระอาจารย์มีบุคลิกตลก นักเรียนจะได้ไม่เครียด พระอาจารย์ควรพูดให้สุภาพและเหมาะสมกับเด็กด้วย อยากให้พระอาจารย์มีความสามารถ วาจา ใจมากขึ้น ควรสอนให้มีความสนุกสนานมากขึ้นและอยากให้พระอาจารย์เรียบร้อย สงบนิ่งให้มากขึ้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๑. จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า นักเรียนโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง มีระดับความพึงพอใจในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับข้อค้นพบบางวิจัยของพระมหาทองดี ปญญาวิชโร (กันทวงศ์) ที่ศึกษาความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอน วิชาพระพุทธศาสนา ตามทรรศนะของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนวัดเทพลีลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก^๑ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา จรียนนท์^๒ ที่ศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร” ซึ่งผลการวิจัยพบว่านักเรียนสหศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับนักเรียนชายและหญิงล้วน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากเหมือนกัน

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๑.๑ ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่านักเรียนโรงเรียนปทุมโกวิทวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง มีระดับความพึงพอใจในการเผยแพร่

^๑พระมหาทองดี ปญญาวิชโร (กันทวงศ์), “ความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามทรรศนะของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนวัดเทพลีลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๔๗.

^๒จินตนา จรียนนท์, “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริงทั้งนี้เนื่องจาก เนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนาที่ใช้สอนนักเรียนโรงเรียนปาล์มโขงวิทยาคม ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ – ๖ คือการให้นักเรียนศึกษา วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อม เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนัก และเห็นคุณค่าในพระรัตนตรัยอันประกอบด้วยพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ รวมถึงหลักธรรมต่างๆ โดยมีรายละเอียดปลีกย่อยในแต่ละระดับชั้นที่แตกต่างกันไป เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันอันเป็นการเผยแผ่ ศาสนธรรมที่มีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับที่ **พระครูปลัดศิริวัฒน์ สญฺญจิตฺโต (วิชาผา)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจต่อการเผยแผ่ธรรมในวันธรรมสวนะของพุทธศาสนิกชน : กรณีศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการนำเสนอธรรมต่อกลุ่มผู้ฟังที่จะได้รับประโยชน์มากที่สุด ผู้ทำการวิจัยพบว่าการนำเสนอโดยใช้อุปกรณ์ช่วยสอน หรือ สื่อธรรมที่เป็นรูปธรรมดูเหมือนว่าจะได้ผลดีระดับหนึ่ง เพราะทำให้ผู้รับฟังสนใจในเนื้อหาสาระธรรม และง่ายต่อการปฏิบัติ และเกิดความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แก่พุทธศาสนิกชนมากยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับการค้นพบในงานวิจัยของ **พระพุทฺระกุล หลินญ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุทธิโมลี (หลวงพ่อดมพงษ์ ชันติโก) ในอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่หลักธรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถมีน้อยรูปที่จะเผยคำสั่งสอนนั้นให้บรรลุผลได้^๓ และการค้นพบงานวิจัยของ **พระมหาศกดิ์พิชิต จานสิทฺโธ**^๔ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปัตติ (วีระ ภาทจารี)” ผลการศึกษาพบว่า พระวิสุทธาธิปัตติได้ใช้สื่อตัวท่านเป็นสื่อบุคคลที่สำคัญ มีรูปแบบการนำเสนอด้วยวิธี นำเสนอโดยตรง นำเสนอโดยการเปรียบเทียบ อุปมา อุปมัย นำเสนอโดยการใช้อุปมา นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์และนำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม โคลง กลอนประกอบ นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อมวลชน ได้แก่ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียงและมีการใช้สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ การสร้างวัดถุ่มงคล บทความ แถบบันทึกเสียง

^๓พระพุทฺระกุล หลินญ, “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุทธิโมลี (หลวงพ่อดมพงษ์ ชันติโก) ในอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๗.

^๔พระมหาศกดิ์พิชิต จานสิทฺโธ (ชัยดี), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปัตติ (วีระ ภาทจารี)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

๑.๒ ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนพระสอนศีลธรรมโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง มีระดับความพึงพอใจในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริงทั้งนี้เนื่องจาก การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนปทุมธานี มีการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสม มีการเตรียมสื่อการสอนที่ตรงกับวัตถุประสงค์ในการเรียนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมขณะที่นำเสนอสื่อการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการค้นพบงานวิจัยที่ **พระมหานรินทร์ ธีรบุญโณ (ปัญญาริระสกุล)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา” ผลการศึกษา ด้านเนื้อหาสาระพบว่า การจัดเนื้อหาในระดับมัธยมศึกษา หัวข้อธรรมแต่ละข้อ แตกต่างกันเรื่องคาบเรียน ซึ่งมีผลต่อการเรียนการสอน^๕

๑.๓ นักเรียนโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง มีระดับความพึงพอใจ ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก พระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง เป็นผู้ได้รับการคัดเลือกตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในประกาศของกรมการศาสนา ซึ่งเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยวิบุณยคุณ บุคลิกภาพ และจรรยาบรรณในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมถึงมีความวิริยะอุตสาหะอย่างเต็มที่ ที่จะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้แก่ นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการค้นพบงานวิจัยที่ **สุวิมล สมไชย** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนยโสธรพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนยโสธรพิทยาคม มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน ในด้านบุคลิกภาพของครูผู้สอน นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

^๕พระมหานรินทร์ ธีรบุญโณ (ปัญญาริระสกุล), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรมัธยมศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

ส่วนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน การสอน ด้านเนื้อหาวิชา ในหลักสูตร และด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง^๖

๒. ผลการทดสอบสมมติฐาน

๒.๑ นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้ เนื่องจาก นักเรียนที่มีเพศต่างกันจะมีการรับรู้และความพึงพอใจในเนื้อหาสาระ สื่อการสอนและ บุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรมแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากลักษณะนิสัยและความละเอียดอ่อน ในการสังเกตที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระนิพนธ์ เทวธมฺโม (แก้วแหวน)**^๗ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒ ผลการทดสอบสมมติฐาน ระหว่างเพศ กับความคิดเห็นพบว่า มีความแตกต่างกัน เช่น กิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูเตรียมมาสอนเรียนกัน อย่างมีความสุข ครูมีการใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ ครูที่สอนมีเทคนิค สื่อการสอนที่เร้าใจและ นักเรียนช่วยครูผลิตสื่อการสอนรวมทั้งครูมีการทดสอบก่อนสอน และนักเรียนยินดีช่วยงานทาง พระพุทธศาสนา เป็นต้น ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระดับชั้น กับการประเมินผลการสอน พบว่า มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ครูมีการกล่าวนำเข้าสู่บทเรียน สื่อต่าง ๆ ที่เตรียมมาสอนมี ความทันสมัย ครูมีการถามนักเรียนขณะที่สอนอยู่เสมอ รวมทั้งครูที่สอน มีบุคลิกที่น่า เลื่อมใสและนักเรียนสามารถนำความรู้ไปสอบปลายภาคได้ ส่วนในข้ออื่น ๆ ไม่มีความแตกต่าง กันดังนั้น นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกัน จึงมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน

๒.๒ นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธ สมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก ไม่ว่านักเรียนจะมีอายุ เท่าใด เป้าหมายของโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ คือ การทำให้นักเรียนมีระเบียบวินัยและมี

^๖ สุวิมล สมไชย, “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู : ศึกษา เฉพาะกรณีโรงเรียนโยธินวิทยา อําเภอเมือง จังหวัดยโสธร”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

^๗ พระนิพนธ์ เทวธมฺโม (แก้วแหวน), “การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑

คุณธรรม มีสุขนิสัย สุขภาพกาย สุขภาพจิตดีและมีส่วนร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาดิเรก สีตวานุกูล^๕

ได้ทำการศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในการส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีล ๕” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีล ๕ เมื่อจำแนก ตามพรรษา ระดับการศึกษาที่สอนและประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีพฤติกรรมการส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีล ๕ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วน อายุ ระดับการศึกษาแผนกบาลีและระดับการศึกษาแผนกสามัญ มีพฤติกรรมการส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกัน จึงมีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน

๒.๓ นักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากไม่ว่านักเรียนจะอยู่ในระดับชั้นใด เนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนาที่ใช้สอนนักเรียนโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ คือการให้นักเรียนศึกษา วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อม เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าของพระรัตนตรัย รวมถึงนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมจึงไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวุฒิชัย เหล่าเลิศ^๖ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ผลของคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม เมื่อจำแนกตามอายุและประสบการณ์สอนต่างกัน มีการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนอายุ พรรษา ระดับการศึกษาแผนกบาลีและระดับการศึกษาแผนกสามัญต่างกัน มีการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การมีส่วนร่วมในโรงเรียน ความสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว การพัฒนาความสามารถของ

^๕พระมหาดิเรก สีตวานุกูล, “พฤติกรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในการส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีล ๕”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๑

^๖พระมหาวุฒิชัย เหล่าเลิศ, “ผลของคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐

ครูพระสอนศีลธรรมและการยอมรับทางสังคม สามารถร่วมกันทำนุบำรุงการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้ร้อยละ ๙๘.๒ ดังนั้น นักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกัน จึงมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

๑. โรงเรียนควรมีการฝึกอบรมการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรมก่อนการสอนจริง โดยเน้นด้านการยกตัวอย่างและเหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อนำเข้าสู่บทเรียนและการนำเสนอหาการสอนได้เหมาะสมกับเวลา เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนาอย่างเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

๒. พระสอนศีลธรรมควรมีสื่อการสอนที่ทันสมัย น่าสนใจ มีความหลากหลาย และสอดคล้องกับบทเรียนให้มากขึ้น เพื่อจะทำให้นักเรียนสนใจในเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา มากขึ้น เข้าใจหลักธรรมต่าง ๆ ได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้น

๓. มหาเถรสมาคมควรฝึกอบรมบุคลิกภาพให้แก่พระสอนศีลธรรม โดยเน้นด้านการครองผ้า (แต่งกาย) เหมาะสมกับความเป็นสมณะและมีความเป็นกันเอง ไม่ถือตัว ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่นและนักเรียนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระสอนศีลธรรม

๔. โรงเรียนควรจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียน สอนให้ท่องศีล ๕ ให้หาประวัติพระพุทธเจ้าและรายงานหน้าชั้นเรียน รวมถึงเพิ่มเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวิชา มากขึ้นด้วย เพื่อจะได้ดำเนินการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

๕. โรงเรียนควรจัดงบประมาณในการดูแลสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ อยู่เสมอ เช่น เปลี่ยนจอภาพให้ใหญ่ขึ้น จะได้มองเห็นชัดเจน ควรหาสื่อและอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ และควรจัดกลุ่มให้ทำกิจกรรมมากขึ้น เพื่อเป็นการบูรณาการความรู้ในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาความต้องการของนักเรียนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีความต้องการในด้านใดบ้างเกี่ยวกับการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะนำไปปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย ตรงกับความสนใจของนักเรียนและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

๒. ในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทองและโรงเรียน

ใกล้เคียง เพื่อที่จะได้ทราบปัญหาและอุปสรรคในระหว่างการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์แนวทางในการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้

๓. ในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม เพื่อที่จะได้ทราบว่า การเรียนการสอนในปัจจุบันมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด และเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมได้ในอนาคต

๔. ในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย อันจะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละระดับชั้นได้เป็นอย่างดี

๕. ในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อการเรียนการสอนกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้พัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๕.

กรมการศาสนา. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. คู่มือครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘.

กรมการศาสนา. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. คู่มือการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘.

กรมวิชาการ. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕.

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ ๒. เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๓๖.

กิติมา ปรีดีติลก. ทฤษฎีบริหารองค์กร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๔.

คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจิต สมาสังคัมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. มิติใหม่ของการพัฒนาจิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประเทืองวิทย, ๒๕๒๘.

จุกา บุรีภักดี. การพัฒนาบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมเจตน์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

จิตตินันท์ เตชะคุปต์. เจตคติและความพึงพอใจในการบริการ. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๙.

- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. เทคโนโลยีการสอน : การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ. เทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๙.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. เทคโนโลยีการสอน : การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.
- ทรงศรี สนิททรัพย์. การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของความพึงพอใจในคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๓.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๓.
- นวลละออ สุภาผล. ทฤษฎีบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประมวลศิลป์, ๒๕๓๗.
- บรรพต วีระสัย และคณะ. พระสงฆ์กับสังคมไทยในมิติต่าง ๆ. กรุงเทพมหานคร : องค์การยูวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก, ๒๕๒๓.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก, ๒๕๔๓.
- บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. บุรีรัมย์ : สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๒.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ. ผศ. พฤติกรรมกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒.
- พระครูกล้วยานลัทธิตวิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมโม). พิมพ์ครั้งที่ ๘. พุทธประวัติตามแนวปฐมสมโพธิ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันนลือธรรม, ๒๕๔๗.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). การเผยแผ่เชิงรุก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระมหาธรรมรัตน์ อริยธมฺโม. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาหลักการเผยแผ่และวาทศิลป์. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช, ๒๕๔๘.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ยุพา สุภากุล. ทฤษฎีการสื่อสาร. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- โยธิน ศันสนยุทธร. จิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๓.
 ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๗๔ ก วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๒.
 ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. พิมพ์ครั้งที่ ๖.
 กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คพับลิชั่น จำกัด, ๒๕๔๖.
 โรงเรียนปทุมวิทยานุกูล. สารสนเทศ ๒๕๕๒. อ่างทอง : โรงเรียนปทุมวิทยานุกูล, ๒๕๕๒.
 วรรณิา เจียมทะเลราช. ทักษะพื้นฐานของการผลิตสื่อการสอน. กรุงเทพมหานคร :
 สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์, ๒๕๓๒.
 วารินทร์ รัศมีพรหม. สื่อการสอนเทคโนโลยีทางการศึกษาและการสอนร่วมสมัย.
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๑.
 วาสนา ชาวนา. เทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟฟิคอาร์ท,
 ๒๕๒๒.
 วุฒิชัย จำนง. พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพมหานคร : บำรุงสาสน์, ๒๕๒๓.
 วิทย์ วิศทเวทย์. พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๓.
 ศิริพร แยมนิล และคนอื่น ๆ . รูปแบบการจัดการศึกษา และการเผยแพร่สารสนเทศ :
 ศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญาன்றาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี.
 กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๘.
 ศรีเรือน แก้วกังวาล. ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอ
 ชาวบ้าน, ๒๕๔๖.
 ศักดิ์ชัย สุรกิจบวร. ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. สกลนคร : สถาบันราชภัฏ
 สกลนคร, ๒๕๓๕.
 สมคิด บางโม. สรุปสาระสำคัญ และตัวบท พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
 ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๔.
 สมยศ นาวิการ. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า, ๒๕๔๐.
 สอนิต ยมาภัย และ ระวีวรรณ ประกอบผล. แบบจำลองการสื่อสาร: สำหรับการ
 สื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
 สันติสุข ไชยมงคล. การวัดทัศนคติและบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๓.
 สันทัต ภิบาลสุข และพิมพ์ใจ ภิบาลสุข. การใช้สื่อการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พีระพีธนา, ๒๕๒๖.
 สุนันท์ สังข์อ่อง. สื่อการสอนและนวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
 โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

- สุปราณี ไกรวัตนุสรณ์. **คู่มือพัฒนาจริยศึกษา กรมการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
หจก.อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- แสง จันทร์งาม. **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร : กมลการพิมพ์, ๒๕๒๖.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
๒๕๕๐**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๕๒.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. **การผลิตการใช้และการพัฒนาสื่อ
การเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๑.
- หลุย จำปาเทศ. **จิตวิทยาการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสามัคคีสานส์, ๒๕๓๓.
- อ่ำภา บุญช่วย. **การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

- กาญจนา อุดมชนะสารสกุล. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตาม
โครงการวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านแม่ริมใต้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.
- กิตติพัฒน์ อินทรนิโลดม. “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่
ผู้ปฏิบัติงานด้านทะเบียนราษฎร และบัตรประจำตัวประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณี
สำนักงานเขตคลองเตย”. **ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาการบริหาร
ทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๓.
- จักรภณฑ์ แข่งขัน. “ความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้าน
มวลชนสัมพันธ์ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) : กรณีศึกษาเขื่อน
สิริกิติ์”. **ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. (สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๔๖.
- จินตนา จريانนท์. “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอน
วิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.
- ชาญชัย ราชโคตร. “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการของสำนักทะเบียนอำเภอ
กระนวน จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย
: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

- ชรีณี เดชจินดา. “ความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแขวง
 แสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตร
 มหบัณฑิต** (สาขาสิ่งแวดล้อม). (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๓๖.
- ดิเรก ปลั่งดี. “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง
 นครปฐม”. **ภาคนิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิต
 พัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๐.
- ธีรภูมิ ทองโอษฐ์. “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด”.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ),
 ๒๕๔๔.
- ปราณี เกื้อทอง. “บทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีวัดในอำเภอปากเกร็ด
 จังหวัด นนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร), ๒๕๔๕.
- ประทุมพร พลายเมือง. “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาล
 นครอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาสังคมเพื่อการพัฒนา
 สถาบันราชภัฏสุรินทร์), ๒๕๔๖.
- ประสาธ สุขเกษม. “บทบาทของภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน กรณีศึกษา
 ค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา
 นอกระบบ**. (บัณฑิตวิทยาลัยสาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่),
 ๒๕๔๒.
- ประเสริฐ ชัยพิกุลิต. “กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ
 ธรรมจาริกในหมู่บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์
 พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย), ๒๕๕๐.
- พระกฤษฎา ทองจูด. “การศึกษาองค์ประกอบความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูพระสอน
 ศิลธรรมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช”.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 นครศรีธรรมราช), ๒๕๔๗.
- พระครูสิริอาภากร (บุญธรรม) อ่ำภา. “บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่
 ศาสนธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”.
การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๐.

พระครูปลัดศิริวัฒน์ สญฺญจิตฺโต (วิชาผา). “ความพึงพอใจต่อการเผยแผ่ธรรมในวันธรรมสวนะของพุทธศาสนิกชน : กรณีศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

พระพุฒระกูล หลินภู. “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุทธิโมลี (หลวงพ่อสมพงษ์ ชันดีโก) ในอำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๗.

พระนิพนธ์ เทวธมฺโม (แก้วแหวน). “การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

พระมงคล จิตมฺงฺคโล (สังฆราช). “ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม. “บทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

พระมหาติเรก สัตวรานุกุล. “พฤติกรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในการส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีล ๕”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๑.

พระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร (กันทวงศ์). “ความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามทรงสนะของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนวัดเทพศิลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๔๗.

พระมหานรินทร์ ธีรปญฺโญ (ปัญญาธีระสกุล). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรมัธยมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

พระมหาบรรจง จันทคุตฺโต (แผ่นทอง). “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัด เชียงใหม่ (๒๕๕๑)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

- พระมหาปทานนท์ พุทธิเมธี (พิลาพันธ์). “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อนิตยสารพุทธจักรของสมาชิก และ นิสิตมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.
- พระมหามนตรี สุปภาโส (สืบด้วง). “ศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อคอมพิวเตอร์ของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๒.
- พระมหารพงษ์ วรเมธี. “ปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ ในโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.
- พระมหาวุฒิชัย เหล่าเลิศ. “ผลของคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐.
- พระมหาศกดิ์พิชิต जानสิทุโธ (ชัยดี). “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภาททจารี)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.
- พระมหาสุชญา โรจนธนาโณ. “การศึกษบทบาทของพระมหาโมคคัลลานเถระในการเผยแผ่พุทธธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๐.
- พระสมุห์พิทักษ์ ฐมมปาโล (ยิ่งเจริญ). “การประเมินผลการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาพุทธศักราช ๒๕๔๔ ในทัศนะของอาจารย์ผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑,๒ สังกัดโรงเรียนรัฐบาล ในจังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.
- สมพร ปากกะพอก. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี”. **ภาคนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร), ๒๕๔๙.
- สุวิมล สมไชย. “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนโยธินวิทยาควม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร”. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

โสภาค ภู่ดอก. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พระพุทธศาสนาวินวาทิตย์ ภาค ที่ ๑๖”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตศึกษาศาสตร์ (ศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน)**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์), ๒๕๕๑.

แสงจันทร์ มโนสร้อย. “สภาพการเรียนการสอนจริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนในอำเภอเวียงหนองล่อง”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

(๓) บทความ :

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) **พุทธจักร**. ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๓. <http://www.krupra.net/v๒/main.php?url=about>.

๒. ภาษาอังกฤษ

A.S. Hornby , **Dictionary of Current English**, Oxford: Oxford. University Press, 2000.

C. June Maker. **Teaching Models in Education the Gifted**. 3 edition. England, 2005.

Davis, **Management in the Public Service**. Pnnsylvania : Hutchison and Press, 1965.

Eliphy Katz, Jay Blumler and Michael Gurevitch. **Mass Communication Research: Major Issues and Directions**. New York : Praeger Publishers, 1974.

H. Mendelsohn, **Current Pharmaceutical Design**, Washington, 2008.

Herzberg, F., B. and Syndermam, G.E., **The Motivation to Work**, New York : John Wiley & Sons, 1959.

Lovelock, **C.H. Services Marketing**. Englewood Cliffs. H.J. : prentice-Hall International, 1984.

Maxwell E. McCombs and Lee B. Becker, **Using Mass Communication Theory** ,New Jersey : PriceHall, Inc., 1979.

McCombs, Maxwell E. and Lee B. Becker, **Using Mass Communication Theory** ,New Jersey : PriceHall, Inc., 1979.

Reid, Ramon R. "Moral and Spiritual Values : To Teach or Not to Teach, " **Journal of Secondary Education** 40(2), 1965.

Shally, **Responding to social Change**. Pnnsylvania : Hutchison and Press, 1975.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๘๔

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ด้วย พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๖๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกษวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการจัดการเชิงพุทธ

ได้ตรวจแก้ไขเครื่องมือแล้ว
เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๔๕

วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ไชยเย็น

ด้วย พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๕๐๔๗๖๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าไม้อภิชาตวิทยาลัย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการจัดการเชิงพุทธ

(ผด. ๑) : ภัทรพล ไชยเย็น (๑๖๔)

25/02/54

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๙๕

วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ดร.พิเชฐ ทังโต

ด้วย พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๕๐๕๓๖๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกษวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจลงชื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

(ดร.พิเชฐ ทังโต)
๒ ก.พ. ๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๕๕

วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ผดุง วรรณทอง

ด้วย พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๘๗๖๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการเชิงพุทธ

นางสาวกัญญา (แก้ว)
ผ. อ. ก.
๑๓ ธ.ค. ๕๕

ภาคผนวก ข
ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจ
ของนักเรียน ในการเผยแพร่พระพุทธรศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ
จังหวัดอ่างทอง

ที่	ประเด็นหัวข้อการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ / คน ที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑. ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธรศาสนา									
๑.	เนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธรศาสนามีความ เหมาะสมกับวัยของนักเรียน	๑	๑	๑	๐	๑	๕	.๘๐	ใช้ได้
๒.	พระสอนศีลธรรมมีการยกตัวอย่างและ เหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน	๑	๑	๑	๑	๐	๕	.๘๐	ใช้ได้
๓.	พระสอนศีลธรรมสามารถสอนเนื้อหาสาระ ที่เป็นรูปธรรมให้เป็นนามธรรมได้	๑	๑	๑	๑	๐	๕	.๘๐	ใช้ได้
๔.	พระสอนศีลธรรมสามารถประยุกต์เนื้อหา สาระที่เรียนเข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันได้ดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	พระสอนศีลธรรมยกตัวอย่างเปรียบเทียบ ในเนื้อหาสาระวิชาพระพุทธรศาสนาให้ นักเรียนเข้าใจได้มากขึ้น	๑	๑	๑	๑	๐	๕	.๘๐	ใช้ได้
๖.	พระสอนศีลธรรมสามารถชี้แนะแนวทาง ในการเรียนได้อย่างดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	พระสอนศีลธรรมนำคุณธรรมชาวพุทธ ตัวอย่างมาแสดงให้นักเรียนสามารถปฏิบัติ ได้จริง	๑	๑	๐	๑	๐	๕	.๖๐	ใช้ได้
๘.	พระสอนศีลธรรมสามารถสอนให้นักเรียน เข้าใจ และซาบซึ้งในคุณแห่งพระรัตนตรัย	๑	๑	๑	๑	๐	๕	.๘๐	ใช้ได้
๙.	พระสอนศีลธรรมนำเนื้อหา มาสอนได้เหมาะสม กับเวลา	๑	๐	๑	๑	๐	๕	.๖๐	ใช้ได้
๑๐.	พระสอนศีลธรรมตอบปัญหาที่นักเรียนซักถาม ในเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธรศาสนา ได้เป็นอย่างดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ประเด็นหัวข้อการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ / คน ที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๒. ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม									
๑๑.	พระสอนศีลธรรมมีสื่อการสอนที่ทันสมัย	๑	๑	๑	๐	๑	๕	.๘๐	ใช้ได้
๑๒.	สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมมีหลากหลายไม่ซ้ำซาก	๑	๐	๑	๑	๑	๕	.๘๐	ใช้ได้
๑๓.	พระสอนศีลธรรมสามารถใช้สื่อการสอนได้อย่างดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔.	พระสอนศีลธรรมมีการจัดสื่อการสอนสอดคล้องกับบทเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕.	สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖.	พระสอนศีลธรรมมีวิธีการสอนเหมาะสมกับสื่อการสอน	๑	๑	๑	๑	๐	๕	.๘๐	ใช้ได้
๑๗.	พระสอนศีลธรรมมีวิธีการสอน และการใช้สื่อการสอนที่ทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘.	พระสอนศีลธรรมสามารถใช้สื่อในการทำกิจกรรมเสริมบทเรียนให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี	๑	๐	๑	๑	๑	๕	.๘๐	ใช้ได้
๑๙.	สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้แบบกลุ่มได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐.	พระสอนศีลธรรมควรมีการจัดทำสื่อการสอนอย่างต่อเนื่อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ประเด็นหัวข้อการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ / คน ที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๓. ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม									
๒๑.	พระสอนศีลธรรมครองผ้าเหมาะสม กับความเป็นสมณะ	๑	๑	๑	๐	๑	๕	.๘๐	ใช้ได้
๒๒.	พระสอนศีลธรรมมีความกระตือรือร้น ในการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓.	พระสอนศีลธรรมสามารถเป็นตัวอย่าง ให้กับนักเรียนได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔.	พระสอนศีลธรรมมีความเมตตากรุณา ในการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕.	พระสอนศีลธรรมเป็นผู้ที่มีความอดทน ต่อคำพูด และการแสดงออกของนักเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖.	พระสอนศีลธรรมไม่ใช้อารมณ์เป็นใหญ่ ในการเรียนการสอน	๑	๑	๐	๑	๑	๕	.๘๐	ใช้ได้
๒๗.	พระสอนศีลธรรมตอบปัญหาของนักเรียน ที่สงสัยด้วยความเมตตา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘.	พระสอนศีลธรรมมีความเป็นกันเอง ไม่ถือตัว ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙.	พระสอนศีลธรรมมีความยุติธรรม ปราศจาก อคติในเวลาทำกิจกรรมการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐.	พระสอนศีลธรรมมีส่วนช่วยให้นักเรียน ได้พัฒนาบุคลิกภาพไปในทางที่ดีขึ้น	๑	๑	๐	๑	๑	๕	.๘๐	ใช้ได้
ผลรวมดัชนีความสอดคล้อง								๐.๘๙๔	ใช้ได้

รายนามอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	พธ.บ.,M.A.,Ph.D.
อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	พธ.บ.,M.A.(Econ),M.A.(Pol.Se), Ph.D.(Econ),
อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ดร. พิเชฐ ทังโต
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	(พ.ม.ช.,พธ.บ.,M.A.,Ph.D.)
อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์
รองหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ผศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	(พธ.บ.,M.A.,Ph.D.)
อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. อาจารย์ ผดุง วรรณทอง
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	(ป.ธ.๗,พธ.บ.,ศศ.ม.)
อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

		Mean	Std Dev	Cases
1.	เพศ	1.4000	.4983	30.0
2.	อายุ	3.0333	.4138	30.0
3.	ชั้น	2.0000	.8710	30.0
4.	ข้อ1.1	3.9333	.8277	30.0
5.	ข้อ1.2	4.1333	.6814	30.0
6.	ข้อ1.3	3.9000	.8030	30.0
7.	ข้อ1.4	3.9333	.7397	30.0
8.	ข้อ1.5	3.7333	1.1427	30.0
9.	ข้อ1.6	3.9333	.9803	30.0
10.	ข้อ1.7	3.9333	.9072	30.0
11.	ข้อ1.8	3.8333	.9129	30.0
12.	ข้อ1.9	4.0000	.7878	30.0
13.	ข้อ1.10	4.1333	.6814	30.0
14.	ข้อ2.11	3.9667	.8087	30.0
15.	ข้อ2.12	3.9333	1.0148	30.0
16.	ข้อ2.13	3.9333	.9803	30.0
17.	ข้อ2.14	3.7000	.8769	30.0
18.	ข้อ2.15	3.9667	1.0334	30.0
19.	ข้อ2.16	4.0000	.8710	30.0
20.	ข้อ2.17	3.8000	1.0635	30.0
21.	ข้อ2.18	3.8333	.9855	30.0
22.	ข้อ2.19	3.9000	.8847	30.0
23.	ข้อ2.20	3.7000	.9154	30.0
24.	ข้อ3.21	4.2333	.7739	30.0
25.	ข้อ3.22	3.8333	.9129	30.0
26.	ข้อ3.23	3.8667	.8996	30.0
27.	ข้อ3.24	3.7667	.7739	30.0
28.	ข้อ3.25	3.7333	.9803	30.0
29.	ข้อ3.26	3.6667	1.0283	30.0
30.	ข้อ3.27	3.8667	.8193	30.0
31.	ข้อ3.28	4.1000	.8449	30.0
32.	ข้อ3.29	4.0667	1.0148	30.0
33.	ข้อ3.30	3.9667	1.0662	30.0

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 33

Alpha = .9298

ค่า Alpha อยู่ในระดับสูง
 ในวิธีการการแจกแจงแบบสุ่มตาม
 กลุ่มประชากรที่ศึกษา

ศาสตราจารย์ ดร. ส. ใจดี

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา)
 ๒๖/๑๑/๒๕๖๓

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

วท

มท 3/9 โรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม

ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๕๒-๑๒๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๔๐

๔ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๖๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักเรียนในโรงเรียนของท่าน จึงขออนุมัติคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

เพื่อโปรดทราบ จึ่งเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

- เพื่อโปรดพิจารณา
- ครอบรอบฝ่าย.....วท
- ครอบรอบฝ่าย.....เพื่ออธิการ
- ครอบรอบฝ่าย.....เพื่ออธิการปฏิบัติ
- ครอบรอบฝ่าย.....เรื่องทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(Signature)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐๒ ๔๓๕๒ ๑๒๓ ต่อ ๒๑๓๐

หว
30 20 54

วท
30 20 54

- พว
- สอนห้องเรียน
- ครอบรอบ/อธิการ
รอดก ๒๖.๖.

(Signature)
๒๔ ๒๖.๕๔.

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนปาลิโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง

คำชี้แจง :

๑. แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาลิโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งนักเรียนเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โปรดตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของนักเรียนอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม คำตอบของนักเรียนผู้วิจัยจะเก็บรักษาเป็นความลับและจะไม่มีผลกระทบต่อการศึกษาของนักเรียน เนื่องจากจากผู้วิจัยจะนำคำตอบของนักเรียนไปใช้วิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น

๒. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ ๒ ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขอเจริญพรขอบคุณทุกท่านที่ร่วมมือตอบแบบสอบถาม

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถาม
ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนป่าโมกษวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง

คำชี้แจง : แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าวิจัย ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับข้อมูลของท่าน

๑. เพศ

ชาย หญิง

๒. อายุ

ต่ำกว่า ๑๗ ปี ๑๗ ปี ๑๗ ปีขึ้นไป

๓. ระดับชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มัธยมศึกษาปีที่ ๕ มัธยมศึกษาปีที่ ๖

ตอนที่ ๒ ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ประเด็นหัวข้อการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๑. ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา					
๑.๑ นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา					
๑.๒ พระสอนศีลธรรมมีการยกตัวอย่างและเหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน					
๑.๓ พระสอนศีลธรรมสามารถสอนเนื้อหาสาระที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้					

ประเด็นหัวข้อการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๑. ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา (ต่อ)					
๑.๔ พระสอนศีลธรรมสามารถประยุกต์เนื้อหา สาระที่เรียนเข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันได้ดี					
๑.๕ พระสอนศีลธรรมยกตัวอย่างเปรียบเทียบ ในเนื้อหาสาระวิชาพระพุทธศาสนาให้ นักเรียนเข้าใจได้มากขึ้น					
๑.๖ พระสอนศีลธรรมสามารถชี้แนะแนวทางใน การเรียนได้อย่างดี					
๑.๗ พระสอนศีลธรรมนำตัวอย่างด้านคุณธรรม มาแสดงให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง					
๑.๘ พระสอนศีลธรรมสามารถสอนให้นักเรียน เข้าใจ และซาบซึ้งในคุณแห่งพระรัตนตรัย					
๑.๙ พระสอนศีลธรรมนำเนื้อหา มาสอนได้ เหมาะสมกับเวลา					
๑.๑๐ พระสอนศีลธรรมตอบปัญหาที่นักเรียน ซักถามในเนื้อหาสาระของวิชา พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี					
๒. ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม					
๒.๑ พระสอนศีลธรรมมีสื่อการสอนที่ทันสมัย					
๒.๒ สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมมี หลากหลาย					
๒.๓ พระสอนศีลธรรมสามารถใช้สื่อการสอนได้ อย่างดี					
๒.๔ พระสอนศีลธรรมมีการจัดสื่อการสอน สอดคล้องกับบทเรียน					
๒.๕ สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมทำให้ นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้น					

ประเด็นหัวข้อการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๒. ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม (ต่อ)					
๒.๖ พระสอนศีลธรรมมีวิธีการสอนเหมาะสมกับสื่อการสอน					
๒.๗ พระสอนศีลธรรมมีวิธีการสอน และการใช้สื่อการสอนที่ทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้น					
๒.๘ พระสอนศีลธรรมสามารถใช้สื่อในการทำกิจกรรมเสริมบทเรียนให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี					
๒.๙ สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้แบบกลุ่มได้					
๒.๑๐ พระสอนศีลธรรมควรมีการจัดทำสื่อการสอนอย่างต่อเนื่อง					
๓. ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม					
๓.๑ พระสอนศีลธรรมครองผ้า (แต่งกาย) เหมาะสมกับความเป็นสมณะ					
๓.๒ พระสอนศีลธรรมมีความกระตือรือร้นในการสอน					
๓.๓ พระสอนศีลธรรมสามารถเป็นตัวอย่างให้กับนักเรียนได้					
๓.๔ พระสอนศีลธรรมมีความเมตตากรุณาในการเรียนการสอน					
๓.๕ พระสอนศีลธรรมเป็นผู้ที่มีความอดทนต่อคำพูด และการแสดงออกของนักเรียน					
๓.๖ พระสอนศีลธรรมไม่ใช้อารมณ์ในการเรียนการสอน					
๓.๗ พระสอนศีลธรรมตอบปัญหาของนักเรียนที่สงสัยด้วยความเมตตา					

ประเด็นหัวข้อการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๓. ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม (ต่อ)					
๓.๘ พระสอนศีลธรรมมีความเป็นกันเอง ไม่ถือตัวทำให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่น					
๓.๙ พระสอนศีลธรรมมีความยุติธรรมปราศจากอคติในเวลากำกิจกรรมการเรียนการสอน					
๓.๑๐ พระสอนศีลธรรมมีส่วนช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาบุคลิกภาพ					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไรบ้าง

๑. ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา

ปัญหา

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไขปัญหา

.....

.....

.....

๒. ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม

ปัญหา

.....
.....
.....
.....

แนวทางแก้ไขปัญหา

.....
.....
.....
.....

๓. ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม

ปัญหา

.....
.....
.....
.....

แนวทางแก้ไขปัญหา

.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือตอบแบบสอบถาม ณ โอกาสนี้

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์
นิสิตปริญญาโท
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร)
- เกิด : ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒
- ภูมิลำเนา : ๑๙/๑ หมู่ ๑๐ ตำบลโฝงแฝง อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง
- การศึกษา : น.ธ. เอก สำนักเรียน คณะจังหวัดอ่างทอง
ประกาศนียบัตรหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาการบริหารจัดการเชิงพุทธ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดพิจารณโสมณ ตำบลโฝงแฝง อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง ๑๔๑๓๐
- ตำแหน่งหน้าที่การงาน : เจ้าอาวาสวัดพิจารณโสมณ ตำบลโฝงแฝง อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง
- สำเร็จการศึกษา : ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕